

Dokument 8:37 (2024-2025) om at løsdriftskravet i melke- og storfeproduksjon kun skal gjelde nybygg

Den norske veterinærforening

Veterinærforeningen mener at kravet om løsdrift for alle storfe fra 2034 bør opprettholdes. Melkekyr i riktig dimensjonerte, veldrevne løsdriftssystemer med godt stell og tilrettelagt for utegang på beite har vesentlig bedre helse og velferd enn melkekyr som står oppbundet i båsssystemer.

Veterinærforeningen er fornøyd med at regjeringen i Stortingsmelding om dyrevelferd opprettholder krav om løsdrift for alle storfe fra 2034. Dette er et svært viktig dyrevelferdsforbedrende tiltak for storfe i Norge.

Det er godt dokumentert at kyr i løsdrift i større grad kan utøve naturlig adferd, har mindre stress, adferdsproblemer og helseutfordringer. Løsdrift har bedre produksjonsresultater, friskere dyr og færre behandlinger med mindre bruk av medisiner.

Representantforslaget fremmet av FrP om at kravet kun skal gjelde nybygg, vil resultere i at dyrevelferden for kyr i båsfjøs forblir vesentlig dårligere i uoverskuelig fremtid med de konsekvensene det vil ha både for dyrene og for omdømmet til norsk husdyrnæring.

I tillegg utsettes mange kyr i båsfjøs daglig for ubehag og smerte gjennom bruk av elektrisk kutrener. Dette er en enkeltfaktor som innebærer unødig lidelse for de kyrene i båsfjøs som holdes på en slik måte, og som med det foreliggende representantforslag, systematisk forlenges inn i evigheten.

Da den opprinnelige forskriften om løsdrift trådte i kraft i 2004, hadde alle med driftsbygninger oppført før 1995 20 år på seg til å forberede overgang til løsdrift. I 2016 ble fristen for innføring av løsdriftskravet forlenget til 2034. Det har altså vært god tid til å etablere økonomiske insentiver for nybygg og overgang til løsdrift om alle parter hadde vært tilstrekkelig motivert for dette.

Veterinærforeningen mener at melkekyr i riktig dimensjonerte, veldrevne løsdriftssystemer med godt stell og tilrettelagt for utegang på beite har vesentlig bedre helse og velferd enn melkekyr som står oppbundet i båsssystemer.

Den norske veterinærforening

Veterinærforeningen takker for muligheten til å kommentere Dyrevelferdsmelding. Vi er svært fornøyde med at denne meldingen endelig foreligger. Det er en godt gjennomarbeidet og faglig fundert melding og kommer med en rekke forbedringer til dyrs velferd. Samtidig mener vi at meldingen ikke er konkret nok, og mener Stortinget nå må forplikte seg til enkelte av målene for å sikre at intensjonene i meldingen blir omsatt i endringer i regelverk og rammevilkår for hold av dyr. Det er positivt at god dyrehelse vektlegges som en forutsetning for god velferd, men dyrevelferd bør ses i sammenheng med en bærekraftig matproduksjon der også mattryggheten ivaretas. Vi minner også om at veterinærvakten som sikrer veterinærtjenester i hele landet er avgjørende for å redusere akutt lidelse hos dyr. Veterinærberedskap er ikke nevnt spesifikt i meldingen, men er det ikke veterinær på vakt som kan behandle syke dyr oppnås ikke det overordnede målet om at dyrevelferd skal ivaretas i enda større grad i norsk dyrehold fremover.

Under vil vi trekke frem fire områder vi mener Stortinget bør bidra til at det videre arbeidet konkretiseres og gis en tydeligere retning enn det som foreslås fra regjeringen i denne meldingen.

Det må stilles krav til kompetanse i alle ledd og satses mer på forskning

Vi mener det bør stilles krav om formell kompetanse om dyrevelferd og om jevnlig etterutdanning for hold av produksjonsdyr, dette bør også gjelde virksomhetens ledelse når dyreholdet eies av et selskap. Krav om etterutdanning bør også stilles ovenfor veterinærene som driver helse- og velferdsrådgivning i produksjonsdyrbesetninger eller offentlig forvaltning i denne typen dyrehold. Kunnskap og kompetanse er avgjørende for å nå målene som skisseres i meldingen og «livslang læring» gjelder i høyeste grad innenfor dyrevelferd. Kunnskap må også genereres, og forskningsfinansiering til grunnforskning innenfor dyrevelferd er mangelfull.

Bruk og deling av data må effektiviseres

Bedre helse og velferd forutsetter kunnskap om dyreartene og innsikt i produksjonene. Pålitelige data er avgjørende for å øke denne innsikten. I dag finnes det mye data knyttet til husdyrproduksjonene (både på land og i vann), og det bør være et mål å benytte disse dataene mer målrettet for å få en mer effektiv og forutsigbar forvaltning. Veterinærforeningen mener for eksempel regjeringens forslag om å innføre krav om meldeplikt til Mattilsynet ved uventede avvik i leveranser til slakterier og meierier bør formaliseres. Deling av data er også viktig i flere aspekter av dyrevelferd. Det gir en raskere fremgang innen forskning og utvikling, men spesielt kan det også redusere bruken av forsøksdyr om resultatene fra forsøkene blir åpent tilgjengelige. I dag kan forsøksdyr bli brukt i identiske forsøk kun for at det er forskjellige selskaper som ønsker informasjonen og resultatene ikke er åpent tilgjengelige.

Obligatorisk ID-merking må også gjelde for katt

Ansvar for dyrehelse og velferd til dyret ligger hos eier. Derfor er merking av dyr vesentlig for å kunne plassere dette ansvaret også i tilfeller der dyret er på avveie eller dyret regelrett blir kastet ut av hjemmet for at dyreeier ikke ønsker ansvaret. Det siste gjelder ofte katter og

medfører stor dyrevelferdsmessig påkjenning på dyret, og med mindre noen tar seg av individet blir livet som oftest kort for katten som ikke er vant med å klare seg selv. Med obligatorisk ID-merking blir det vesentlig enklere å finne eieren til dyr som både har kommet bort, og plassere ansvaret for brudd på dyrevelferdsloven på eiere som ikke følger opp ansvaret det innebærer å ha dyr. Veterinærforeningen ser derfor ikke noen forskjell på kjæledyrene våre i forhold til ID-merking og mener det er avgjørende å innføre obligatorisk ID-merking både for hund og katt.

Akvaværingen må i større grad måles på resultat med mindre fokus på detaljregulering

Veterinærforeningen er svært fornøyd med at fisk og fiskevelferd har fått en så fremtredende plass i en melding om dyrevelferd. Det mener vi er et stort skritt i riktig retning og gir et godt diskusjonsgrunnlag for å finne de riktige løsningene fremover. Helse og velferd til oppdrettsfisk er grunnlaget i produksjonen, og skal produksjonen økes må vekst skje gjennom velferd. Idag brukes et lappeteppe av detaljregulering knyttet til helse og dyrevelferd, istedenfor bør dyrevelferdshensyn bli en naturlig del av rammevilkårene for drift og vekst i næringen. Det kan oppnås ved bruk av spesifiserte måltall knyttet til helse og velferd som det må rapporteres på. Idag er det vanskelig å bruke dataene fra produksjonen for å nå konkrete mål på tvers av selskaper for eksempel. Standardisering av hvilke data (eks dødelighet, sykdomsforekomst osv) samt hvordan det skal måles (antall, prosent osv) er nøkkelen for å kunne bruke data mer effektivt, og definere hvilke type data (måltall) som kan brukes for å styre produksjonen.

Rammevilkårene i havbruksnæringen er styrende for vilkårene fisken får i produksjonen og derfor må hensynet til fisken prioriteres på lik linje med økonomisk tilvekst og bærekraftig drift.

Med bakgrunn i dette foreslår vi at næringskomiteen legger frem følgende presiseringer i sin innstilling:

- Innføre obligatorisk ID-merking på katt, i tillegg til hund
- Standardisering og deling av data knyttet til dyrevelferd
- Utrede bruken av måltall på helse og dyrevelferd som verktøy for å regulere og forvalte havbruksnæringen
- Krav om formell kompetanse for dyreeier av husdyrproduksjoner, også når dette er et selskap
- Utrede hvordan tilgang på dyrehelsepersonell kan sikres i hele landet, og at det utdannes tilstrekkelig med veterinærer samt formalisere krav til etterutdanning
- Utrede incentivordninger for å støtte forskning på dyrevelferd på tvers av dyreslag

Vi viser for øvrig til innspill fra Akvaveterinærenes foreningen (AVF) og Smådyrpraktiserende veterinærenes forening (SVF) for ytterligere presisering av enkelte av forslagene.

NOAH ingen innsendte høringsnotat

Dyrevernalliansen

Vi takker for muligheten til å komme med innspill til Representantforslag 8:37 S (2024-2025). Dyrevernalliansen hjelper dyrene som trenger det aller mest i intensiv produksjon.

I vårt skriftlige høringsinnspill til dyrevelferdsmeldigen vil vi gå nærmere inn på velferdsutfordringer for storfe, og foreslå aktuelle tiltak og merknader. I dette notatet avgrensner vi oss til kun å adressere spørsmålet om løsdrift og velferdsutfordringer for kyr på bås.

Løsdriftskravet må opprettholdes

Storfe er svært sosiale dyr, som lever i flokk. For kyr er det viktig å få være sammen med andre kyr. Fri bevegelse – fortrinnsvis på beite – er viktig for fungere sosialt sammen, for adferdsbehov og for god helse.

Dyrevernmeldingen (St.meld. nr. 12 2002–2003) påpekte at storfe bør holdes i fjøs som muliggjør fri bevegelse og sosial kontakt: «Oppbinding av ku på bås er en av de situasjoner i vårt dyrehold hvor frihetsberøvelsen for dyrene er aller størst. [...] Det ønskes en utvikling der alt storfe skal gis mulighet for fri bevegelse.»[1] Det ble vedtatt å avvikle bruk av båsfjøs innen 2024. Denne fristen ble senere utsatt til 2034.

Målsettingen om løsdrift for alt storfe har nå vært vedtatt politikk i over 20 år. Likevel er over halvparten av melkebrukene fortsatt båsfjøs, og 28 prosent av den nasjonale besetningen med melkekyr står fortsatt bundet på bås. Norge ligger fortsatt langt bak sammenlignbare land når det gjelder løsdrift.[2]

Vi mener at kreftene nå burde brukes på å sikre gjennomføring kravet, og ikke nye omkamper. Kravet om løsdrift støttes av Norges Bondelag, og har bred støtte i alle fagmiljøer. Mattilsynet, Veterinærforeningen, Rådet for Dyreetikk og Veterinærinstituttet har alle konkludert med at løsdrift gir bedre velferd for storfe enn båsfjøs.[3] Det finnes ingen faglig støtte til påstanden om at godt stell fra en oppmerksom bonde kan kompensere for en driftsform som hindrer kua i å utøve fri bevegelse, mosjon og kroppspleie.

Det er svært belastende for storfe å stå bundet på bås i opptil ni måneder i strekk. Fremfor å bruke energi på å diskutere hvorvidt løsdriftskravet skal fjernes eller opprettholdes, burde Stortinget jobbet for å bedre velferden til kyr på bås i påvente av omlegging.

Flere nye velferdstiltak for båskyr skulle opprinnelig trådd i kraft fra 2024, som en kompensasjon for at kravet i sin tid ble utsatt til 2034. De aktuelle kompenserende tiltakene var formulert av en arbeidsgruppe nedsatt av Landbruks- og matdepartementet. Tiltakene var utvidet beitetid, fødebinge i fjøset og regelmessig mosjon utenom beitesesongen. Alle disse ble ansett som viktige for dyrevelferden.[4]

Sistnevnte tiltak, mosjon utenom beitesesongen, omhandlet ifølge arbeidsgruppa at kyrne skulle få tilgang til et areal for fri bevegelse, i utgangspunktet daglig: «[...] En kan formulere dette som at dyra kan være i godt utforma og velfungerende båsfjøs dersom beitetida er lang nok og dyrene ellers er sikra i utgangspunktet daglig adgang til mosjon og fri bevegelse.»[5]

Landbruks- og matdepartementet besluttet nylig å uthule disse kompenserende kravene gjennom forskrift. Påbudet om regelmessig mosjon ble fjernet i sin helhet, og kravet om utvidet beitetid ble begrenset til å kun være i form av samme lengde som kravet for å få beitetilskudd.[6]

Dyrevernalliansen er svært kritisk til at denne forskriftsendringen ble gjort. Det er fortsatt mange år til fristen for omlegging til løsdrift i 2034, og det er ikke akseptabelt at norske kyr fortsetter å stå på bås uten tiltak som kan minske lidelsene.

Den overordnede effekten av denne endringen vil være at overgangen til løsdrift forsinkes ytterligere. De kompenserende kravene for båsfjøs ble ikke bare innført for å avbøte noen av de negative velferdskonsekvensene av tilværelsen på bås, men også for å bidra til å incentivere til omstilling til en bedre driftsform. Når kostnadene ved å fortsette båsdrift reduseres, blir lønnsomheten av å omstille til løsdrift svekket. Resultatet vil derfor bli at svært mange dyr kommer til å bli stående på bås, fremfor å få et nytt og bedre liv i løsdrift.

Avslutningsvis vil Dyrevernalliansen understreke at vi har forståelse for bekymringen om at flere av minste melkebrukene ikke har funnet det lønnsomt å bygge om til løsdrift. Vi vil imidlertid påpeke at en dyrevennlig driftsform alltid vil være en avgjørende faktor for å sikre akseptabel dyrevelferd, og at større besetningsstørrelse på melkebruk ikke nødvendigvis medfører et lavere dyrevelferdsnivå.

Målet om å opprettholde melkeproduksjon på alle dagens melkebruk, i alle deler av landet, må veies opp mot samfunnsøkonomiske kostnader og behovet for å sikre akseptabel dyrevelferd. Det er en klar trend i landbruket at stadig flere av de minste brukene avviker, uavhengig av løsdriftskravet. Selv om det skulle være politisk ønskelig å reversere denne trenden, er det ingen god løsning å nedprioritere dyrevelferdstiltak som det er bred støtte for og faglig enighet om.

Det er viktig at målsettingen om løsdrift består og at kravet trer i kraft i 2034. For dyrevelferden vil alt annet være en tragedie. Dyrevernalliansen forventer derfor at Stortinget holder fast på løsdriftskravet, og at de politiske kreftene fremover vil innrettes mot å sikre en ansvarlig og dyrevennlig omstilling av landbruket.

Kilder:

[1] St.meld. nr. 12 (2002–2003), *Om dyrehold og dyrevelferd*, Landbruks- og matdepartementet, s. 161.

[2] Dyrevernalliansen, *Verdens beste dyrevelferd?*, Fagnotat, 2019, s. 7.

[3] Landbruks- og matdepartementet, "Høring – Endring av forskrift om hold av storfe, utsettelse av løsdriftskrav", URL: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing--endring-av-forskrift-om-hold-av-storfe-utsettelse-av-løsdriftskrav/id2501224/?expand=horingsvar>, hentet 4. januar 2024.

[4] Landbruks- og matdepartementet, *Dyrevelferdstiltak i storfeholdet i en bredere miljøpolitisk sammenheng*, Rapport fra arbeidsgruppe, 2008.

[5] Landbruks- og matdepartementet, Dyrevelferdstiltak i storfeholdet i en bredere miljøpolitisk sammenheng, Rapport fra arbeidsgruppe, 2008, s. 56.

[6] Forskrift 2. september 2024 nr. 2054 om endring av forskrift om hold av storfe

Dyrevernalliansen

Vi takker for muligheten til å komme med innspill til regjeringens stortingsmelding om dyrevelferd. Dyrevernalliansen hjelper dyrene som trenger det aller mest i intensiv produksjon.

Meldingen omfatter alle dyreslag, både til lands og i vann. I dette notatet avgrenser vi til tre temaer: areal for gris, dødelighet hos oppdrettsfisk og erstatning av dyreforsøk. Forslag til merknader, både for disse og andre dyreslag, vil følge i vårt skriftlige høringssvar. Et utvidet skriftlig innspill vil oversendes komiteen per e-post.

Minst 50% mer plass for grisene

Dyrevernalliansen jobber for å bedre dyrevelferden for dyrene som trenger det mest. I landbruket er den mest prekære utfordringen i svinenæringen, hvor griser oppstalles trangt på hard betong.

Mattilsynets flerårige nasjonale tilsynskampanje med svinenæringen konkluderte i januar 2023 med at over halvparten av bøndene bryter minimumskravene i regelverket. Totalt ble nesten 600 besetninger inispisert. En av fire bønder fulgte ikke opp syke og skadde dyr på en god nok måte. En av fire ga ikke nok strø i bingene. En av tre ga ikke nok eller egnet rotemateriale. Hos en av ti bønder ble det avdekket så mye som fire eller flere regelverksbrudd.[1]

Dagens forskrift om hold av svin kom for over 20 år siden, og det er gjort svært få endringer i regelverket siden den gang. Før kampanjen ble det også gitt omfattende veiledning om hva skulle sjekkes. Likevel var lovbruddene så mange og alvorlige.

Det må erkjennes at svinenæringen har et alvorlig dyrevelferdsproblem. I stortingsmeldingen anerkjennes det også at dagens driftssystemer ikke er gode nok i forhold til den kunnskapen vi nå har om grisens velferdsbehov. Vi trenger ikke flere utredninger for å vite hvordan grisen kan sikres akseptabel velferd. Forskingen er allerede tydelig på at plassen grisen har er en av de mest betydningsfulle faktorene for dyrevelferden.

I dagens forskrift har griser på over 110 kilo kun krav på én kvadratmeter med plass i bingen. NMBUs forskningsprosjekt "Griseløftet", som ble utført i samarbeid med næringen, har undersøkt effektene av å gi grisene 50% mer plass. Funnene gir tydelig faglig støtte til at arealkravene bør skjerpes.[2]

Det er heller ikke behov for å utrede videre hva kostnadene av mer plass vil være. Næringen oppgir selv at svært mange svinebønder må investere i nye fjøs de kommende årene. Kostnadskalkyler fra Fjøssystemer viser at dersom alle slaktegrisplasser skal fornyes etter dagens utdatert standard, vil regningen uansett bli 3,3 milliarder. Dersom det plusses på bare én milliard, kan det bygges mer moderne fjøs som også gir grisen 50% mer plass.[3]

Kostnadsanslag for bønder som ikke bygger nye fjøs er gitt i utredningen som NIBIO allerede har levert til Landbruks- og matdepartementet. Bønder som øker plassen ved å redusere dyretallet vil få økte kostnader tilsvarende 2,71 kroner per kilo svinekjøtt. De som velger å bygge tilbygg til eksisterende fjøs, anslås å få en kostnadsøkning på 2,67 kroner per kilo

svinekjøtt. Dette er ikke en uoverkommelig kostnad. Regnestykket forutsetter også at bonden tar hele kostnaden, uten at myndighetene bidrar med en eneste krone i investeringstilskudd.[4]

NIBIOs utredning viser også til at svinenæringen har hatt god lønnsomhet de siste årene og at investeringsviljen er høy. I «Landbruksbarometeret» oppgir 67% av svinebøndene å ha «veldig bra» lønnsomhet på bruket, og 41% sier at de planlegger å gjøre investeringer på over en halv million kroner i løpet av det neste året.[5]

Vi vil sterkt anbefale komiteen å be regjeringen om at arealkravene i forskrift om hold av svin endres, og at kravet til areal ved gruppehold av slaktegris økes med minimum 50%.

Bedre velferd for oppdrettsfisk

Den vedvarende høye dødeligheten i oppdrettsnæringen er en stor samfunnsutfordring. Faglig sett er det en klar sammenheng mellom høy dødelighet og dårlig velferd. Det er blant annet godt etablert at mekaniske skader relatert til avlusing er en ledende årsak til både dårlig velferd og høy dødelighet.

Hovedårsaken til den høye dødeligheten er at det ikke er lønnsomt nok å ta godt vare på fisken. Regulering av produksjonsvekst skjer i dag gjennom trafikklyssystemet, som har et ensidig fokus på lakselus. Dette har resultert i en hurtig utvikling av nye behandlingsmetoder som har skapt store utfordringer for fiskevelferden.

Som det påpekes i stortingsmeldingen, kan høy dødelighet i dag være bedriftsøkonomisk lønnsomt. Eksempelvis kan det lønne seg å gjennomføre avlusing av fisk med nedsatt allmenntilstand dersom det er sannsynlig at et stort nok antall overlever og når høyere slaktevekt. Meldingen endrer ikke på disse incentivene. Et mål om maksimalt 5% dødelighet har ingen verdi når dette ikke følges opp med konkrete tiltak.

På oppdrag fra Dyrevernalliansen har Menon Economics og Nofima utredet virkemidler for redusert fiskedødelighet i oppdrettsnæringen.[6] De foreslår å innføre et nytt trafikklysvirkemiddel, hvor dødeligheten i foregående produksjonssyklus blir med på å bestemme hvorvidt oppdretteren får vekst eller nedtrekk i neste syklus. Dette vil gi den enkelte oppdretter et sterkt incentiv til å adressere dødelighet, samtidig som næringen får netto vekstmuligheter.

Med målrettet og belønningsbasert regulering, vil det være fullt mulig å tilrettelegge for videre vekst i næringen, samtidig som fiskevelferden bedres og dødeligheten reduseres.

Vi vil anbefale komiteen å be regjeringen om å foreslå konkrete tiltak og krav i den kommende havbruksmeldingen som styrker incentivene for den enkelte oppdretter til å bedre fiskevelferden og redusere dødeligheten.

Etablering av 3R-senter

Dyrevernalliansen arbeider for å erstatte dyreforsøk med alternative metoder som er både etisk og vitenskapelig akseptable. Alternativer til dyreforsøk defineres som 3R, som står for Refinement (forbedring slik at dyreforsøkene medfører mindre lidelse og gir vitenskapelig sikrere svar), Reduction (færre forsøksdyr), og Replacement (erstatning av dyreforsøk med andre metoder).

Norge har implementert EUs direktiv fra 2010 om beskyttelse av dyr som brukes til vitenskapelige formål gjennom EØS-avtalen. Dette direktivet har fastsatt en nullvisjon for dyreforsøk.

På EU-nivå er trenden at stadig færre dyr brukes i forsøk. Årlig forbruker Norge nå nesten en femtedel av forsøksdyrene som brukes i hele EU. I 2023 brukte Norge i overkant av 1,5 millioner forsøksdyr.[7] Selv om antallet varierer fra år til år, det ingen indikasjon på at forbruket er på vei ned fra dagens nivå.

Behovet for en større satsing på alternativer til dyreforsøk ble kartlagt allerede i den forrige dyrevelferdsmeldingen. Likevel er dagens ressursbruk langt unna å samsvare med ambisjonen som ble satt for over 20 år siden.

Det høye forbruket av forsøksdyr i Norge, og den store belastningen som mange av disse dyrene utsettes for, er i svært liten grad problematisert i stortingsmeldingen. Dette på tross av at bruken av dyr i forsøk har økt betraktelig siden forrige melding. Det foreslås heller ingen tiltak i meldingen for å styrke 3R-arbeidet, utover nok en utredning av hvordan dette kan organiseres.

Fremfor å bruke verdifulle ressurser på en ny utredning av hvordan 3R-arbeidet kan og bør organiseres, vil vi sterkt anbefale at komiteen ber regjeringen om å etablere et 3R-senter, etter modell fra sentere i våre naboland og i land som Storbritannia, Tyskland og Nederland.

Kilder

[1] Mattilsynet, *Nasjonal tilsynskampanje om velferd for svin 2021-2022*, Rapport, januar 2023.

[2] NMBU, "Griseløftet", URL: [NMBU.no](https://nmbu.no), udatert, besøkt 29. januar 2025.

[3] Dyrevernalliansen, *Kostnader ved alternative fjøsløsninger for gris*, fagnotat, juni 2024.

[4] NIBIO, *Utredning til dyrevelferdsmelding – Kostnader ved ulike dyrevelferdstiltak for svin, fjørfe og småfe*, NIBIO rapport 11(7), 2025, s. 22.

[5] Ibid., s. 15

[6] Menon Economics og Nofima, *Virkemidler for redusert fiskedødelighet i oppdrettsnæringen*, Menon-publikasjon 158, 2022.

[7] Mattilsynet, "Bruk av dyr i forsøk i 2023", URL: mattilsynet.no, 2024.

Dyrebeskyttelsen Norge

Dyrebeskyttelsen Norge mener dette forslaget må stemmes ned.

Tiden hvor kyr står bundet fast og i tillegg strømmes dersom de gjør fra seg på feil sted, må være forbi.

Båsfjøs vil i stor grad forhindre dyrene fra å utøve naturlig atferd. Fri bevegelse er viktig for at storfe blant annet skal kunne ha det viktige sosiale flokklivet og for god helse. I stortingsmeldingen om dyrehold og dyrevelferd (St.meld. nr. 12 2002-2003) var innføring av løsdrift for alt storfe innen 20 år en viktig målsetning siden «Oppbinding av ku på bås er en av de situasjoner i vårt dyrehold hvor frihetsberøvelsen for dyrene er aller størst.

Bevegelsesfriheten reduseres ytterligere ved bruk av kutrener.». Det ble vedtatt å avvikle båsfjøs innen 2024, men dette har blitt utsatt til 2034. I forbindelse med at løsdriftskravet ble utsatt, ble det iverksatt tiltak som skal kompensere for frihetsberøvelsen dyrene utsettes for ved å være bundet etter halsen i mange måneder i strekk. Storfe i båsfjøs skal ha lenger beitetid (16/12 uker), de skal sikres mulighet til regelmessig mosjon og fri bevegelse resten av året og det er krav om kalvingsbinge. Men dette kravet blir ikke alltid håndhevet av Mattilsynet grunnet ressursmangel.

I båsfjøs er det lov å bruke kutrener. Rådet for dyreetikk uttalte i 1994 at bruken av kutrener bør avvikles. Begrunnelsen for dette er blant annet at kutrener legger sterke begrensinger på kuas bevegelsesfrihet, og utgjør en betydelig stressfaktor for noen dyr. Dette kommer i tillegg til begrensingene kua allerede opplever ved å stå oppbundet på bås. Veterinærforeningen uttalte i 2018 at «Fastmonterte innretninger som påfører dyr ubehag ved utføring av normal atferd bør være forbudt.»

Tilskudd for å bedre kuas levestandard skulle ha vært på plass for lenge siden. Dyrevelferd kan ikke fortsette å begrenses av et investeringsetterslep i landbruket, som det burde vært funnet løsninger på for lenge siden.

Dyrebeskyttelsen Norge

Helseminister Jan Christian Vestre bør lese Stortingsmeldingen om dyrevelferd som ble presentert 20. desember, den dagen mange tok juleferie. Katter kan nemlig spille en nøkkelrolle i vår pandemiberedskap.

Vestre bør se rapporten fra Stoltenberg-utvalget om global helse i sammenheng med stortingsmeldingen om dyrevelferd.

Slår alarm i ny rapport

Forskerne bak denne rapporten har beregnet at det er 23 prosent sjanse for en pandemi som kan ta livet av 25 millioner mennesker i løpet av de neste ti årene. Nye, ukjente smittsomme sykdommer som kan bli til pandemier, er ofte virussykdommer som smitter fra dyr til mennesker, som influensa og covid.

Pandemier skyldes nye varianter av virus som det ikke finnes vaksiner mot og som mennesker ikke har immunitet mot. Først kan man bli smittet av et dyr man lever tett sammen med eller et dyr man spiser. Etter hvert kan smitten overføres direkte fra menneske til menneske.

Slik oppstår pandemier.

En død gaupe i Kvæningen

Den 20. desember, samme dag som dyrevelferdsmeldingen ble lagt frem, kom Veterinærinstituttet med nyheten om at høypatogen fugleinfluensa var blitt påvist hos en død gaupe i Kvæningen kommune, trolig etter kontakt med influensasmittet fugl.

Når et virus kan krysse fra fugl til gaupe, er ikke den biologiske avstanden så stor til katt, og influensasyke fugler er et lett bytte for katter. Dermed er risikoen stor for at katter tar med smitte hjem til sin familie.

I USA, Polen, Sør-Korea og Frankrike har man påvist smitte hos huskatt. Dette har medført at helsemyndighetene i USA har utarbeidet en instruks om hvordan dyrehelsepersonell skal håndtere katter med mistanke om influensainfeksjon.

Katters helse er dermed viktig i et større perspektiv enn for katten selv.

Ingen ID-merking av katt

I dyrevelferdsmeldingen går regjeringen inn for obligatorisk ID-merking av hund, men ikke katt og andre familiedyr. De fleste hunder er allerede ID-merket og under god kontroll. Eier vet som regel hvor hunden har vært, hva den har spist og hvem den har hatt kontakt med.

Situasjonen er motsatt for katt. De er ofte ute på egenhånd, eier har sjelden kjennskap til hvor den har vært, hva den har spist og hva den har lekt med. Katter er ofte ikke ID-merket.

ID-merking i pandemihåndtering

Rundt 95 prosent av alle veterinærer rapporterer *alle diagnoser* fra alle familiedyr i et felles diagnoseregister. Dette skjer sømløst og i sanntid.

I dag finnes det mer enn ni millioner diagnoser i databasen, men så lenge diagnosene ikke er knyttet opp mot dyrets ID-merke, taper dataene verdi. Oppklaring og overvåkning av utbrudd er umulig uten å kunne knytte diagnoser til individ og geografisk lokasjon. Viktig og god helsedata fra familiedyr brukes altså ikke i Mattilsynets forvaltning, og i liten grad i Veterinærinstituttets beredskap og forvaltningsstøtte.

Å forvente at Mattilsynet skal kunne drive effektivt tilsyn uten at katter er merket, er litt som å forvente at Biltilsynet skal ha kontroll på bilparken i Norge, uten at biler skal ha bilskilt, og man skal heller ikke ha mulighet til å bruke databaser i tilsynet.

Viktigheten av ID-merking er altså enda større nå enn for 50 år siden, da Dyrebeskyttelsen Norge begynte å arbeide for dette viktige dyrevelferdstiltaket. Det som altså både kunne effektivisert forvaltningen og vært et kraftfullt verktøy i vår pandemihåndtering glipper på grunn av manglende ID-merking.

Om dyrevelferdsmeldingen blir stående, forventes det med andre ord at Mattilsynet skal forvalte dyrehelse uten nødvendige verktøy.

Dyr og mennesker, én helse

ID-merking av familiedyr er et eksempel på politikk som vil ha nytte for både helsemyndighetene, forskningsmiljøet og forvaltningen, blant annet i møte med neste pandemi. På tross av dette velger dagens regjering bort viktige verktøy som burde vært tilgjengelige for myndighetene. Ingen bedrift som kunne fått tilgang på slik verdifulle sanntidsdata, ville valgt det bort.

Det er rett og slett oppsiktsvekkende at ID-merking av alle familiedyr ikke er en del av dyrevelferdsmeldingen. Kostnaden med ID-merking bæres i sin helhet av dyreeier, og gir ikke engang utslag på statsbudsjettet.

Når hverken dyrevelferdsargumentet eller effektivisering av Mattilsynet er tilstrekkelige argumenter for den sittende regjeringen for å kreve ID-merking av katter, får vi håpe at katter (og mennesker) kan nyte godt av en helseminister som tar begrepet én helse på alvor og som ser nytten av at katter ID-merkes.

Norges Bondelag

Det har skjedd store endringer innen norsk melkeproduksjon de siste to tiårene. Antall besetninger er mer enn halvert, mens de gjenværende besetningene har blitt både større og mer effektive. Mange av de tradisjonelle båsfjøsene er gjort om til løsdriftsfjøs, og mange bruk har tatt i bruk melkerobot. Forrige landbrukstelling fra SSB (2020) anga at 35% av kuplassene i melkeproduksjonen er i båsfjøs, og 64% av plassene i løsdriftsfjøs. For ammekyr var tallene henholdsvis 24% og 67 %, og for andre storfe var tallene henholdsvis 28% og 68%. Tine har opplyst at omtrent halvparten av de 6300 kumelkprodusentene som leverer til dem har oppgitt i Kukontrollen at kyrne er oppstallet i båsfjøs, og ca. 25 % av Tines melkevolum kommer fra disse besetningene.

Bonden er den viktigste faktoren for dyras velferd, og både bønder som holder dyra i båsfjøs og løsdrift får til å gi dyra god velferd. Forskning viser likevel at potensialet for dyrevelferd er høyere i løsdriftsfjøs sammenliknet med båsfjøs. Dyrevelferden har de siste 20 årene blitt styrka, og bonden har fått større frihet til å styre egen tid etter omlegging til løsdriftsfjøs og melkerobot. Bondelaget er derfor opptatt av å lykkes med omlegging, og ønsker ikke å redusere hastigheten på omleggingstakten. Krav kun til nybygg bedrer ikke velferden i eksisterende bygg, og byggekostnadene til omlegging blir like høye uavhengig av om det settes en frist eller ikke. Å fjerne fristen vil derfor ikke løse de økonomiske utfordringene ved omlegging selv om noen båsfjøs vil fortsette produksjonen en periode etter 2034. Derimot vil initiativer for å få ned byggekostnader og tilstrekkelig høyt investeringstilskudd stimulere til omlegging.

Norges Bondelag mener at framtidens melke- og storfeproduksjon skal skje i løsdriftsfjøs, både fordi vi er opptatt av å styrke dyrevelferden og arbeidsmiljøet til bonden. Vi har likevel medlemmer som ønsker å fjerne løsdriftskravet fordi bonden ikke kan se en økonomisk løsning for omlegging, og oppfatter fristen som et næringsforbud på egen gård. Denne frykten kan Stortinget fjerne ved å trygge storfeprodusentene om at krav som kommer fra Stortinget og som går ut over bondens og gårdens økonomiske bæreevne, følges av nødvendige ressurser. Kravet om løsdrift ble innført i etterkant av forrige dyrevelferdsmelding fra 2003. Nå er det lagt fram en ny stortingsmelding. Stortinget har derfor en mulighet til å vise landbruket at dyrevelferd ikke bare er en ideologisk målsetting, men noe som også følges opp med nødvendige ressurser. For å lykkes med dyrevelferdsarbeid er det ikke tilstrekkelig med gode ambisjoner alene – kravene som innføres må være økonomisk bærekraftige og praktisk gjennomførbare for dem som skal etterleve dem. Norge Bondelag mener at en tydelig sammenheng mellom krav og stimuleringsmidler gir best effekt når samfunnet skal avveie hensynet til dyrevelferd opp mot andre samfunnsinteresser.

Norges Bondelag ønsker derfor ikke å fjerne fristen for omlegging til løsdrift, men ber Stortinget om å stimulere til videre omlegging både i form av investeringsmidler og en realistisk frist for omlegging.

Norges Bondelag

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag står sammen i våre innspill til dyrevelferdsmeldinga, og har gitt tre fellesinnspill til forarbeidet med meldinga:

1. 1.9.2022 - generelle tiltak for å lykkes med ytterligere forbedring av dyrevelferden i landbruket
2. 15.9.2023 - tiltak på hver enkelt dyreart
3. 29.2.2024 - kyllinghybrid

Til Næringskomiteen løfter vi fram det aller viktigste fra disse innspillene, og det handler om hva som skal til for å lykkes med ytterligere forbedring av dyrevelferden i norsk landbruk.

Detaljer finnes i hovedinnspillene vi har sendt inn. Innspillene ligger her:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/dyr/innsikt/dyrevelferdsmeldingen/innspill-til-dyrevelferdsmeldingen/id3005558/>

Dyrevelferd er viktig for dyr, bonde og samfunn

Dyrevelferd handler om hvordan hvert enkelt dyr opplever og mestrer sin egen situasjon, i den kroppen dyret har, og det miljøet dyret lever i. Dyrevelferd er først og fremst viktig for dyra, men også for hver enkelt bonde og for samfunnet ellers. Vi vil derfor takke Regjeringen for å ha prioritert et omfattende arbeid med dyrevelferdsmeldinga som nå er lagt fram.

Meldinga vil bidra til å heve dyrevelferd kontinuerlig

Selv om dyrevelferden i norsk landbruk i hovedsak allerede er god, er det viktig for oss i faglaga at dyrevelferdsmeldinga får effekt på dyras velferd. Vi er positive til utvikling samtidig som vi sier tydelig fra om at krav til dyrevelferd må være praktisk og økonomisk gjennomførbare for bonden og landbruket. I lys av dette vil vi peke på hva i meldingen vi mener vil bidra til bedre dyrevelferd.

- Den legger til rette for at valgene samfunnet skal ta på vegne av dyra de neste 10-20 årene skal bygge på kunnskap både om dyr og praktisk husdyrproduksjon
- Den anerkjenner at målkonflikter må adresseres hvis vi skal lykkes med videreutvikling av dyrevelferden i landbruket
- Den legger opp til trinnvis utvikling av dyrevelferden der utredninger og kunnskap legges til grunn
- Dyretetthet og kvaliteten på oppstallingsmiljøet er viktig for dyrevelferden, og meldinga legger opp til viktige utredninger om hvordan areal bør utformes for flere dyrearter
- Meldinga følges av en utredning fra Nibio om kostnader for ulike tiltak: «Utredning til dyrevelferdsmelding, Nibio rapport, vol.11, nr.7, 2025». Innsikten er viktig for beslutningstakere som skal prioritere bruk av samfunnets ressurser.

Hverken som privatpersoner, som næringsdrivende eller som samfunn kan vi leve utover egen økonomisk bæreevne. Det betyr at tiltak som går utover bonden og gårdens økonomiske bæreevne må finansieres gjennom offentlige bidrag dersom de ikke kan dekkes i markedet. Hvis ingen er villige til å finansiere kravet blir det svært vanskelig å gjennomføre. Innsikt i

effekten et tiltak har på dyrevelferd sammen med innsikt i kostnader og en plan for finansiering av valgte tiltak er derfor avgjørende for å lykkes. Nibio-rapporten og kostnadsnotatene fra Agrianalyse gir den beste innsikten vi har til nå, selv om det er stor grad av usikkerhet knyttet til en del tiltak.

Lykkes vi ikke med riktige beslutninger og hastighet på utvikling av dyrevelferden, vil gode intensjoner og ønsker for dyra kunne resultere i redusert nasjonal produksjon og dyrevelferdslekkasje ved import. **Importvern** er derfor et viktig verktøy i denne sammenhengen.

Meldinga legger opp til bedre regelverketterlevelse

Bondelaget har en nullvisjon for brudd på dyrevelferdsloven. Næringa har sammen jobbet for å innføre dyrevelferdsprogrammer (DVP) for alle produksjoner som verktøy blant annet for å nå nullvisjonen. Meldinga anerkjenner DVP-ene, men legger samtidig opp til at Mattilsynet skal få flere oppgaver for å sikre regelverksetterlevelse. Mattilsynets rolle med å føre tilsyn med dyrehold og bruk av sine virkemidler er avgjørende for å følge opp produsenter med driftsproblemer. Det støtter vi, og ber Stortinget sikre at Mattilsynet får nok ressurser til å øke sin aktivitet knyttet til dyrevelferd.

Ander momenter som vil bedre dyrevelferden

- Meldinga foreslår tiltak for hvordan vi skal forebygge og oppdage tilløp til alvorlig vanskjøtsel.
- Den slår fast at den unikt gode dyrehelsa i Norge er verdt å beskytte ikke bare av hensyn til mattrygghet for oss folk, men også av hensyn til dyras velferd. Friske og robuste dyr har de beste forutsetningene for trivsel
- Den peker på nødvendigheten av veterinærdekning i hele landet

Sosial oppstalling for alt storfe

Regjeringa foreslår sosial oppstalling av kalv fra to uker, og at vi må lykkes med omlegging til løsdrift. Begge tiltak er svært viktig for dyrevelferden for storfe. Bonden er den viktigste faktoren for dyras velferd, og både bønder som holder dyra i båsfjøs og løsdrift får til å gi dyra god velferd. Forskning viser likevel at potensialet for god dyrevelferd er høyere i løsdriftsfjøs sammenliknet med båsfjøs. Faglaga er derfor opptatt av å lykkes med omlegging og støtter meldingas fokus på reduksjon av byggekostnader og tilstrekkelig høyt investeringstilskudd.

Begge faglaga har medlemmer som ønsker å fjerne løsdriftskravet fordi bonden ikke kan se en økonomisk løsning for omlegging, og oppfatter fristen som et næringsforbud på egen gård. Denne frykten kan Stortinget fjerne gjennom å trygge alle husdyrprodusenter om at tiltak fra Stortinget som går ut over bondens økonomiske bæreevne følges av nødvendige ressurser.

Hva er utfordrende med meldinga

Faglaga ønsker ikke å si prinsipielt nei til *noen* gode tiltak for dyrevelferden. Vilkåret er at tiltakene blir kompensert økonomisk. Vi nevner noen enkeltmomenter her, for en fullstendig gjennomgang viser vi til faglagas fellesinnspill til meldinga 15.9.23,

<https://www.regjeringen.no/contentassets/5b6f70097b77476a90653edd39cf774b/i-norges-bondelag-og-norsk-bonde-og-smabrukarlag.pdf>

- Økte arealkrav er utfordrende å bære

Dyretetthet påvirker dyrevelferden, men et ensidig fokus på større areal er ingen garanti for bedre dyrevelferd. Arealets størrelse må vurderes sammen med miljøkvaliteten. Faktorer som gir dyra valgmuligheter, inneklima, underlag, hygiene, gruppesammensetning og -størrelse, tilgang på fôr, vann og miljøberikelser er like viktige som arealets størrelse for å sikre naturlig adferd, god flyt i dyrerommet og unngå konflikter mellom dyra. Bonden er nøkkelen for hvordan arealet fungerer, og er den viktigste faktoren for dyras velferd.

Stortinget var i sin behandling av mandatet til meldinga opptatt av areal til gris. Dersom Stortinget i behandling av meldinga ber om større areal til noen dyregrupper er det viktig å være klar over hva det vil koste, i form av økte investeringsbehov eller reduserte inntekter dersom produksjonen må reduseres som følge av endringer i arealkrav i eksisterende bygg. Dette er kostnader som må kompenseres for å kunne gjennomføres med dagens økonomiske situasjon i landbruket. Like viktig som investeringsmidler og tilskudd er markedets evne til å absorbere økte driftskostnader i form av økt betaling for bondens produkter.

Krav kun til nybygg bedrer ikke velferden i eksisterende bygg, og byggekostnadene til bygget blir like høye uavhengig av om det settes en frist eller ikke.

Hva ønsker vi oss i behandling av meldinga?

Bonden er viktigste enkeltfaktor for dyra velferd.

Dyreblikket, kunnskap om hva dyra trenger, hva de foretrekker og hva de uttrykker, hverdagsvalgene, holdninger og den praktiske gjennomføringen av oppgaver i fjøset, avhenger av bonden. Det er bonden som får arealene til å fungere, ser enkeltindividers behov, fôrer, tildeler miljøberikelser og ivaretar godt smittevern. Vi mener det derfor er riktig med **kompetansekrav** i dyrevelferd og krav om å gjennomføre godkjente kurs. Et kurs vil ikke erstatte år med erfaringsbasert kunnskap, men vil være et godt supplement og bidra til utvikling og oppdatert kunnskap.

Annet

Hvis Næringskomiteen er opptatt av kyllingvelferd, les vårt supplerende innspill <https://www.regjeringen.no/contentassets/88fee155f49a40e39d4e1676073f406b/norges-bondelag-norsk-bonde-og-smabrukarlag-og-norsk-fjorfelag-innspill-fjorfe.pdf>

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Norsk Bonde- og Småbrukarlag takker for muligheten til å gi innspill på Representantforslaget om at løsdriftskravet i melke- og storfeproduksjon kun skal gjelde nybygg.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at:

- Løsdriftskravet kun skal gjelde nybygg.
- En investeringspakke øremerket ombygging av små- og mellomstore gårdsbruk for å imøtekomme behovet for å bygge om til løsdrift må finansieres utenom jordbruksavtalen.
- Økonomien i mjølkeproduksjon på mindre bruk må styrkes, blant annet gjennom å øke det særskilte tilskuddet til små og mellomstore mjølkebruk.
- Tildeling av investeringsmidler må ikke komme med pålegg om å øke produksjonen. Støttegraden bør økes vesentlig.

Behov for flere bønder, ikke færre

I en Ruralis-undersøkelse fra 2024 ble melkebønder spurt om løsdriftskravets påvirkning på gårdsdrift i båsfjøs. Nær 70 % mente det var usannsynlig eller lite sannsynlig at de vil bygge om til løsdrift. Bare 7 % tror det er svært sannsynlig at de vil bygge om til løsdrift når det ikke lenger er lov å ha kyrne på bås. Dersom alle som i dag driver melkeproduksjon i båsfjøs, skulle bygd om til løsdrift, måtte det blitt bygd ett nytt løsdriftsfjøs hver arbeidsdag fram til 2034.

Et krav om at alle fjøs må være bygget om til løsdrift innen 2034, vil være svært strukturdrivende for norsk jordbruk. Det vil tvinge mange bønder til å avvikle. Det kan føre til et importbehov på melk, i tillegg til tap av lokal verdiskapning, kunnskap, produsentmiljøer og tap av lokalsamfunn.

Behov for små- og mellomstore bruk

Norsk Bonde- og Småbrukarlag arbeider for å opprettholde en variert driftsstruktur på landsbasis, med gårder i alle størrelser. Vi trenger de små bruka som er tilpasset ressursgrunnlaget i sitt område og på sin eiendom. En variasjon av bruksstørrelser sikrer god utnyttelse av arealressursene våre. De små- og mellomstore brukene er også avgjørende for å fortsette med seterdrift og for å opprettholde aktive lokalsamfunn og levende bygder.

Løsdriftskravet kan slå svært uheldig ut for små- og mellomstore produksjoner. I en rapport fra Nibio fra 2022, ble det slått fast at 700 mjølkebruk på Vestlandet sto i fare for å måtte legge ned på grunn av løsdriftskravet. Mange små- og mellomstore bruk har ikke jord og tilgjengelige ressurser for å kunne utvide driften for å oppfylle løsdriftskravet. Særlig i områder med bratte teiger, langs fjorder og fjell, er driftsgrunnlaget kun tilpasset mindre enheter. Dersom løsdriftskravet opprettholdes fra 2034, vil det føre til store nedleggelser av små- og mellomstore gårdsbruk.

Seterdrift havnet i 2024 på UNESCO sin verdensarvliste, men uten melkeproduksjon, ingen seterdrift. Bare 29 prosent av seterbrukerne, mot 40 prosent hos melkeprodusenter ellers, har bygd om til løsdriftsfjøs. Et løsdriftskrav kan dermed slå svært negativt ut for norsk seterdrift,

bruk av utmarksbeite i melkeproduksjonen og den kulturarven seterdrifta representerer og forvalter.

Behov for investeringsmidler

Kalkyler fra Nibio viser et samlet investeringsbehov på mellom 18 og 23 milliarder for å imøtekomme løsdriftskravet. I dag er det ikke lønnsomt å bygge nytt fjøs til bruk med færre enn 30 årskyr. En utvidelse av produksjonen for små- og mellomstore bruk er en forutsetning ved tildeling av investeringsmidler for ombygging, for å imøtekomme krav om lønnsomhet i produksjonen. Det er med andre ord ikke nok å tildele mer investeringsmidler til ombygging. Slike midler må komme med forutsetninger tilpasset det norske ressursgrunnlaget.

Uavhengig av om det foreligger et løsdriftskrav i 2034, er det behov for investeringsmidler i norsk jordbruk. Mange båsfjøs er gamle, og trenger oppgraderinger i nær framtid, for å kunne opprettholde driftsapparatet. Tilrettelegging for økte investeringer i jordbruket må være en prioritering for å sikre produksjonsgrunnlaget som allerede eksisterer, for å legge til rette for ny-rekruttering og reetablering på fraflyttede gårder, og for å sikre landbruk i hele landet.

OPPSUMMERING

Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter representantforslaget om at løsdriftskravet kun skal gjelde nybygg. Dette vil gjøre det mulig å legge en strategi for gjenreising av norsk jordbruk, uten å føre til ytterligere strukturrasjonalisering og avvikling av norsk matproduksjon.

Med vennlig hilsen,
Anders Bakke Klemoen, Generalsekretær
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Tine SA ingen innsendte høringsnotat

Nortura SA

Nortura er en landsdekkende slakteri- og foredlingsbedrift som produserer landbruksbaserte matvarer av kjøtt og egg. Konsernet er et norskeiet samvirke og har fått i oppdrag å gjennomføre markedsregulering av blant annet storfe. Markedsreguleringen er et jordbrukspolitisk virkemiddel som blant har til hensikt å redusere avsetningsrisiko for bønder for derigjennom å sikre at mest mulig av jordbruksarealet blir utnyttet til matproduksjon. Stortingets jordbrukspolitiske mål er blant annet selvforsyning og beredskapsproduksjon av storfe i Norge.

Nortura representerer i denne sammenheng en matvareindustri som er avhengig av at råvareproduksjonen tilfredsstiller kravene til dyrevelferd som markedet, samfunnet og forbrukerne setter.

Forslagsstiller ber Stortinget endre sitt tidligere vedtak fra Meld. St nr 12 (2002-2003) om at alle storfefjøs skal legges om fra bås til løsdrift. Forslagsstiller ber i denne saken om at kravet ikke skal gjelde eksisterende fjøs, men utelukkende ved etablering av nye.

Nortura anerkjenner viktigheten av tiltak som fremmer dyrenes mulighet til å utøve naturlig atferd, og støtter fullt ut at løsdriftskravet gjennomføres som planlagt innen 2034.

Nortura anbefaler Stortinget derfor å fastholde de allerede fattede vedtak, og forkaste forslaget slik det er fremsatt i Dok 8:37 S (2024-2025), med følgende begrunnelser:

1. Forskning viser at løsdrift har en positiv effekt på dyrevelferden og at melkekyr i løsdrift opplever lavere nivåer av stress og har bedre fysisk helse, blant annet gjennom redusert forekomst av klauv- og leddproblemer. Løsdrift fremmer bedre muligheter for naturlig atferd, som utforskning, sosial kontakt og komfortatferd.

Forskning peker også på behovet for driftsformer som ivaretar dyrenes behov for trygghet, hvile og renhet.

2. Forbrukere er i økende grad opptatt av at produksjonen av melk, kjøtt, egg og fisk gjøres med høy veterinær og etisk standard for dyrevelferd. Storfe i løsdrift er et viktig tiltak for å styrke norske bønders og landbrukets konkurransekraft ved at produktene som selges i markedet møter de krav kundene og samfunnet stiller. God dyrevelferd bidrar til økt preferanse for produkter som baserer seg på norske råvarer.

Tilliten til norske råvarer er høy, blant annet på grunn av historisk høy etisk og dyrevelferdsmessig standard i norsk jordbruk. Det er viktig at primærnærings konkurransekraft blir ivaretatt.

3. Det er ingen grunn til å anta at forbrukere vil redusere sine krav til høy veterinær og etisk standard til dyrevelferd. Det er derfor god grunn til å anta at mindre og mellomstore gårdsbruk i grisgrendte strøk vil tape konkurransekraft dersom kravet om omlegging til løsdrift endres. Større og sentrale gårdsbruk har jevnt over bedre økonomiske forutsetninger for å gjennomføre markedsrettede

investeringer.

Ifølge Statistisk Sentralbyrås[1] seneste Landbruksmåling var rundt 2/3 av alle storfe i Norge oppstallet i løsdriftsfjøs i 2020. Det er grunn til å anta at andelen er høyere i nå.

35 prosent av alle storfe sto i båsfjøs i 2020.

SSB-tallene viser at andelen dyr i løsdrift er høyest i de tre husdyrtette fylkene Viken, Rogaland, Innlandet, Oslo og Trøndelag. Andelen dyr i oppstallet i båser var høyest i fylkene Vestland og Agder med henholdsvis 70 og 67 prosent.

Over 80 prosent av norske forbrukere mener det er viktig å ivareta matvareberedskap og selvforsyning i Norge[2]. For å ivareta beredskap og selvforsyning, er det avgjørende å sørge for at en opprettholder husdyrproduksjonen på et knapt og spredt jordbruksareal. I Norge er rundt 2,7 prosent av landarealet brukt til matproduksjon. Arealet er spredt over hele landet, hvor 70 prosent av det knappe arealet kun er egnet til dyrking av fôr til stor- og småfe. Til sammenlikning er jordbruksarealet i Tyskland og Danmark henholdsvis 47,5 og 65,6 prosent[3].

Jordbruksarealet er på grunn av topografi og klima spredt og gårdsbrukene er små, sammenliknet med konkurrerende bønder i andre land. Skal en ivareta et nasjonalt jordbruk, beredskap og selvforsyning er det etter vår vurdering viktig at Stortinget bidrar til at melke- og kjøttprodusenter også i desentrale strøk opprettholder konkurransekraft både mot bønder i sentrale strøk i Norge og utenlandske produsenter.

Det er i denne sammenheng også viktig å påpeke at markedet frem til nå har vist lav betalingsvillighet for dyrevelferdstiltak i landbruket. Dette gjør det vanskelig for både bønder og industri å videreføre økte kostnader som følge av investeringer i dyrevelferd. Derfor er det viktig at Stortinget forsterker støtteordninger som sikrer at produsentene får nødvendig økonomisk og praktisk bistand til å gjennomføre løsdriftskravet.

Med vennlig hilsen

Kjell S. Rakkenes

Konserndirektør

Strategi og

rammevilkår

Hanne Steen

Direktør

Trygg Mat og

dyrevelferd

[1]<https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jordbruk/artikler/64-prosent-av-mjolkekyller-i-lausdriftsfjos>

[2]<https://www.animalia.no/no/animalia/aktuelt/kjottforbruket-gar-ned-men-oppslutningen-om-kjottets-betydning-for-selvforsyning-og-beredskap-oker/>

[3]<https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.AGRI.ZS?locations=DE>

Nortura SA

Stortinget
Att: Næringskomiteen

Oslo,

30. januar 2025

Høring om Dyrevelferd Meld. St. 8 (2024-2025)

Nortura er et samvirke som eies av omlag 16 000 norske bønder. Vi er en landsdekkende slakteri- og foredlingsbedrift som produserer landbruksbaserte matvarer av kjøtt og egg. Vi har hele 6 dyrearter: kylling, kalkun, svin, storfe, sau og geit i vår verdikjede.

God dyrevelferd er viktig for Nortura, bøndene som eier oss, norske forbrukere – og ikke minst for dyrene. Som en av Norges største kjøttprodusenter, har vi satset på opplæring, kompetanse og forskning innen dyrevelferd. Vi har også en egen policy for oppfølging av dyrevelferd i vårt konsern. Vi har hatt saktevoksende kyllinger i vårt sortiment i 20 år og i 2023 tok vi beslutningen om å gradvis legge om til saktevoksende kylling. Vår satsing på kjønnssortering av egg, er et annet eksempel som viser hvordan vi kontinuerlig videreutvikler oss i takt med samfunnet.

Dyrevelferdsmeldingen foreslår flere tiltak og utredninger som vil forbedre dyrevelferden til norske husdyr. Det er i denne sammenheng viktig å påpeke, at markedet frem til nå har vist lav betalingsvillighet for kostbare dyrevelferdstiltak i landbruket. Vi har eksempler på varelinjer som har hatt bedre dyrevelferd enn det regelverket krever, men som nå dessverre er ute av markedet. Dette gjør det vanskelig å videreføre økte kostnader i landbruket som følge av investeringer i dyrevelferd. Derfor er det avgjørende at alle nye krav og innstramminger følges av gode støtteordninger til bøndene som sikrer nødvendig økonomisk og praktisk bistand. Forbedringer som krever store investeringer og tilpasninger som overgangen til løsdrift er eksempler som tydeliggjør dette behovet.

Nortura støtter fullt ut gjennomføring av løsdriftskravet innen 2034 og anerkjenner viktigheten av tiltak som fremmer dyrenes mulighet til å utøve naturlig atferd som utforsking, sosial kontakt og komfortatferd som å reise seg og legge seg uten hindringer.

Overgangen til løsdrift er et viktig skritt for å styrke norsk landbruks konkurransekraft og omdømme. Gjennomføringen av løsdrift bidrar til bærekraftig produksjon som møter både forbrukernes forventninger og markedsbehov. God dyrevelferd bidrar til økt etterspørsel etter norske råvarer og produkter.

Forskning peker også på behovet for å optimalisere utforming og drift, slik at systemene ikke bare gir mer frihet, men ivaretar dyrenes behov for trygghet, hvile og renhet. Dette understreker at løsdrift alene ikke er en garanti for god dyrevelferd, men må kombineres med kunnskap og god praksis fra dyreeierne.

Bonden er den viktigste enkeltfaktoren for god dyrevelferd, fordi bonden har det daglige

ansvaret for dyrene. Uansett hvor gode lover, forskrifter og tekniske løsninger som finnes, er det bondens kunnskap, holdninger og engasjement som avgjør hvor godt dyrene har det.

Nortura vil fremheve betydningen av det gode tverrfaglige samarbeidet mellom bransjen, fagmiljøer og myndigheter. Dette samarbeidet er helt avgjørende for det solide arbeidet som allerede gjøres for å fremme god dyrevelferd og dyrehelse i Norge. Næringens samarbeid for å etablere dyrevelferdsprogrammene for alle produksjoner har vært en viktig pådriver for å dokumentere og bedre velferden i hele næringen.

Det er positivt at meldingen trekker frem dyrehelse, og betydningen av systematisk helseovervåking, forebygging og godt helsearbeid. God dyrehelse er en forutsetning for god dyrevelferd. Vi må forvente at smitte situasjonen vil kunne endre seg i årene fremover, noe som allerede er tilfelle i resten av Europa.

Nortura mener at det er viktig å sikre en enhetlig og troverdig kommunikasjon om norsk dyrevelferd til forbrukerne. For å unngå fragmentering og uthuling av tilliten gjennom private initiativer eller enkeltaktørers merkeordninger, ber vi om at det vurderes en nasjonal dyrevelferdsmerkeordning. En slik offentlig merkeordning vil kunne samle hele næringen rundt felles forsknings- og kunnskapsbaserte standarder, styrke forbrukernes tillit til norske produkter og tydeliggjøre det gode arbeidet som gjøres for å ivareta dyrevelferden.

En nasjonal merkeordning vil også bidra til å fremme Norges posisjon innen dyrevelferd og sikre at norske råvarer og produkter fortsatt oppfattes som et kvalitetsvalg i markedet.

Vi ser frem til å fortsette det gode arbeidet for å fremme norsk landbruk som en ledende aktør på dyrevelferd og bærekraft.

Med vennlig hilsen

Hanne Steen
Direktør
Trygg Mat og dyrevelferd

Kjell S. Rakkenes
Konserndirektør
Strategi og rammevilkår

Veterinærinstituttet

Veterinærinstituttet ønsker å uttrykke sin anerkjennelse for det grundige arbeidet som er utført i forbindelse i dyrevelferdsmeldingen. Det er tydelig at det er lagt ned betydelig innsats i å kartlegge og analysere de ulike utfordringene innen dyrevelferd. Gjennom bakgrunnskapitlene og beskrivelsene av dagens situasjon legger meldingen et solid grunnlag for videre diskusjon og tiltak.

Til tross for disse grundige analysene og beskrivelsene, fremstår tiltakene i kapittel 7 i stor grad som lite ambisiøse og politisk uforpliktende. Regjeringens politiske målsetting er at norsk landbruk fortsatt skal ha dyrevelferd i verdenstoppen, og uttrykker at det er viktig å opprettholde og videreutvikle et godt og strengt regelverk for dyrevelferd dersom Norge ikke skal sakke akterut i utviklingen (7.2). Veterinærinstituttet vil påpeke at mange land allerede har fått strengere regelverk enn oss på en rekke områder (f.eks. videoovervåking på slakterier, ID-merking av katt, forbud mot kutrener). Tiltakene som foreslås i meldingen er neppe tilstrekkelige for den uttrykte ambisjonen. Næringen har behov for forutsigbarhet og dermed rimelige overgangsperioder. Meldingen bør likevel tydeligere vise retningen for å oppnå målet om verdensledende dyrevelferd.

Internasjonalt er positiv dyrevelferd, dvs. ikke bare fravær av dårlig dyrevelferd, et hett forskningstema som trolig vil få betydning for synet på dyrevelferd, og dyrevelferdspolitikken.

Flere av de konkrete forslagene er mer eller mindre gjennomført allerede og kan best beskrives med «å sparke inn åpne dører», f.eks.:

- Overgang til løsdriftsfjøs for storfe innen 2034 er allerede vedtatt (men er et viktig tiltak)
- Utfasing av miljøbur for verpehøns går av seg selv
- Miljøberikelser for kylling er gjennomført av næringa
- Nesten alle hunder er ID-merket og forskrift om hundeavl har lenge vært varslet

Flere av tiltakene har lange overgangsperioder uten at det foreslås overgangstiltak, som kunne vært gjennomført med enkle midler. Overgangstiltak *før* løsdriftskravet i 2034 kunne f.eks. være:

- Forbud mot kutrener for storfe på bås
- Forbedre kalvenes sosiale kontakt og plass gjennom å slå sammen to og to enkeltbokser

I mange tilfeller er tiltakene å «vurdere» og «utrede», f.eks. areal for sau og gris. Veterinærinstituttet opplever at fagmiljøene nasjonalt og internasjonalt allerede har tilstrekkelig kunnskap om mange av disse temaene og at fokus burde være på implementering, ikke ytterligere kunnskapsgenerering. Ordlyd i tiltak kan med fordel endres flere steder fra «kan» og «bør» til «skal».

Veterinærinstituttet har følgende kommentarer til de tema- og artsspesifikke forslagene:

Storfe

- Veterinærinstituttet er ikke uten videre enig i utsagnet om at det er «tillatt i dagens regelverk at okser og ungdyr ligger rett på støpt betong eller betongspaltegulv», selv om det er vanlig. Betong og betongspaltegulv er for hardt til å gi en «komfortabel liggeplass» som er et krav for alt storfe ihht Forskrift om hold av storfe. Et enkelt tiltak som gummibelegg på spaltegulv for okser og ungdyr vil øke liggekomforten.
- Det er dokumentert underfôring av kalv i Norge. Det bør innføres krav om melkemengde for kalver i melkeproduksjonen tilsvarende 20 % av kroppsvekt (ca. 10 L) per dag fordelt på minst 3 daglige fôringer.

Småfe

- Det finnes mye kunnskap om plassbehov og preferanser hos sau, og det bør fastsettes et krav om 1,5 m² per sau i innefôringsperioden
- Tilgang til uteareal i innefôringsperioden for småfe vil «sikre dyrene naturlig bevegelse, nok hvile og ivaretagelse av viktige atferdsbehov» (jf. 7.5.1.2)
- I lys av diskusjonen om avliving av nyklekte hanekyllinger og nyfødte kalver (i utenlandsk melkeproduksjon) burde det vært foreslått tiltak for å avvikle praksisen med avliving av bukkekje

Gris

- Det har lenge vært forbudt å fikserer purker ved fødsel, med unntak av «**spesielt** urolige purker» som kan fikseres i inntil 7 dager. At noen bryter dette rutinemessig, rettfærdiggjør ikke at praksisen «unnskyldes» og gis en overgangsperiode på 10 år
- Tilsynskampanjer har funnet store avvik når det gjelder bruk av strø og rotemateriale og manglende behandling av syke/skadde griser. Holdningsskapende arbeid er nødvendig.
- Totalareal er også viktig for aktiviteter, ikke bare plass per gris
- Uteliv for flere griser kan bidra til naturlig atferd med plass for bevegelse og utforsking

Fjørfe

- Overgang til saktevoksende slaktekyllinghybrider er varslet av næringa, og det bør komme et forbud mot de mest hurtigvoksende hybridene. Dette vil også avhjelpe utfordringen med sultne foreldre dyr
- Det bør varsles krav om tilgang til naturlig lys
- Krav til luftkvalitet, ofte problemer om vinteren
- Meldingen bruker uttrykket konsumegg, er dette til forskjell fra egg som brukes av matindustrien?
- Alle arter bør ha miljøberikelser, også and og gås og vaktel

Fisk

- Dødelighet: Målsettingen om ned mot 5% dødelighet for alle fiskearter i oppdrett er ambisiøs, i tråd med dyrs egenverdi jf. Dyrevelferdsloven, og støttes av

Veterinærinstituttet. For at dødelighet skal bli en god og reell måleparameter for forbedring på et nasjonalt, regionalt, lokalitets og på selskapsnivå, er økt kvalitet på data til rapportering (datagrunnlaget) viktig, samt valg av metode og virkemiddelbruk. Dette gjelder for alle arter, inkludert leppefisk og rognkjeks.

- Datadeling og ny teknologi: Det er viktig at data fra utprøving av ny teknologi og metoder som er av velferdsmessig betydning ikke bare kan, men **skal** deles. Dette vil være en driver for å unngå unødig prøving og feiling, og bygge kunnskap. Havbruk til havs er eksempelvis fortsatt under vurdering, i teknologiske løsninger som p.t. ikke eksisterer.
- Lakselus: Det bør være et mål at produksjonen langs kysten er «grønn», for biologisk bærekraft, helse og velferd. Konsesjoner som i dag har unntak fra Trafikklyssystemet bør inkluderes, fordi de bidrar til lusebelastningen i sitt område. Et standardisert rammeverk for velferdsvurdering/-overvåking må ligge til grunn for å utvikle teknologi som gir lavere dødelighet og bedre velferd.
- Beredskap: Tiltak for å sikre godt levemiljø eller forskriftsmessig nødslakt ved hendelser av velferdsmessig betydning må forbedres da sykdomskomplekser og klimaendringer raskt utvikles til dyretragedier. Dette gjelder også villfisk.
- Fang og slipp: I elver og vann der fiskebestandene ikke tåler beskatning, bør tiltaket være fredning. Fang og slipp påfører fisk sterkt stress og smerte, kun for å tilfredsstille menneskers behov for spenning.

Hund og katt

- Kunnskap om avl og genetikk må legges til grunn, og datagrunnlaget som finnes må brukes aktivt. Forskiften bør motvirke innavl og eksteriøre trekk som påvirker hunders funksjon og velferd negativt
- Det bør innføres obligatorisk ID-merking for katt

Hest

- Forbud mot spiltau støttes, men som strakstiltak bør hester som oppstalles på spiltau få økt utetid med mulighet for fri bevegelse, minst 8 t/d
- Arealet i luftegårder er ofte veldig lite, retningslinjen om minst 300 m² overholdes ikke
- Hester er sosiale dyr og bør ikke oppstalles alene. Krav om full fysisk kontakt med artsfrender bør være hovedregelen hele livet, etter en overgangsperiode

Forsøksdyr

- Tiden er moden for et 3R-senter, som våre naboland, ikke kun utredning uten noen tidslinje. Organisering/videre prosess bør besluttes i 2025.
- Dyrevelferdsmeldingen peker på en rekke kunnskapsbehov, deriblant i akvakultur, som gir økt risiko for bruk av flere forsøksdyr. Vi mener det bør settes tydeligere krav til publisering/offentliggjøring av valg av metodikk og resultater fra dyreforsøk. Dette for å øke kvaliteten og redusere antall dyr (unngå gjentak), spesielt for forsøk med moderat og høy belastningsgrad.

Konklusjon

Veterinærinstituttet opplever at dyrevelferdsmeldingen ikke gir tilstrekkelig garanti for å sikre Norges posisjon som ledende innen dyrevelferd i årene framover.

Smådyrpraktiserende veterinærers forening

Til næringskomiteen på stortinget

Innspill til Stortingsmelding om dyrevelferd fra Smådyrpraktiserende veterinærers forening (SVF)

Smådyrpraktiserende veterinærers forening takker for muligheten til å gi innspill til meldingen. SVF er glad for ny stortingsmelding om dyrevelferd. Vi er fornøyde med at veterinærenes viktige rolle løftes frem både for profesjonen som helhet, og for veterinærens rolle i smådyrsektoren.

SVF er en særforening under Den norske veterinærforening og representerer ca. 35 % av de organiserte veterinærene i Norge. De fleste arbeider i klinisk sektor i smådyrbransjen, men vi har også medlemmer innen kombinasjonspraksis og forvaltningen i Mattilsynet.

Stortingsmeldingen er godt faglig forankret og kommer med en rekke forbedringer til dyrs velferd. Det er positivt at god dyrehelse vektlegges som en forutsetning for god velferd. Det mangler imidlertid konkretisering på ulike fremtidsrettede krav med hensyn til dyrevelferd. Det er ikke fastsatt dato for implementering av mange tiltak, og flere tiltak har lang overgangstid. Se innspill fra Veterinærforeningen som beskriver dette mer utfyllende.

SVF er svært positiv til at obligatorisk ID merking av hund er inkludert i meldingen. Men dette bør også gjelde for katt.

Argumentasjonen som legges til grunn i meldingen for å ikke gjøre merking av katt obligatorisk, knyttes til kostnadene dyreeier må besørge ved ID merking, samt at det er vanskelig å føre tilsyn når det gjelder overholdelse. Fra vårt perspektiv er ikke disse argumentene godt nok fundert, tvert imot mener vi at det er sterke argumenter for å ID-merke også katter.

Når det gjelder kostnader vil vi understreke at kjæledyrs velferd alltid er eiers ansvar. Obligatorisk ID-registrering av alle katter (elektronisk chip merking) vil bidra til å plassere dette ansvaret hos katteeier og dermed styrkes dyrevelferden, fremfor at mange forvillede katter er avhengig av frivillige organisasjoner og barmhjertige enkeltindivider. Obligatorisk ID-merking er i tillegg et positivt tiltak for å heve statusen til katt som kjæledyr, og følgelig også dyrevelferden.

Når det gjelder argumentet knyttet til overholdelse av kravet om obligatorisk ID-merking av katt, og at det skulle være vanskelig å følge opp med tilsyn, påpeker SVF at det er mange andre lovpålagte krav i samfunnet som ikke aktivt overvåkes, men som likevel har god effekt. Samtidig vil også veterinærene enkelt kunne bidra til at kravet implementeres når katteeier oppsøker veterinærklinikker.

Obligatorisk ID-merking av katt vil bidra til å forebygge «dumping» av katter. Både knyttet til at dyreeier ansvarliggjøres og må ta stilling til dette ved ervervelse av katt, og fordi det vil ha en «avskrekkende» effekt knyttet til at forvaltning og påtalemyndighet i større grad kan utøve sitt arbeid og håndtere lovbrudd.

For humanhelsen er det viktig å være klar over at ID-merking av katt også vil muliggjøre identifisering og sporing av smittsomme sykdommer gjennom diagnoser som stilles hos chip merkede syke katter. Dette kan potensielt ha stor betydning ved sykdommer som smitter fra dyr til mennesker, såkalte zoonoser. Høyt på denne beredskapslisten bør en eventuell smitte av høypatogen fugleinfluensa være, som dessverre har vist seg å forårsake død også hos mennesker de siste årene.

I Mattilsynets årlige risikoanalyser er innførsel av kjæledyr rangert som en stor risiko knyttet til både dyre- og folkehelsen. Kjent opprinnelsesland kan være et viktig verktøy for bedre å forutse smittefare og minimere risiko for at alvorlige smittsomme sykdommer innføres og får spre seg i landet. Mange land i Europa har allerede obligatorisk ID-merking av hund og katt. EU-parlamentet har fremmet krav om obligatorisk ID merking av både katt og hund, og Veterinærforeningen ber om at Norge også gjør det obligatorisk å ID merke katter.

Vi viser også til tidligere Høringsuttalelse til høring av representantforslag om obligatorisk ID-merking av katter - Den norske veterinærforening, som belyser saken ytterligere.

Melding viser til at det er vanlig at eiere som driver med utstilling av kaninraser øremerker dyrene selv med tatoveringstang. Når eiere gjør dette selv, vil det si at øretatoveringsinngrepet utføres uten bedøvelse og av lekmenn.

Å øremerke dyr med tang, vil si at huden i øret penetreres med mange nåler gjennom hele hudlaget og ut på baksiden av øret, deretter farges sårene med blekk. Slik SVF tolker regelverket vil dette være i strid med Dyrevelferdsloven og Dyrehelsepersonelloven. Dyrevelferdsloven sier i paragraf 10 at det ved merking av dyr skal benyttes forsvarlige metoder som ikke gir unødvendige påkjenninger eller belastninger. I paragraf 18 i Dyrehelsepersonelloven påpekes det at kun er veterinær kan perforere hud. Selv om hold av kaniner i Norge representerer et lite antall individ, har de like stor rett på god behandling innenfor loven og vern mot smerte.

Vi ber derfor om at det legges inn et forbud mot at kaniner øretatoveres med tang uten bedøvelse, og anbefaler at de ID-merkes med elektronisk chip som andre kjæledyr.

Med vennlig hilsen

Ane Todnem

Veterinær, GPCert(SAS)

Styremedlem SVF

Camilla Larsen

Fagsjef, veterinær,

GPCert(SAGS), ECSAS, BM

Sekretær SVF

Akvaveterinærenes forening

Akvaveterinærenes forening (AVF) organiserer veterinærer i forskning, forvaltning og havbruksnæringen. Våre medlemmer har inngående kunnskap om fiskens helse og velferd. Vi jobber for en bærekraftig næring basert på en sterk og sunn fisk.

Vi er enige i at det er en god målsetning å få dødeligheten ned mot fem prosent for alle fiskearter i akvakultur. Dersom målsetningen skal nås er det avgjørende å premiere de oppdretterne som over tid viser at de jobber målrettet og systematisk med dyrevelferd, og som får resultater av det i form av god velferd og lavere dødelighet.

Bruk av allerede eksisterende data er avgjørende for å kunne jobbe med å få ned dødeligheten og definere konkrete mål for dyrevelferd i næringen. Det finnes store mengder data i havbruksnæringen i dag, men mangel på standardisering er en utfordring. Dødelighet kan for eksempel måles på flere forskjellige måter og det gjør det utfordrende å sammenligne tall når måten å regne på kan variere. Standardisering av sentrale parametre for dyrevelferd og biologisk resultat i produksjonen, vil utgjøre et godt grunnlag for å definere måltall for næringen.

Dødeligheten i dag skyldes i stor grad smittsomme sykdommer og behandling mot lakselus. Biosikkerheten i næringen har fremdeles stort forbedringspotensiale. Et løft i biosikkerheten krever større grad av områdesamarbeid enn i dag. Frivillig områdesamarbeid har vist seg å være sårbart, preget av interesseforskjeller og for lite forpliktende.

Helse og velferd er uløselig knyttet til hverandre. Overtredelser av helseregulverket kan forårsake lidelser for et stort antall dyr fordi det kan bidra til spredning av smittsomme sykdommer. Forvaltningens sanksjonsmuligheter ved overtredelser av regelverket som er hjemlet i Matloven er for svake til at de har ønsket effekt. Derfor ønsker AVF at Mattilsynet også får hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr etter Matloven.

Utviklingsløp og dokumentasjon på velferdsmessige konsekvenser av ny teknologi må profesjonaliseres. Vi støtter utvikling av godkjenningsordninger eller sertifisering av utstyr som brukes ved håndtering av fisk, og mener det må innføres raskt. I tillegg må data fra utprøving av ny teknologi og metoder som er av velferdsmessig betydning deles. Vi ønsker at dette blir obligatorisk og ikke frivillig. Parallell uttesting av tilsvarende teknologi medfører et høyt forbruk av forsøksdyr. Kostbar teknologi kan «låse» oppdrettere til systemer som har negativ innvirkning på fisken.

Det er svært viktig å stille tydelige krav til risikostyring og internkontroll i havbruksnæringen. Mattilsynets systemrevisjoner viser store mangler på dette feltet. I tillegg til systemfokus må vekst i næringen styres ut fra biologiske resultat – vekst gjennom velferd. Vi anser dødelighet og hudsår anses som egnede velferdsparametere. Næringen må stå til ansvar for sine biologiske resultater til enhver tid.

Det er avgjørende å sikre varig bedring av velferden til rensefisk i oppdrett. For at dette skal oppnås må oppfølgingen av rensefiskens velferd bli strengere og mer planmessig. Vi foreslår at det innføres et system tilsvarende det man har på kronisk dårlige dyrehold på landdyr. Rensefisken må sikres like god velferd som laksen. Hjemler for dette finnes i dagens

regelverk. Fisk er dyr og omfattet av dyrevelferdsloven på lik linje med andre dyr. Det må reflekteres i praktisk forvaltning.

Størsteparten av oppdrettsfisken blir eksportert. I mange av markedene er ikke fokuset på dyrevelferd like sterkt som i Norge. Men høy dødelighet og høy forekomst av sykdommer er ikke god reklame for fisken, selv om sykdommene ikke smitter til mennesker. Samtidig vet vi at fiskehelse kan bli brukt i et storpolitisk spill som kan få konsekvenser for markedsadgangen til norsk fisk. Det ønsker vi å unngå.

Med bakgrunn i dette foreslår vi at næringskomiteen legger frem følgende presiseringer i sin innstilling:

- - Standardisering og deling av data knyttet til dyrevelferd.
 - - Innføre måltall på helse og dyrevelferd som verktøy for å regulere og forvalte havbruksnæringen.
 - - Innføre kompetansekrav i dyrevelferd også til ledelsen i oppdrettsselskapene.
 - - Innføre obligatorisk områdesamarbeid for en bedre generell biosikkerhet i næringen.
 - - Innføre en godkjenningsordning for teknisk utstyr som blir brukt ved håndtering, for å sikre at dyrevelferd er hensyntatt.
-
- - Stille krav til at resultater fra forsøk med dyr deles for å redusere bruken av forsøksdyr.
 - - Systematisk oppfølging av fiskevelferd hos rensefisk etter samme modell som oppfølging av kronisk dårlige dyrehold.

Norsk dyrepleier- og assistentforening

I dagens høring på dyrevelferdsmeldingen burde dyrepleiere være tydelig inkludert som en viktig aktør for å ivareta dyrevelferd i pleie og omsorg av dyr.

Det er over 20 år siden forrige stortingsmelding om dyrevelferd. På den tiden har det også skjedd mye innenfor dyrepleieryrket og dyrehelsesektoren. For 20 år siden var det et fåtall utdannete dyrepleiere, og klinikksektoren var preget av ufaglært arbeidskraft.

Dyrepleierutdanningen hadde akkurat blitt utvidet fra å være ett-årig studie til et 2-årig høyskolekandidatstudie

På samme tid fikk vi en forskrift om dyrepleiere som ga dyrepleiere autorisasjon som dyrehelsepersonell og en beskyttet tittel. Siden den gang har det skjedd lite med regelverket rundt dyrehelsesektoren og dyrepleiere er fortsatt bare nevnt med tittel i sin egen forskrift og har fortsatt ikke kommet inn i regelverket om dyrehelsepersonell med tittel - vi er kun nevnt i en forskriftshjemmel om andre utdannelser som kan få autorisasjon. Yrket har derimot utviklet seg til å bli en bachelorutdanning i Norge og flere andre land. Dyrepleierens kompetanse er essensiell i dyreklinikkene, og bidrar til bedre dyrevelferd og nødvendig pleie av pasienter som i dag mottar langt mer avansert veterinærmedisinsk behandling enn det som før var mulig.

Samtidig ser vi at selv om man har en autorisasjon så har man ingen retningslinjer eller noe klart regelverk som spesifiserer hva en dyrepleier kan utføre – og som tydelig skiller autorisert fra ufaglært personell. I dyrehelsepersonelloven kommer dyrepleiere under medhjelperparagrafen – og blir på denne måten likestilt med en ufaglært. Ser vi på andre land som for eksempel Danmark og Sverige så har de klare regler for hva ufaglærte, dyrepleiere og veterinærer kan utføre, noe som bedrer dyrevelferden til våre pasienter samt sikrer HMS for de ansatte. Dette bør også innføres i Norge.

Med tanke på veterinærmangelen kan også dyrepleiere bidra. Dyrepleieren er utdannet og har praktisk trening i pleie av forskjellige dyrearter, inkludert produksjonsdyr, kjæledyr, hobbydyr og sportsdyr. Dyrepleieren er utdannet til å se om dyret er friskt eller sykt, men kan ikke stille diagnoser. Dyrepleieren ser tegn på smerter, stress og angst. Dyrepleiere har utdanning innenfor atferd, dyrevelferd, smittevern og eierkommunikasjon for å nevne noe. Dyrepleieren har gått fra å være en ufaglært lekperson som var opplært på arbeidsplassen til å bli en kompetent fagperson med bred kunnskap innenfor pleie av dyr. Vi opplever at nye forskrifter kommer til høring (for eksempel hundeavlforskriften) uten at dyrepleieren er tatt med som aktør. Norsk dyrepleier- og assistentforening (NDAF) mener dette kommer av manglende regelverk rundt dyrepleiere og liten anerkjennelse av profesjonen. Vi ber om at NDAF blir en naturlig høringsinstans i saker som omhandler dyrevelferd og behandling av dyr.

Uten et klart regelverk er det vanskelig å lage retningslinjer for vurdering om utenlandske utdanninger skal godkjennes og kvalifisere til autorisasjon i Norge. Det gjør det også vanskeligere for veterinærer som kommer fra andre land å vite hva en dyrepleier har som grunnkunnskaper og dermed hva som kan delegeres til en dyrepleier.

Dyrepleiere med autorisasjon skal ha et selvstendig ansvar for at eget arbeid, og ikke hele tiden være under oppsyn av veterinær, også etter at en oppgave er delegert. Et klarere

regelverk vil legge til rette for dette, og gjøre det tydelig hva som kan delegeres og ikke, både for veterinær og dyrepleier.

Et eksempel på dette:

Autoriserte dyrepleiere har kunnskap om farmakologi og medikamentregning. Om veterinæren har bestemt preparat, dose og administrasjonsmåte og deretter delegert å gi medikamentet videre, skal dyrepleier selvstendig stå til ansvar for at dette utføres korrekt.

Vi ønsker en oppdatering av dyrehelsepersonelloven og forskrift for dyrepleiere for å bedre dyrevelferden og lage et mer tidsriktig regelverk for utførelse av oppgaver i dyrehelsesektoren slik for eksempel våre naboland har utarbeidet. Dette vil formelt ansvarliggjøre dyrepleierene i sitt arbeid som autorisert dyrehelsepersonell. Det vil også yrkesstoltheten – noe som kan bidra til at flere ser en fremtid i yrket som dyrepleier.

Dyrepleieren har en uvurderlig rolle innen dyrevelferden, og et tydelig regelverk som tydeliggjør dette vil komme alle parter til gode.

Tekna - Teknisk-naturvitenskapelig forening

Tekna er fagforeningen for 112 000 naturvitere, teknologer og studenter. Våre medlemmer har høyere utdanning og representerer viktige kunnskapsmiljøer i Norge. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra tekniske og naturvitenskapelige fagområder.

Teknas innspill retter seg til stortingsmeldingens kapittel 7.5.2, om Akvatiske produksjonsdyr. Tekna mener at dagens regulering av oppdrettsnæringen oppleves som mangelfull med hensyn til prioritering av velferden hos et av Norges viktigste husdyr - laksen. Regelverket, slik vi ser det, er en aktiv bidragsyter til den høye fiskedødeligheten som har preget oppdrettsnæringen over lengre tid. Dette kan ikke tilskrives uvilje eller manglende ønske om god dyrevelferd fra oppdrettsselskapene – men insentivene bidrar ikke til en god nok balanse mellom verdiskapning og god velferd.

Tekna vil berømme regjeringen for å sette en overordnet målsetting om at det skal være et mål å få dødeligheten ned mot fem prosent for alle fiskearter i akvakultur. Dette er noe Tekna har fremmet i sitt høringsinnspill tidligere. Vi etterlyser likevel flere konkrete tiltak som skal bidra til å redusere dødeligheten samlet sett.

Fordi dårlig fiskehelse sliter, ikke bare på fisken, men også på fiskehelsebiologene som jobber som «fiskens fastlege». Tekna har nylig gjennomført en undersøkelse blant medlemmene som jobber som fiskehelsebiologer og akvaveterinærer, for å kartlegge hvordan de har det på jobb og i hvilken grad deres faglige råd og vurderinger om fiskens helse og velferd blir lyttet til av oppdretterne. **Fiskehelsebiologer og akvaveterinærer** er de som kjenner helse- og velferdssituasjonen hos oppdrettsfisken aller best, og som også må ta en uforholdsmessig stor del av ansvaret for at dyrenes eier (oppdrettsselskapene) ikke i stor nok grad prioriterer at fisken skal ha god helse og oppleve god velferd.

Resultatene viser at fiskehelsebiologene opplever svært høy arbeidsbelastning og utfordrende faglige dilemmaer som en del av det daglige arbeidet.

- **Ni av ti har opplevd utbrenthet eller fysiske plager i jobben. Seks av ti har vurdert å slutte på grunn av høy arbeidsbelastning.**
- **En av fire er bekymret for å miste oppdrag ved å gå imot oppdragsgivers oppfatninger om behovet for avlusning.**
- **44 prosent sier at hensyn til produksjonen og ønske om å produsere mer fisk fører til at fiskehelsebiologens faglige vurderinger overprøves.**

Derfor mener Tekna at det må lønne seg med god dyrevelferd, og at dyrevelferdsmeldingen og den kommende havbruksmeldingen må sette tydelig grenser for dødelighet og et tydelig rammeverk for fiskens velferd. Tekna støtter vurderingene knyttet til å ikke tillate videre bruk av triploid fisk i matfiskproduksjon.

Tekna ser med fordel at noen av tiltakene bør konkretiseres ytterligere, som f.eks:

«At data fra utprøving av ny teknologi og metoder som er av velferdsmessig betydning for akvakulturorganismer, kan deles.»

«Vurdere å innføre krav om sertifisering eller godkjenning av bedøvelses- og avlivingsutstyr.»

Det bør framkomme tydeligere hva dette betyr – og hvilke forventninger dette i praksis har til dyreeier og oppdrettsbransjen.

Dødeligheten må ned før man kan få innvilget produksjonsvekst

For å sikre bærekraft i oppdrettsnæringen mener Tekna vi må ta fiskehelseproblemene på alvor. Et svært viktig poeng for våre medlemmer som til daglig arbeider med fiskehelse, er at all vekst i produksjon innen fiskeoppdrett må være forankret i god dyrevelferd.

Tekna mener, som et minimum, at det må være kriterier for nivå av overlevelse gjennom en produksjonssyklus. Dette må også gjelde for nye typer produksjonsformer og konsesjoner.[SB1]

Tekna mener at nye konsesjoner og produksjonsvekst bør gis med forutsetning om bedre helhetlig fiskehelse.

Dyreeier må være ansvarlig for dyrehelsen

Tekna mener meldingen må redegjøre for det ansvaret ledelsen i oppdrettsselskaper har når kommersielle hensyn går på bekostning av dyrevelferd og dødelighet i oppdrettsproduksjonen. Med dagens innretninger vil det i de aller fleste tilfeller lønne seg å gjennomføre en produksjon med høy dødelighet og dårlig dyrevelferd, så fremt oppdrettsanlegget har få eller ingen overskridelser av lusegrensen. Det er derfor behov for reguleringer som stiller forutsetninger om at oppdrettsfisker skal ha god velferd og lav dødelighet, og at ansvaret tydelig rettes til dyrets eier. Tekna mener at man gjennom riktige intensiver kan stimulere til en større innsats på forebyggende arbeid med fiskehelse og – velferd, og også lakselus. Videre vil dette føre til at fiskehelsebiologenes og akvaveterinærenes råd i større grad tas til etterretning.

Tekna mener meldingen tydelig må plassere ansvaret for dødelighet og velferdsmessige utfordringer i oppdrettsnæringen hos dyrets eier.

Behandling av lakselus ved ikke medikamentelle avlusingsmetoder (IMM)

Avlusing med IMM-metoder er den største enkeltstående driveren til dårlig dyrevelferd og høy dødelighet i oppdrettsnæringen i dag. Det er utstrakt bruk av IMM-metoder for kontroll på lakselus. Dette er alle metoder med tidvis svært stor helse - og velferdsmessig omkostning for fisken. Metodene er tatt i bruk i kommersiell skala uten at fiskevelferd er blitt ivaretatt godt nok under utviklingen og innfasing. Dette har ført til en betydelig redusert bruk av legemidler, noe som er bra av hensyn til miljø og naturmangfold, men forholdene for fisken er i mange tilfeller kritikkverdige.

Tekna forventer at u[SB2] tvikling av ny teknologi og nye metoder gjøres i samråd med kompetent personell med fagkompetanse på fiskehelse- og velferd, nettopp for å sikre at det blir tatt hensyn til oppdrettsfiskens velferd og naturlige biologiske forutsetninger.

Tekna mener at hensyn til fiskens helse og velferd må få en plass i rammeverket på lik linje med hensynet til lakselus.

Tekna vil trekke særlig frem noen tiltak som vil bidra til å oppnå målet om 5% dødelighet.

- Revidere trafikklyssystemet der måleparametre er tilpasset populasjonen i produksjon og ikke ville arter. Og til å inkludere andre/flere velferdsparametre.
- Innføre et minimumskrav til velferd for å kunne få innvilget produksjonsvekst, med konkrete mål om reduksjon i dødelighet definert per produksjonsområde, og med mål om 5% dødelighet på sikt.
- Revidere luseforskriften med mål om mindre håndtering av fisken og bedre ivaretagelse av dyrevelferden.
- Revidere dagens system for dødelighetsregistrering til det offentlige slik at man kan sikre bedre datakvalitet som grunnlag til blant annet fiskehelsesrapporten.
- Utvikle et standardisert journalføringssystem på tvers av bransjen på fiskegruppenivå med parametre som følger fisken gjennom hele livsløpet.
- Etablere en bransjestandard for datainnsamling, datakvalitet og utvekslingsformat i havbruksbransjen for fiskehelsesdata

Norecopa

Norecopa vil gjerne kommentere innholdet om forsøksdyr i dyrevelferdsmeldingen.

I den forrige meldingen, St.meld. nr. 12 (2002-2003),[1] sto det:

Landbruksdepartementet vil derfor bidra til at det opprettes en nasjonal plattform, et kompetansesenter, for alternativer til bruk av dyr i forskning slik det nå gjøres i en rekke europeiske land. En slik plattform vil spre informasjon om alternativer nasjonalt og internasjonalt og vil selv kunne initiere utvikling av alternative metoder og bedre oppstallingssystemer.

Da Næringskomitéen behandlet meldingen[2], ba den Regjeringen om å:

'følge opp etableringen av en nasjonal plattform med et forsknings- og utviklingsfond etter svensk modell'.

Dette refererer til at det svenske forskningsrådet hadde allerede i mange år øremerket millionbeløp til slik forskning.

Både forslaget om et kompetansesenter og øremerking av forskningsmidler er tatt fra konklusjonene til en ekspertgruppe som Landbruksdepartementet oppnevnte i år 2000[3].

Det er derfor nedslående at Meld. St. 8 (2024-2005) kun fastslår at '*Regjeringen vil **utrede** (vår uthevelse) hvordan arbeidet med reduksjon, forbedring og erstatning av forsøksdyr (3R) kan organiseres, herunder om ressursene i eksisterende strukturer som Forsøksdyrkomitéen og Norecopa kan utnyttes bedre ved organisering i et nasjonalt 3R-senter*'.

Dette oppleves som et stort tilbakeskritt i forhold til meldingen fra 2003.

I 2007, hele fire år etter meldingen fra 2003, ble Norecopa etablert som regjeringens svar på at det skulle opprettes et nasjonalt kompetansesenter[4]. Norecopa ble imidlertid kun bevilget penger til en halv stilling, med kr. 200.000 i driftsmidler. Dette er ikke nok til å drifte et nasjonalt senter som skal forholde seg til det store antallet forsøksdyr som brukes her til lands. Norge har i mange år brukt godt over en million forsøksdyr[5], som utgjør ca. en femtedel av totalantallet forsøksdyr i Europa. Dette har vakt internasjonal oppsikt.

Mye av forbruket har gått til å løse utfordringene knyttet til oppdrettsnæringen. De store statlige inntektene fra denne næringen er i liten grad pløyet tilbake til tiltak som kommer forsøksdyrene til gode. Men det er også utfordringer knyttet til andre arter: det er også viktig å merke seg at statsråden sa, under presentasjon av meldingen, at '*regjeringen skal jobbe for å forbedre rammene rundt dyreforsøk for alle dyreslag*'. [6]

I Europa er det nå ca. 30 sentre for alternativer til dyreforsøk (såkalte 3R-sentre, for Replacement, Reduction og Refinement)[7]. Næringskomitéen har vist stor sympati for Norecopa under de årlige budsjettthøringene, og den har gradvis økt bevilgningen til én stilling og kr. 500.000 i årlige driftsmidler. Med disse midlene har Norecopa greid å markere seg internasjonalt som en ledende formidler av 3R-ressurser, ikke minst gjennom produksjon av 10.000 nettsider. Men med kun én stilling, greier ikke Norecopa å fungere som et nasjonalt kompetansesenter som kan veilede virksomhetene og forvaltningen.

De samme begrensningene gjelder den nasjonale forsøksdyrkomitéen som meldingen referer til. Denne komitéen består av 8 personer som etter beste evne arbeider på toppen av andre krevende stillinger[8]. Komitéen er en del av det pålagte forvaltningsapparatet i Norge og, lik Norecopa, driver stort sett med opplysningsarbeid.

Norecopa er enig med meldingen at Norecopa og Forsøksdyrkomitéen bør få sentrale roller i et statlig 3R-senter. De har ulike men komplementerende roller som vil styrke hverandre, gitt anledningen til å samarbeide tettere. Vi vet at Landbruks- og matministeren er opptatt av at Norge skal bygge på eksisterende ressurser, og dette er i tråd med det. Havforskningsinstituttet og Veterinærinstituttet, som allerede gir forvaltningsstøtte på området, er også opplagte kandidater for dette samarbeidet.

Istedenfor å foreta enda en utredning om behovet for et 3R-senter (hvilket vi mener er innlysende), mener Norecopa at Næringskomitéen bør innstille at det etableres et senter med en gang, bestående av 4 heltidsstillinger: én til å fortsette Norecopas eksisterende funksjoner og tre til å dekke behovet for samarbeid med forsøksdyrkomitéen, den øvrige forvaltningen og Norges om lag 80 forsøksdyravdelinger. Dette senteret bør få sikret finansiering i minst 5 år, for å kunne trekke til seg kompetente medarbeidere. Senteret kan gjerne pålegges å foreta en selvevaluering etter f.eks. 3 år, som kan være gjenstand for en ny ekstern vurdering av senterets størrelse og aktivitet.

Dersom Næringskomitéen ikke gjør mer enn å slutte seg til LMDs forslag om å *utrede* et senter, vil resultatet være at sentrale aktører i forsøksdyrmiljøet, som allerede er overarbeidet, vil bli bundet opp i utredningsarbeid som vil forsinke ytterligere arbeidet med å forbedre forholdene for norske forsøksdyr.

[1] <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-12-2002-2003-/id196533>

[2] <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2002-2003/inns-200203-226/?lvl=0>

[3] https://norecopa.no/media/ipngo15c/rapport_arbeidsgruppen_plattform.pdf

[4] <https://norecopa.no/no/om-oss/historikk/stiftelsesmoete>

[5] <https://norecopa.no/no/lovverket/statistikk>

[6] <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-legger-frem-stortingsmelding-om-dyrevelferd2/id3079321>

[7] <https://norecopa.no/global3r#members=Replacement,Reduction,Refinement&ints=>

[8] <https://www.forsoksdyrkomiteen.no>

Det Norske travselsskap ingen innsendte høringsnotat

NORGES RYTTERFORBUND

Norges Rytterforbund (NRYF) er et særforbund tilknyttet Norges Idrettsforbund. NRYF har ca. 30.000 medlemmer fordelt på 300 rideklubber (idrettslag), og organiserer 9 grener hvorav sprang og dressur er de to største.

Hestevelferd

Hestevelferd er en grunnverdi som ligger nedfelt i alt arbeid som gjøres i Norges Rytterforbund. Det er ikke mulig å drive med ryttersport uten hest, og det hviler et stort ansvar på hver enkel utøver og på organisasjonen for å sikre at hesten har de beste forutsetninger som partner i sporten og samtidig ivaretas som individ.

Grunnlaget for hestesporten eksistens er god hestevelferd. Derfor er hensynet til hestens livskvalitet sentralt i alt vi gjør med hesten; fra hestehold og daglig håndtering til treningsmetoder og konkurranser.

NRYF hilser økt oppmerksomhet på dyrevelferd, herunder hestevelferd, velkommen. Stadig ny kunnskap, forskning og erfaring vil kreve store endringer i ryttersporten, dersom vi skal møte de nye kravene til hestevelferd, krav som både er riktige og nødvendige. God hestevelferd er helt avgjørende for NRYFs omdømme, og for om vi har en ryttersport i fremtiden.

I likhet med de øvrige rideforbundene i Norden, det europeiske rytterforbundet (EEF) og det internasjonale rytterforbundet (FEI), legger NRYF 5 hovedområder til grunn for sitt arbeid med å styrke hestevelferden innenfor ryttersporten:

- Fôring og ernæring
- Fysisk miljø – areal, luft og ventilasjon
- Adferd – herunder ridning, treningsmetoder og utstyr
- Helse – skadeforebygging
- Mental helse – hestens sosiale behov

Kunnskap og forskning

• Endringer i lovverk og forskrifter som påvirker hestehold og hestesport må være kunnskapsbaserte og bygge på forskning.

Som hesteorganisasjon er NRYF en av de fremste ambassadørene til å fremme god hestevelferd, og er opptatt av å sikre dette. Dette er viktig å understreke i en tid der vi opplever at mange uttaler seg om dyrevelferd, inkl. hestevelferd uten å inneha oppdatert og tilstrekkelig kunnskap.

NRYF ønsker derfor sammen med myndighetene å bidra til økt forskningsbasert kunnskap, og formidling av denne. Det er også viktig at myndighetene har tillitt til at vi som hesteorganisasjon innehar kunnskap og at vi gjennom vårt konkurranseregelverk bidrar til å ivareta hestevelferden. Eventuelle krav og kriterier til utførelse av sporten og bruk av utstyr må bygge på forskning, kunnskap og erfaring. Spesielt er det viktig at vi får mer kunnskap om dyrebaserte velferdsindikatorer hos hest – painface mm.

Korrekt bruk av utstyr er vel så viktig som utstyret i seg selv, og dårlig ridning er en utfordring for hestevelferden.

Hesten er ikke et produksjonsdyr

- God hestevelferd krever individuell tilpasning avhengig av hestens behov, og dette må gjenspeiles i offentlige lover, regler og forskrifter som omhandler dyrevelferd.

Som en av Norges største hesteorganisasjoner er vi opptatt av å formidle at hesten ikke er et produksjonsdyr. Hesten representerer ulike bruksområder og næringer, primært innen sport, fritid og terapi. Utover de basale behovene som i dag ivaretas gjennom forskriften for velferd om hest, er det stor forskjell på behovene hos f.eks. en internasjonal konkurransehest og en avlshoppe.

Hesten i samfunnet – tilrettelegging for hestens behov

- Krav til areal og sosial omgang med andre hester bør bli mer konkret og tydeligere i forskriften for velferd for hest.
- Det må avsettes tilstrekkelig areal for å beholde et hestetilbud i tettbebygde strøk.

Norges Rytterforbund er en del av norsk idrett og ryttersporten er et viktig idrettstilbud til barn og unge over hele Norge. Som en tilbyder av barne- og ungdomsidrett og aktiviteter for grupper som trenger tilrettelegging, er det viktig at det er et tilbud der folk bor, dvs. også i byer og tettbygde strøk.

Det blir i dag lagt større vekt på at hesten er et flokkdyr og må kunne bevege seg fritt ute og være sammen med andre hester. En hest krever et visst areal, både bygningsmessig og i form av områder til utegang og turområder. Tilstrekkelig areal til paddocker/uteområder er avgjørende for å beholde et hestetilbud i tettbebygde strøk. Uavhengig av plassering, må det legges til rette for at hesten får dekket sitt sosiale behov, og at behov for mosjon og fri bevegelse blir tilfredsstilt.

Krav om kunnskap og kompetanse

- Det bør innføres kompetansekrav til næringsvirksomhet med hest, inkludert for rideskoler, i samarbeid med hesteorganisasjonene og næringen forøvrig,
- Det bør vurderes om det skal være knyttet krav til å eie hest i Norge.

Rideskolene er inngangen til ryttersporten for de aller fleste barn og unge. 3 av 4 rideskoler er private, øvrige eies av rideklubber. Uansett hvilken eieform rideskolen har vil mange elever senere bli aktive konkurranseryttere på bredde- og toppnivå. I rideskolen dannes grunnlaget

for kunnskap om god hestevelferd og gode holdninger. Det er derfor avgjørende at rideskolene har nødvendig kunnskap og kompetanse for å kunne formidle dette.

Dagens hesteeiere er ikke en homogen gruppe. Deres bakgrunn og erfaring med hest, varierer stort. For å bidra til at alle som har ansvar for en hest har et minimum av kunnskap om hest og hestevelferd, foreslås det å utvikle et digitalt kurs som omhandler hesteeiers ansvar og hestevelferd.

Mattilsynet og politiet

Det er Mattilsynet og politiet som håndhever brudd på dyrevelferdsloven. De fleste sakene håndteres av Mattilsynet, og de må derfor tilføres økte ressurser for å være i stand til å håndheve lovverket.

Stiftelsen Norsk Hestesenter

Stiftelsen Norsk Hestesenter er det nasjonale kompetansesenteret for hestenæringen, med ansvar for hestehold, avl og utdanning av hestepersonell i Norge. Vi tilbyr høyere yrkesfaglig utdanning for travtrenere og ridelærere, og snart også for hovslagere.

Vi støtter regjeringens syn om at velferd for hest i Norge i hovedsak må regnes som god, med mye regulert i forskrift. Vi er helt enige i at forskrift om velferd for hest må revideres, blant annet for å ivareta hestens ulike behov gjennom livsfaser.

I meldingen står det at antall hester omtrent har tredoblet seg de siste 20 årene. Hesteantallet i Norge har vist en betydelig økning de siste to tiårene. I år 2000 ble det anslått at det fantes om lag 42 000 hester i landet (Vik & Farstad, 2012). I 2009 estimerte Econ Pöry tallet til 65 000 hester, mens Mattilsynet i en regional undersøkelse i 2011 antydte at det kunne være så mange som 100 000 hester nasjonalt (Vik & Farstad, 2012).

I den grundige undersøkelsen som ble gjennomført i 2012, ble antallet hester i Norge estimert til ca. 125 000 (Vik & Farstad, 2012). Dette tallet var høyere enn tidligere anslag, men usikkerheten i beregningene ble påpekt. Blant annet kunne andelen uregistrerte hester påvirke det reelle tallet.

Per i dag er det registrert ca. 86 700 hester i Nasjonalt Hesteregister, men ettersom noen hester ikke er registrert der, er det sannsynlig at det faktiske antallet ligger noe høyere. Dette tyder på at hestepopulasjonen i Norge har hatt en viss nedgang sammenlignet med estimatet fra 2012, men fortsatt ligger betydelig høyere enn tidlig på 2000-tallet.

For å ha eksakte tall kreves det bedre opplysning til hestefolk om de lovpålagte kravene, og sanksjoner til de som ikke registrerer hestene i Nasjonalt Hesteregister. Importerte hester bør skrives inn i Nasjonalt Hesteregister ved grensekryssing,

Vi er i det store og hele positive til regjeringens melding, men har synspunkter i tilknytning til noen av forslagene og nye tiltak vi mener bør innføres. Etter vår mening bør den nye Dyrevelferdsmeldingen være mer ambisiøs, og flere av de beskrevne punktene, som foreslås utforskes nærmere, er allerede modne for tydeligere krav. Vi er opptatt av at det skal være mulig å ha hest både som næring og hobby også i fremtiden, og at næringen som helhet må vurdere sin praksis og være villig til å utfordres.

Vi er enige i at kompetansen hos heste-eiere/, -holdere og andre aktører varierer mye og ikke alle nødvendigvis kvalifiseres til å drive med hest. For å sikre et minimum av kunnskap foreslår vi et obligatorisk kurs om hesteeiers ansvar og hestevelferd. Temaer bør inkludere grunnleggende kunnskap om hesten som dyreart, ansvar, registrering, bruk av fagfolk og treningsprinsipper.

Regjeringen vil utrede utvidelse av kravet om utegang og fri bevegelse for hester som står oppstallet og krav om at alle hester de to første leveårene skal kunne ha full fysisk kontakt med andre hester både inne og utendørs. Vi mener at det ikke er behov for mer utredning, da det å kunne utøve naturlig atferd åpenbart er en av de aller viktigste faktorene for god hestevelferd og er det tiltaket som vil ha størst effekt på hestevelferden i Norge.

Vi mener også at kravet om fysisk kontakt med andre hester bør gjelde for alle hester, ikke begrenses til unghester. Det må stilles strengere krav til utetid, størrelse og utforming på uteområdet til hestene, og krav om at hester skal få utløp for sitt sosiale behov både på stall og ute. Hester bør som hovedregel holdes i flokker og ha fysisk kontakt utendørs, og kun holdes i paddock alene i særskilte tilfeller. Å ha hester i flokk krever stabile flokker, og i en overgangsfase må det legges til rette for at hester utvikler gode flokkegenskaper.

For å oppfylle kravet om mulighet til full fysisk kontakt og fri bevegelse for alle hester, kreves det betydelig plass på anlegg som holder hest. Derfor mener Norsk Hestesenter det blir viktig med et helhetlig samarbeid med kommuner og byplanlegging for å utvikle bærekraftige løsninger, slik at ikke tilgangen til hest begrenses ytterligere.

I Dyrevelferdsmeldingen, 6.4.2.1 om hestens biologi står det: “Hester er flokkdyr og bruker under naturlige forhold inntil 20 timer av døgnet til å spise mens de hele tiden er i bevegelse. Hesten er gresseter med et kraftig tannsett, liten magesekk og komplisert tarmsystem. Hester er entåede hovdyr med stor fysisk kapasitet når det gjelder fart og utholdenhet. De har behov for bevegelse, og flukt er deres viktigste forsvar. Hester kan hvile og slumre stående, men må ligge flatt ut i et par timer i døgnet for å få dyp søvn. Føll trenger mer søvn.” Siden hestens biologi, ganske riktig, er beskrevet på denne måten, er det vanskelig å forstå hvordan det ikke samtidig stilles tydeligere krav til hestehold som faktisk ivaretar disse behovene.

Norsk Hestesenter mener minimumskrav til tyggetid også bør forskriftsfestes, i likhet med sosial kontakt og fri bevegelse, da utilstrekkelig tyggetid kan føre til magesår, stereotypier, stress og konfliktatferd. Hestevelferd krever tilstrekkelig grovfôr av god kvalitet, tilpasset den enkelte hests behov, for lang tyggetid og god fordøyelse. Tygging produserer bikarbonatrikt spytt, som nøytraliserer magesyre. For å møte hestens store behov for tyggetid er en diett bestående hovedsaklig av grovfôr med god fordeling gjennom døgnet viktig.. Samtidig er overvekt en utfordring i Norge, og derfor må næringsinnholdet i fôret tilpasses individuelt. I tillegg er fri tilgang til rent drikkevann helt essensielt for hestens helse og velferd.

Meldingen påpeker oppmerksomheten rundt uforsvarlig avl hos flere dyrearter, mens utfordringene for hest er små. Dyrevelferdsloven krever avl som fremmer robuste dyr med god helse. Avlsarbeidet bør være tuftet på vitenskapelig kunnskap om nedarving av egenskaper og det må sikres at raseorganisasjonene benytter seg av denne kunnskapen i sitt avlsarbeid. Norsk Hestesenter støtter en forskriftsfesting av avlsansvaret med hensyn til dyrevelferd.

Det bør innføres kompetansekrav for hovslagere, da de arbeider med levende vev. Hesters behov for hovstell varierer avhengig av bruksområde, underlag, bygningstrekk og beinstilling. Riktig hovstell er avgjørende for hestevelferden, ettersom hovens tilstand påvirker belastning, prestasjon og skadeforebygging. Ubalanse i høvene kan gi ubehag og skader i hele kroppen. I dag kan hvem som helst praktisere yrket. Vi mener bransjen bør reguleres, og at hovslagere omfattes av dyrehelsepersonelloven. Samtidig erkjenner vi at strengere krav kan utfordre tilgjengeligheten, særlig i distriktene. Det vil derfor være behov for en overgangsperiode. I Sverige innføres det fra 1. januar 2026 et krav om minimum høyere yrkesfaglig utdanning for å bli godkjent hovslager av det svenske Landbruksverket. Disse hovslagerne er omfattet av dyrehelsepersonelloven. Vi mener at det ikke er noen grunn til at det norske regelverket skal være mindre strengt enn det svenske.

All næringsvirksomhet med hest bør ha lovpålagte kompetansekrav og resertifiseringsordninger.

Vi ser at det i meldingen står at det er «Vanskelig å definere hvem som er ridelærere og underlegge dem offentlige krav». Det mener vi er feil. Ridelærerutdannelsen er en høyere yrkesfaglig utdanning ved Norsk Hestesenter eller tilsvarende utdanningsinstitusjoner i utlandet. Med bakgrunn i denne utdannelsen er det enkelt å definere hvem som er ridelærere. Det må skilles mellom ridelærere og trenere. En ridelærer har en mer omfattende og pedagogisk utdanning, mens en trener har en sport og resultat basert utdanning i en spesifikk disiplin. Vi mener det bør være et krav at de som driver med en form for undervisning og tar betalt for å lære bort bør kunne dokumentere kompetanse.

Norsk Hestesenter ønsker dyrevelferdsmeldingen velkommen og imøteser gjerne enda tydeligere krav i lovgivningen som er med på å ivareta dyrs velferd og ansvarliggjøre den enkelte dyreeier.

Med vennlig hilsen

Cecilie Gaarder Skaug

Direktør og rektor | Norsk Hestesenter

Norges Zoohandlers Bransjeforening (NZB)

Innspillet gis av Norges Zoohandlers Bransjeforening (NZB) på vegne også av Norsk Herpetologisk Forening (NHF).

Generelt

Vi støtter de fleste mål og tiltak innenfor hobby- og selskapsdyrsektoren som er foreslått i Meld. St. 8. Vi vil først og fremst fremheve intensjonen om å *«utrede forslag til tiltak for å motvirke at folk kjøper dyr på impuls, og for at eiere har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse»*. Det er helt innenfor kjerneområdet av hva våre to foreninger er opptatt av. Det er dog en betingelse at vi og andre interesseorganisasjoner for dyrehold, som faktisk kjenner hobbyene og næringen, får anledning til å bidra til arbeidet med alle reguleringer/forskrifter innenfor sektoren.

Forslag om forbud mot reptiler

NZB og NHF finner det svært uheldig at Regjeringen ønsker å gjeninnføre forbud mot reptiler etter sju års positiv erfaring med lovlig hold. Alle argumenter som anføres i meldingen var kjent allerede i forarbeidene til innføringen av positivlisten, og ble faktisk brukt som argumenter for at man åpnet for lovlig hold.

Det foreligger ingen opplysninger som tilsier at reguleringen av lovlig hold ikke har svart til forventningene. Vi vil i det følgende kommentere hovedpunktene som oppgis som grunner for å gjeninnføre forbud.

1. Pågang for å utvide positivlisten

Når positivlisten ble innført fikk reptilholdermiljøene informasjon om at positivlisten ville gjøres dynamisk, slik at man kunne legge til nye arter om fakta tilsa at dette var forsvarlig; eller eventuelt fjerne arter om ny kunnskap avdekket spesifikke problemer med en art. At det nå er pågang for å få flere arter på listen viser først og fremst at miljøene ønsker et lovlig dyrehold.

På alle juridiske områder finnes det også mennesker som er villig til å bryte lover, og desto mindre de forstår av begrunnelsen for et lovverk, desto mer villige er de til å bryte det. Derfor hadde vi i Norge anslagsvis 80-100.000 ulovlige reptiler før totalforbudet ble opphevet. Etter at vi fikk positivlisten er det veldig få som innfører ulovlige arter, og disse er ikke på noe vis representative for reptilholdermiljøene. Regjeringen burde være glade for at mange forsøker å påvirke politikken gjennom demokratisk anerkjente metoder.

2. Positivlisten krever større kompetanse hos politi og rettsvesen

All handel og alle reguleringer krever kompetanse hos dem som skal følge det opp. Om noen i dag har problemer med å avgjøre hva som er lovlig, så finnes det mange mennesker i Norge som har den nødvendige kompetansen. Bare innenfor våre to foreninger er det svært mange som både kan og vil bistå om det skulle være aktuelt.

Da totalforbudet ble erstattet av en positivliste, var dette etter initiativ fra Mattilsynet fordi de konstaterte at totalforbudet hverken fungerte eller var mulig å følge opp. Det forekom enkelte

beslag av dyr på grensen og fra private hjem, men vi vet at dette var en svært liten del av de dyrene som ble innført, holdt og også avlet i landet.

Om Regjeringen nå velger å gjeninnføre forbudet og samtidig innfører unntaksbestemmelser for dyrene som allerede er i landet må man sette inn betydelige ressurser for å følge dette opp. Anslagsvis 120.000 dyr må registreres og følges opp for å sikre at de ikke benyttes i avl og/eller gis videre til andre. De fleste av disse individene har en forventet levetid på 20 til 50 år, noen vesentlig lengre. Vi ser store utfordringer med å skille lovlige og ulovlige individer av de 19 artene etter en lovendring.

3. Tilsyn med oppdrett og avliving av fôrdyr

Det aller meste av fôrdyrene (hovedsakelig rotter og mus) som brukes til reptiler i Norge kommer fra profesjonelle oppdrettere i EU. Dette er firmaer som leverer sine dyr over hele Europa og som driver dyrehold som ikke på noe vis er dårligere enn annen kjøttproduksjon i EU. Fôrprodusentene er registrerte virksomheter som overvåkes av myndighetene i respektive land, og som avliver, pakker og fryser ned sine dyr i tråd med regelverket. Det bør ikke være vanskeligere for norske myndigheter å følge opp denne produksjonen enn andre produkter som importeres fra EU, dersom man ser det som nødvendig. Med 120.000 lovlige reptiler i Norge i dag, vil det dessuten ta lang tid før etterspørselen etter fôrdyr blir mindre, selv om man forbyr nyanskaffelser.

4. Vanskelig å føre tilsyn med at det ikke fôres med levende dyr

Det finnes ingen indikasjon på at fôring med levende dyr er vanlig i Norge, eller i noe annet land for de artene som p.t. står på den norske positivlisten. Reptileiere er like empatiske overfor dyr som alle andre som er interesserte i hobby- og selskapsdyr, og tar sterkt avstand fra dyreplageri. Utover potensielle lidelser for fôrdyrene, er det heller ikke gunstig for reptilene å utsettes for farene ved å bli fôret med levende redde og aggressive dyr.

Dessverre finnes det alltid noen mennesker som ikke har problemer med å skade og plage dyr, men slike holdninger er jevnt fordelt over hele samfunnet og ikke på noe vis mer hyppig forekommende blant reptilholdere enn alle andre mennesker enten de eier dyr eller ei. Fôring av slanger med levende dyr for å tøffe seg forekom sporadisk også før positivlisten ble innført, men i dag er gruppepresset mot slike aktiviteter svært sterkt. Siden legaliseringen har det vært avdekket ett eneste tilfelle av fôring med levende dyr, og det ble anmeldt av reptilholdermiljøet selv, og gjerningspersonen ble dømt.

5. Reptiler som bærere av salmonella

Det er et faktum at reptiler kan smitte eiere med salmonella. Reptilholdermiljøene er generelt veldig godt kjent med denne risikoen, ikke minst fordi det trekkes frem av alle motstandere av reptilhold. Alminnelig hygiene har vist seg å være effektivt til å unngå smitte. Vi er ikke kjent med mer enn 8-10 tilfeller av sannsynlig salmonellasmitte fra reptiler til mennesker i Norge siden 2017, men tar forbehold om at det kan være andre vi ikke har funnet i rapporter fra Folkehelseinstituttet.

Til sammenligning var det bare i 2024 ikke mindre enn 1.199 tilfeller av salmonellose hos mennesker i Norge, de aller fleste smittet gjennom matvarer. Gjennom de senere år har det også vært salmonellatilfeller som er knyttet opp til hunder, katter, pinnsvin og småfugler. Zoonotiske sykdommer i alminnelighet er ikke på noe vis mer hyppig hos reptiler enn hos andre dyr, og reptilene som holdes i Norge i dag blir overveiende oppdrettet her i landet, og i mindre grad importert fra Tyskland og noen få andre land i EU.

Konkluderende kommentarer

Ikke noe annet dyrehold er så godt utredet og risikovurdert som reptilhold. I tillegg til flere høringer fra Mattilsynet og Miljødirektoratet, leverte både Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) og Norsk institutt for naturforskning (NINA) omfattende vitenskapelig begrunnede rapporter, før totalforbudet ble opphevet. Om Regjeringen ønsker å basere lovverket på vitenskap og fakta, er reptilene kanskje en av de siste gruppene de burde bekymre seg for.

Reptiler blir ofte omtalt som utfordrende dyrehold som «krever spesialkompetanse» for at dyrene skal ha det bra. Vår entydige oppfatning er at alt dyrehold krever spesialkompetanse i en eller annen form. Reptiler har noen krav som ikke er vanlige i andre dyregrupper, med det innebærer ikke at kravene er vanskeligere å tilfredsstille. For noen mennesker er muligheter, evner, kompetanse og ressurser slik at de er bedre egnet for å ta seg korrekt av reptiler enn mange andre dyr. I tillegg er mange mennesker genuint interessert i denne dyregruppen.

Kunnskapsnivået har vokst betraktelig i hobbyen etter at reptilhold ble lovlig. Nå tør man søke råd og veiledning fra andre dyreholdere, fra zoobransjen og fra veterinærer. Reptilhold er en sunn hobby i vekst, og den drives av mange tusen interesserte, kunnskapsrike og empatiske dyreeiere.

Åpningen for reptilhold har i all hovedsak gitt de resultatene som myndighetene ønsket og så for seg under forarbeidene. Vi tillater oss å undres over hvorfor Regjeringen nå vil ta en helomvending.

Grimstad, 28.01.2025,
for NHF og NZB

Svein A. Fosså, leder i NZB

Naturvernforbundet

Naturvernforbundet har følgende innspill til dyrevelferdsmelingen, knyttet til saker som gjelder både dyrevelferd og negative konsekvenser for ville dyr. Dyrevelferdsloven omfatter og så ville dyr i norske økosystemer Disse blir ofte negativt påvirket av menneskelig aktivitet og utbygging.

Hensyn til dyrevelferd ved produksjon av energi

Stortingsmeldinga har noen gode poeng når det gjelder nye konsesjoner og krav til konsesjonssystemet som skal sikre avbøtende tiltak i vassdrag med kraftverk. Men den mangler derimot tiltak og grep for å sikre at fisk kan vandre fritt forbi allerede eksisterende vannkraftverk. Mange av de gamle konsesjonene har få/ingen krav for å sikre frie vandringsveier for fisk forbi kraftverket.

De som bygger og eier vannkraftanlegg, har plikt til å vurdere om anlegget innebærer fare for at fisk blir skadet og drept. Mattilsynet beskrev i brev til Naturvernforbundet den 28.11.2023 at de er klar over utfordringen og forventet at stortingsmeldingen om dyrevelferd skulle ta tak i problemet. De skrev «I forbindelse med at det skal skrives en ny stortingsmelding om dyrevelferd, vil det være naturlig å vurdere om dyrevelferdsloven § 15 bør utvides, slik at det kan fastsettes forskrifter om for eksempel tiltak for å unngå at fisk drepes i turbinene.»

Naturvernforbundet gjennomførte i 2024 en undersøkelse av norske vannkraftverk. Vi fant, der vi fant ut at en stor andel av kraftverkseierne ikke undersøker eller vet om fisk skades i deres kraftverk (Gjør lite for å hindre fiskedød - Naturvernforbundet), og få av kraftverkene har avbøtende tiltak for å sikre fri vandring. Dette er særlig kritisk i kraftverk der rødlista og truede arter som ål og laks drepes, men det er også problemer knyttet til arter som sjørørret og sjørøye samt ferskvannsfisk og storørret i innlandsvassdrag.

Per i dag har ikke myndighetene oversikt over omfanget av slike problemer. Dette må registreres og snarlige tiltak må iverksettes. Vi

Vi hadde forventet at stortingsmeldinga skulle ta for seg konkrete pålegg om tiltak for å forhindre at en mengde fisk blir skadet og drept i norske vannkraftverk., men den har ingen mål eller tiltak knyttet til frie vandringsveier i regulerte vassdrag. Vi ber komiteen om å fremme merknad om å sikre kartlegging av alle kraftverk og problemer knyttet til fiskevandring og å pålegg snarlige tiltak i alle kraftstasjoner der dette er påkrevd.

Rovdyr

Stortingsmeldinga legger stor vekt på at rovdyr kan angripe beitedyr på utmarksbeite, men så vidt vi kan se er det ingen tiltak i stortingsmeldingen for å sikre at rovdyrene også sikres en god dyrevelferd. Dette gjelder særlig jakt og skadeskyting jf myndighetenes dokumentasjon av svært alvorlige tall for skadeskyting, særlig av ulv men også andre store rovdyrarter (Skadeskyting rovvilt 2014-2023.pdf) . Ville dyr er omfattet av dyrevelferdsloven og de fire store rovdyrene i Norge er alle på rødlista i kategorien «sterkt» eller «kritisk» trua. Allikevel er ikke human og etisk akseptabel jakt på rovdyr nevnt i kapittelet som omhandler viltlevende landdyr (kap. 8.5) i stortingsmeldingen på tross av omfattende dokumentasjon av ulovligheter,

skadeskyting og andre uakseptable sider ved jakt på rovdyr. Her kan vi også nevne at fangstbåser for levendefangst av gaupe og jerv må forbys siden levendefangede dyr i desperasjon påfører seg betydelige skader i forsøk på å komme seg ut.. Slik fangst måp forbys, noe komiteen må bemerke. Dette må også Stortinget korrigere i det nær forestående arbeidet med ny viltlov, der også levendefangst foreslås videreført. Dette mener vi ikke er i tråd med moderne naturforvaltning. Levendefangst av store rovdyr vil også av samfunnet oppfattes som etisk uforsvarlig og dyrevelferdsmessig uakseptabelt.

Også hijakt på jerv, der tisper med nyfødte valper skytes i hiet om våren bør omtales i meldingen. Det samme gjelde vårsnøjakt på bjørn som nettopp er kommet ut av vinterdvalen på våren. Vi er overrasket over at disse uetiske forvaltningsmetodene ikke omtale si meldingen. Vi mener disse forvaltningsmetodene må avskaffes siden de er dyreetisk uakseptable.

Oppdrett og villfisk (Akvatisk produksjonsdyr)

Oppdrettsanlegg bruker store areal langs kysten og øker presset på det marine miljøet. Det er positivt at regjeringen går inn for god dyrevelferd i oppdrettsnæringen, og at de anerkjenner den høye dødeligheten blant oppdrettsfisk, og at høye konsentrasjoner av lakselus utgjør en alvorlig velferdsutfordring for vill laksefisk. Våre ville laksebestander er nå i en illevarslende dårlig forfatning, der lakselus anses som en hovedtrussel. Også for sjørret og sjørøye utgjør masseproduksjon av lus fra oppdrettsnæringen en trussel .

Det er en dødelighet på 65 millioner dyr i 2023 (Risikorapport norsk fiskeoppdrett 2024 | Havforskningsinstituttet). I produsjonsområde 2-4 er dødeligheten av oppdrettslaks på 23-27%, noe som er ekstreme og svært urovekkende høye tall.

Vi ber komiteen avgi merknad om at all oppdrett i framtiden mener at oppdrett må skje i lukka anlegg uten forurensning, rømming og sjukdomsspredning og på ressurser som ikke skader naturmangfold. Ytterligere økning av produksjon b,måør ikke tillates før på grunn av de store utfordringene knyttet til negative konsekvenser for økosystemet, ville laksefiserk og den høye dødeligheten i merdene er løst.

Se også vårt fellesoppprop med sju andre organisasjoner om at norske oppdrettsanlegg må bli utslippsfrie: <https://naturvernforbundet.no/content/uploads/2024/02/23.02.24-Fellesoppprop-om-oppdrett.pdf>

Sau og beitebruk.

I 2022 var tapet av sau og lam på utmarksbeite omkring 108 000 dyr. 17 464 dyr ble erstattet som tapt til rovdyr. Resterende tap er til andre årsaker enn rovdyr er over 90 000 dyr. 74 % av besetningene er med på organisert beitebruk, som har 2 % lavere tap enn resten. Tap til rovdyr er omtrent halvert de siste ti årene. Vi ber komiteen om å kreve tiltak og mer fokus på de andre tapsårsakene for sau og lam i norsk utmark, siden rovdyr tillegges et uforholdsmessig høyt og ufortjent ansvar for tap av sau og lam på utmarksbeite. Vi ber også komiteen om å

etterspørre oppdatert kunnskap om det som kalles “normaltap”, dvs tap av sau og lam til andre årsaker enn rovdyr.

Mvh

Naturvernforbundet

Truls Gulowsen, leder /s/

Norges Jeger- og Fiskerforbund

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) viser til Meld. St. 8 (2024-2025) Dyrevelferd.

NJFF vil understreke at ivaretagelse av god dyrevelferd er en viktig forutsetning både for ville dyr, produksjonsdyr og dyr som holdes som sports-, hobby- eller selskapsdyr. Dette må legges til grunn for all bruk, og hold av dyr, herunder høsting av våre vilt- og fiskeressurser. Dette er utgangspunktet i dag, og dette må også bli ivaretatt framover.

Dyrevelferd i oppdrettsvirksomheten og forholdet til ville laksefisker

Meldingen retter søkelys mot utfordringene knyttet til den høye dødeligheten og det faktum at andelen fisk som nedskaleres i matfiskeleddet på grunn av sår og skader er økende. Tiltak for å holde forekomst av lakselus i merdene nede har en sentral rolle i dette bildet.

Meldingen slår fast at lakselus er et større problem for ville laksefisk enn for oppdrettsfisken. Dødeligheten i oppdrettsmerdene er enorm; mer enn 100 millioner (63 mill i sjø- og 38 mill i settefiskefasen) oppdrettslaks dør årlig. Andelen dødelighet i mange bestanden hos villfisk overstiger likevel langt dødeligheten hos oppdrettsfisken i flere produksjonsområder. Høye konsentrasjoner av lakselus utgjør en alvorlig dyrevelferdsutfordring, særlig for sjørret og sjørøye som har hele sitt sjøopphold i fjordsystemene.

Meldingen viser til at hensiktsmessig reguleringen av oppdrettsnæringens påvirkning på de ville laksefiskene vil komme i havbruksmeldingen. Den burde gått vesentlig lenger i å slå fast at dagens situasjon er uakseptabel, og at det over tid har vist seg ikke å være tilstrekkelig å rette henstillinger til næringen om å ta grep. For de ville laksefiskene er situasjonen dramatisk. Det er behov for tiltak som skiller oppdrettsfisken fra miljøet på utsiden av merdene, det vil si overgang til lukkede løsninger. Dette må understrekes av Stortinget.

NJFF ser positivt på at meldingen retter oppmerksomheten mot de dyrevelferdsmessige utfordringene knyttet til oppdrettsnæringens bruk av rensefisk. Heldigvis har bruken av rensefiske gått mye ned de seneste årene, men fortsatt dør nærmere 15 millioner årlig (inkludert fisk som av ulike årsaker blir avlivet og destruert). NJFF ber om at Stortinget går lenger enn forslaget i meldingen slik at særlig bruk av villfanget rensefisk opphører.

Oppdrettsnæringen må, som all annen næringsvirksomhet, underlegges krav om å drive miljømessig bærekraftig. Den må ivareta dyrevelferden til produksjonsdyrene og de ville artene som påvirkes av virksomheten. Utviklingen så langt har vist at målsettinger og intensjoner om utvikling i en slik retning ikke er tilstrekkelig verken til å ivareta ansvaret for de ville laksefiskene eller sikre dyrevelferden for oppdrettsfisken. Bruk av økonomiske virkemidler og andre intensiver må kombineres med krav for å sikre de ville laksefiskene, miljøet og samtidig bidra til forutsigbare rammer for oppdrettsnæringen.

Viltpåkjørsler

NJFF støtter forslaget om å etablere et tverrsektorielt samarbeidsforum for å forebygge og redusere påkjørsler, og NJFF ønsker å kunne bidra inn her.

Dagens ordning der jegere finansierer kommunenes ettersøk og fallviltbehandling, er moden for avvikling. Det må på plass en finansiering med midler over statsbudsjettet slik at samfunnet bidrar til å løse disse oppgavene.

Jakt, fangst og felling

Jakt, fangst og felling skjer etter lovverk som stiller strenge krav om å ivareta dyrevelferd, noe jegerstanden er opptatt av å følge. Selv om jegere er bevisste sitt ansvar og gjør alt de kan for å unngå å utsette vilt for unødige lidelser, kan det skje uønskede hendelser. NJFF er sitt ansvar bevisst, og jobber aktivt for å ivareta dyrevelferd og minimere uønskede hendelser.

NJFF vil understreke at gode tilbud blant annet gjennom både jegeropplæringen, frivillige tilbud om skytetrening og skytekurs, praktiske jaktkurs for nye jegere og andre tilbud og tiltak for som har som mål å legge grunnlag for å utvikle gode holdninger, er viktige for å bidra til at jegere til enhver tid er best mulig forberedt. NJFF prioriterer slike tiltak og aktiviteter.

Gode muligheter for tilrettelagt skytetrening er en nøkkel for en forsvarlig jaktutøvelse. God tilgang på skytebaner er da en forutsetning. Det fordrer at kommunene regulerer områder til etablering av skytebaner og finner fram til gode løsninger slik at eksisterende baner kan benyttes i størst mulig grad.

Fritidsfiske

Også innenfor fritidsfiske kan spøkelsesfiske være en utfordring. NJFF arbeider for at sportsfiskere skal ha god kunnskap om hvordan de kan bidra til å redusere risikoen. NJFF støtter en målsetting om å arbeide for å utvikle fiskeredskaper i biologisk nedbrytbare materialer.

NJFF ønsker også å være en bidragsyter for å formidle kunnskap slik at sportsfiskere har et godt utgangspunkt for å utøve sin aktivitet på en måte som også ivaretar dyrevelferd for fisken. Dette gjøres allerede i dag, og bør videreføres og videreutvikles.

NJFF har spesielt hatt fokus på kunnskap og informasjon knyttet til gjenutsetting av fisk, noe vi vil følge opp.

Hund

NJFF støtter en innføring av obligatorisk ID-merking av hund. Når det gjelder et krav om registrering av hunder, må en forutsetning da være at også blandingshunder registreres.

Det er positivt at kommunene skal oppfordres til å etablere friområder der hunder kan trens og mosjones. Samtidig er det viktig at Stortinget understreker at kommunene må forholde seg til hundelovens bestemmelser og intensjonen med disse når det gjelder fastsettelse av forskrifter om utvidet båndtvang for hunder. Dessverre er det et faktum at mange kommuner vedtar bestemmelser som går lenger enn loven har ment, noe som begrenser mulighetene for hund til å løpe løs og ha en naturlig adferd. Etablering av inngjerdede friområder for hund vil i all vesentlig grad være av en slik størrelse at de kun vil gi hunden begrensede muligheter for å løpe fritt. Hunden skal til enhver tid være under kontroll, også når den slippe og kan løpe fritt.

NJFF støtter forslaget om en forskriftsregulering av hundeavl, samt å innføre forskriftsregulering av omsetning av produkter som kan benyttes til å regulere hunders atferd. Begge disse forskriftene kan bidra til å tydeliggjøre rammer og ivareta dyrevelferd.

Norges Jeger- og Fiskerforbund, Hvalstad 28.01.2025

Norsk Kennel Klub

Norsk Kennel Klub har i over 125 år jobbet for godt hundehold og ansvarlig oppdrett. Dette har vi lang, praktisk erfaring med. Hvert år registrerer vi mellom 20.000 og 30.000 nye hunder, og våre 110.000 medlemskap sitter på stor kunnskap og kompetanse over hele landet.

Vi er fornøyde med den fremlagte stortingsmeldingen om dyrevelferd, og støtter regjeringens intensjon om å øke dyrevelferden i Norge. Vi er veldig enige i at kommunene må ta sitt ansvar for å etablere friområder slik at hunder kan utøve sin naturlige adferd hele året rundt. Det er dessverre slik i dag at mange kommuner ikke tar dette ansvaret, og gjør vedtak om utvidet båndtvang uten at det er hjemlet i lokale forhold. I mange kommuner er reglene i dag så strenge at de kommer i konflikt med Dyrevelferdsloven.

Vi er svært fornøyde med at den etterlengtede forskriften om obligatorisk ID-merking av alle hunder kommer på plass. Dette er noe NKK har stilt som krav til alle hunder som registreres hos oss siden 1990-tallet. Det er også en viktig forutsetning for å kunne gjennomføre regulering av all avl.

Regulering av hundeavl bør omfatte alle hundetyper som avles i Norge, ikke bare den delen av populasjonen som i dag er sporbar via registrering og stambokføring. NKK registrerer kun ca. 55-60 prosent av alle hunder som ID-merkes i Norge, ifølge statistikk fra Dyre-ID. Utfordringer med helse og temperament er minst like utbredt i den delen av hundepopulasjonen som står utenfor NKK, og disse hundene har krav på den samme oppfølging og overvåking som den som beskrives i forslaget til avlsforskrift.

Vårt mål er friske hunder med god livskvalitet, et temperament som er tilpasset dagens samfunn og forutsigbare egenskaper. For å få til dette, trenger vi kunnskapsbasert, planlagt og dokumentert avl. Derfor stiller vi tydelige krav til oppdrettere og gir dem oppfølging og veiledning. Vi mener også at alle hunder bør registreres, at oppdrettere må ha nødvendig kunnskap, og at helseundersøkelser må være en del av avlsarbeidet.

Det signaliseres i meldingen at det skal benyttes diagnostiske verktøy og tester før man benytter hunder i avl. NKK har lenge hatt mange ulike helsekrav til mange av rasene vi registrerer. NKK er organisasjonen i Norge som har mest erfaring og kompetanse angående dette, og vi har også et stort datamateriale som allerede benyttes i vårt arbeid med helseovervåking på populasjonsnivå. Allerede på 1960-tallet begynte NKK å registrere helseresultater, og kan dokumentere fremgang på en rekke helseområder. Vi har sågar eksempler på at spesifikke sykdommer helt er fjernet fra dagens populasjoner med grunnlag i systematisk testing og registrering. Vi er usikre på hva forslaget i meldingen egentlig innebærer, og vi ser fram til å få det bedre belyst.

Det er viktig at det er kunnskapsbasert gjennom statistikk og helsedata. Å gjennomføre tester som ikke er relevante for enkelte hundetyper, eller pålegge "alle" å teste for "alt" ville medføre både svært høye kostnader og skape en helt urealistisk forventning om at sykdom og skade helt kan unngås hos hunder. Det er som kjent ikke mulig verken for mennesker eller dyr

Regjeringen vil også jobbe for økt kunnskap om arvelige lidelser hos hund, og påpeker viktigheten av forskning og kunnskapsutvikling. Dette er vi svært glade for. Det er et stort

problem at mange utsagn og påstander omkring hundeavl er basert på anekdoter og tilfeldige data, ofte hentet fra utlandet. Dette gir et svært upresist bilde, både av den enkelte hunderase spesielt, og av utfordringer knyttet til hundeavl i Norge generelt.

Det er likevel slik at det per i dag ikke er avsatt midler til forskning på hund. Det er dermed vanskelig å se hvordan den ønskede forskningen skal gjennomføres. NKK har i dag et lite fond hvor vi tildeler midler til prosjekter, men dersom det ikke programfestes midler til forskning på sports-, familie- og kjæledyr – mener vi at regjeringens målsetninger ikke vil oppnås. Dersom ikke Stortinget tar ansvar for å sikre offentlig finansiert forskning på hunders helse og adferd, frykter vi at dette vil forbli et område hvor beslutninger tas og påbud iverksettes på mangelfullt og endog feilaktig grunnlag. Det er ingen tjent med.

NKK ønsker å være en naturlig samarbeidspartner for myndighetene i deres videre arbeid for å øke velferden for hunder i Norge, og vil kunne tilby vår lange erfaring og realkompetanse innenfor hundehold og hundeavl.

World Dog Alliance

World Dog Alliance (WDA) arbeider globalt for dyrevelferd, og er registret i USA, Japan, Frankrike og Hong Kong.

Hvert eneste år går 30 millioner hunder og katter en grusom skjebne i møte.

De tas livet av for å bli til menneskemat, ofte på et bestialsk vis, som ved levende koking. Mennesker påfører enorme lidelser på disse dyrene, ikke av hungersnød og nødvendighet, men fordi enkelte mennesker mener at dette er en kulinarisk opplevelse. Praksisen er spesielt vanlig i Kina, men foregår også i andre deler av Asia som Sør-Korea, Indonesia og Vietnam.

Hundespising er ikke vanlig i Norge, men det betyr ikke at vi nordmenn skal vende det døve øret til. Norge kan, i likhet med USA, Sveits, Frankrike og andre av våre allierte, ta til orde, for å gjøre det ulovlig å spise hunder og katter, også i Norge.

Gjennom å forby slakt av hunder og katter for menneskelig konsum signaliserer Norge at vi ikke vil tolerere denne bestialske praksisen i landet vårt, det understreker at vi står sammen med andre nasjoner som har forbudt hunde- og kattekjøtt, og det stryker eksisterende internasjonale forsøk i å slå ned på denne praksisen globalt. Forbudet vil ha ingen budsjettmessige implikasjoner for Norge.

WDA har lyktes i å forby og fase ut hundekjøtt i Sør-Korea, Taiwan og Indonesia, men mye arbeid gjenstår fremdeles, spesielt i Kina.

Derfor er det en bevegelse av parlamentarikere verden over som tar til orde for en internasjonal avtale om å forby spisingen av hunder og katter. Over 200 parlamentarikere fra USA, Norge, Sverige, Japan, Storbritannia og Frankrike har skrevet brev til egne statsoverhoder om å igangsette arbeidet for en internasjonal avtale.

WDA ber derfor om at Norge signaliserer i denne stortingsmeldingen at landet stiller seg bak at det utformes en internasjonal avtale som forbyr spising av hunder og katter.

Forslag til gjennomføring i stortingsmeldingen:

Tillegg til pkt. 7.3.6.

Norge skal demonstrere sin støtte til utviklingen av internasjonale avtaler som tar til orde for å forby praksiser med spesielt store lidelser for mange dyr.

Regjeringen vil

Støtte utviklingen av en internasjonal avtale som forbyr spisingen av hunder og katter.

Tillegg til pkt. 7.5.3.

Det er likevel grunn til å se nærmere på følgende forhold:

- Menneskelig konsum av hund og katt internasjonalt.

Regjeringen vil

- Forby slakt av hund og katt for menneskelig konsum.

Hund helt på grensen AS

Hund helt på Grensen AS har lang erfaring vedrørende mentaltesting av hund og virksomheten har blitt benyttet i en rekke saker, for å vurdere hunders mentalitet. Hund helt på Grensen AS har blant annet vært sakkyndig i den såkalte Fidosaken (2013), og sakkyndig vitne i den store Bulldogsaken (2018).

Hund helt på grensen AS har vært fagvitner både i tingretten og i lagmannsretten for å nevne noe større.

Hund helt på grensen AS har stått til rådighet for politiet og jurister flere ganger, både for å kunne vurdere hunders rasetilhørighet og rådføre angående hvilke hunder/raser ulike personer skal kunne få eie/eventuelt ikke eie.

Vi har vært med på å vurdere om hunder er egnet som servicehunder.

Norges første besøkshund i fengsel ble godkjent via mentaltesting hos oss.

Flere veterinærer bruker våre tjenester for å avdekke mentale brister hos sine kunder (hunder) før de går videre i sine undersøkelser, og/eller velger metode for å gå videre med det veterinærfaglige aspektet knyttet til en hund.

Eiere kommer ofte til veterinærer med sammensatte problemer hos sin hund, noe som gjør det relevant for en veterinær å undersøke hundens mentalitet, før man går videre å undersøker hundens fysiske helse.

Vi mentaltestet i 2022 rundt 400 voksne hunder og 30 valpekull. Vi er med dette en av de stedene i Norge som mentaltester flest hunder i året.

Vi tester aller raser og blandinger, og har både brukshunder og urhunder i vår database og vi har med dette en bredspektret kompetanse hva mentaltesting angår.

De metodene vi bruker i vår virksomhet er solid utprøvd gjennom flere tiår og ingenting er overlatt til tilfeldighetene.

Dette er testmetoder som Politiet i Norge og andre land bruker.

VIRKSOMHETENS FAGLIGE FUNDAMENT

Hund helt på Grensen AS baserer i stor grad sin virksomhet på Terje Østlie og Barbro Börjessons modeller og teoretiske fundament. Derfor er det på sin plass med noen setninger om deres virke og bakgrunn:

Terje Østlie har vært instruktør i Forsvarets hundetjeneste fra 1973 til 1999, og har ledet hundetjenesten i NATO's Nordkommando i 19 år. Han har vært testleder ved Forsvarets hundeskole og hatt ansvaret for utvelgelse av tjenestehunder. Østlie har utarbeidet flere leksjonsopplegg for utdanning av instruktører i Forsvaret.

Forruten ovenfornevnte er Østlie også brukshundsdommer og funksjonsanalysedommer. Han er i tillegg utdannet instruktør og dommer innenfor systemet til Norske Redningshunder (NRH).

Sammen med sin kone Inger har Terje Østlie også holdt en rekke ulike kurs for å tilføre

kompetanseheving, blant annet innad i NKK (Norsk Kennel Klubb) og NJFF. De har også holdt på med oppdrett av schæferhund. Østlie hundesenter ble lagt ned i 2023.

Barbro Börjesson var instruktør for svensk brukshundklubb på 1960-tallet og lærer ved hundeskolen i Sollefteå (Arméns hundskola/Försvarets hundskola). Hun har vært mentaltestdommer siden 1979.

Det er Börjesson som har utviklet utformingen av den mentaltesten som kalles MT. Hun har forfattet en rekke fagbøker innen tema hund og fikk Svenska Djurskyddsföreningens litteraturpris i 2006.

Börjesson er i tillegg mangeåring oppdretter av schæferhund og har vært med på ulike Tv-serier om hund og adferd.

Grunnlegger av Hund helt på grensen AS, Snorre Skistad har mange års erfaring med hund blant annet oppdrett siden begynnelsen av 90-tallet. Var med å starte Norwegian weightpull club og satt som leder de tre første årene. Utdanning fra Østlie Hundesenter og Barbro Börjesson som godkjent testdommer. Drevet med mentaltesting av valper type PAT (som politiet og forsvaret i mange land bruker) siden begynnelsen av 2000-tallet. Mentaltesting av voksne hunder siden 2008. Skrevet ulike kompendier og kurs både innen mentaltesting, oppdrett (veterinærfaglig gjennomgått) og samspill med hunder. Holder også foredrag rundt dette.

Virksomheten ønsker å dele sin kunnskap og tilbyr derfor opplæring innen mentaltesting av hund til de som ønsker slik kompetanse.

Hund helt på grensen AS har til enhver tid rundt 25 personer i opplæring fra ulike hundemiljøer i Norge. Alt fra norgesmestere og europamestere i sine respektive hundesporter, til folk med redningshunder, jegere, samt spesialinstruktører innen ulike hundefaglige felt og folk med NKK bakgrunn.

Disse deler igjen av sin kunnskap, slik er vår kunnskapsbase bred og godt forankret til en hver tid.

Vår utdanning er både teoretisk og praktisk, og vi har eksamener med bestått/ikke bestått i alle ledd.

Forslag angående loven.

Idag er det alt for mange useriøse oppdretter på markedet og det avles veldig ukritisk, dette gjenspeiler en stor gruppe av våre kundehunder. De har store mentale brister der de både er til fare for seg selv og andre i samfunnet både andre dyr og ikke minst mennesker. Vi har flere bittsaker inne hvert år, mye av dette kunne vært unngått.

Slik vi ser det hadde det vært på sin plass å få krav til oppdretter av hund.

Alle valpekull registreres via mattilsynet, dette er et landsdekkende og offentlig organ. Det registreres hvem som står som eier av valpen/hunden etter salg. Dette blir som med våpen og vi har kontroll.

Om en hund biter (j.fr hundeloven) så skal den testes/vurderes mentalt. Ser man større mentale brister så skal foreldredyr evt søsken (avhengig av hvem som lever) mentaltestes. Slik kan man vurdere om det er arvelig og om man skal stoppe avl av visse linjer av raser for offentlighetens sikkerhet og hundenes beste.

Mentaltestingen og alt rundt dette skal dekkes økonomisk av oppdretter. Ved å gjøre dette vil oppdrettere tenke seg to ganger om før de velger å parre individer da det økonomiske spiller en stor rolle i oppdrett.

Viser mentaltesten av gjeldene hund store svakheter hos eier og i deres relasjon kan man legge det økonomiske på eier.

Vårt innspill er ikke for å få flere kunder nærmere tvert i mot. Når det er sagt bør det stilles visse krav til de som gjennomfører mentaltestene av hundene. Testene bør kunne kartlegge hva som utløser hundenes adferd og hvordan de er satt sammen egenskapsmessig.

<https://hundheltpagrensen.com/>

Hund helt på grensen AS 2025

Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund

KLF mener regjeringens melding i hovedsak er god. Den legger klare føringer for hvor veien skal gå videre. Samtidig anerkjenner den det arbeidet landbruket og kjøtt- og fjørfebransjens har gjort, kanskje spesielt de siste 10-15 årene.

Av tiltak fra melding gir KLF tydelig støtte til:

- Forbud mot fiksering av purker i fødebinger. Bransjen har over tid klart å ta ned bruken, men er ikke i havn.
- Forbud mot miljøbur til verpehøner innen 2030. Det gjør det klinkende klart at dette ikke er en ønsket produksjonsform. Samtidig får gårdbrukere som tidligere har investert for å innfri dagens myndighetskrav, nesten avskrevet investeringene.
- Forskriftsregulere hold av and og gås er en god vei å gå. Det gjør det lettere å monitere utviklingen i en mindre synlig del av næringen.
- Å utrede løsninger som i større grad ivaretar dyrs atferdsbehov, og som kan fases inn i fremtidige driftssystemer, er klokt. Bransjen og I-mek må med i dette arbeidet.

KLF er særlig glad for at regjeringen i meldingen ser, og anerkjenner, det arbeidet som næringen gjør for å ha en systematisert, kunnskapsbasert forbedringsprosess for å styrke dyrevelferden. Helsetjenestene og Dyrevelferdsprogrammene, og arbeidet rundt disse, er så bra at regjeringen har valgt å lene seg tungt på næringen når det gjelder framtidig mål-oppnåelse. Helsearbeid i husdyrholdet gjennom 4-5 tiår og oppstarten av det første Dyrevelferdsprogrammet for drøyt 10 år siden, har gitt Norge en husdyrpopulasjon på verdenstopp hva gjelder helse og dyrevelferd.

Myndigheten har god grunn til å ha tillit til at jobben gjøres!

Vi tar utfordringen, for det er i vår interesse at dyrevelferden i Norge er god. Men vi mener her at myndighetene gjør det vel enkelt for seg. Det vil alltid være slik at ting problematiske ting skjer i husdyrproduksjonen. I så måte er vi ikke bedre enn helse-, tannlege- og eldreomsorgen. Feil skjer, noen ganger grove feil!

Det er det systematiske, løpende forbedringsarbeidet basert på kunnskap om hva som faktisk skjer i besetningen, som virker best for å begrense antall feil og omfang. Myndighetene bør derfor gjør mer enn det som framkommer i meldingen – de bør aktivt bidra til at all husdyrproduksjon skjer innenfor rammen av Dyrvelferds-programmer. Krav fra varemottaker til bonden om å være tilknyttet et slik program, blir mer legitimt dersom forventningen om slik tilslutning fremkommer i forskrift. Næringskomiteene bør komme med merknad som tilrettelegger for dette.

KLF positive til økt informasjonsutveksling for å fange opp vanskjøtsel av dyr. KLF og Nortura har allerede en bransjeavtale om dette, men den kan helt sikkert forbedres.

I den digitale tiden og med de store informasjonsmengdene vi har knyttet til husdyra, kan det være lett å tenke seg at dårlig dyrevelferd bekjempes med utstrakt kryss-kjøring av dataregistre. Vi finner behov for å advare mot slike løsninger da det fort kan svekke de

forbedringsverktøyene vi bruker for å bedre dyrevelferden. Benyttes data til andre formål enn det de er ment for, undergraves tilliten til systemene. Forsiktigheten til hva som legges inn av informasjon kan bli større, og i verste fall blir den feilaktig og misvisende.

KLF er aldri lenger enn en telefon unna – vi stiller opp om det er noe dere vil drøfte.

Animalia

Dette er en utdyping av vårt innlegg på høringen 4. februar. Innspillet omhandler noen av temaene der vi vil oppfordre Stortinget til å tydeliggjøre. Derfor går vi f.eks. ikke inn på areal for fjørfe.

For en fullstendig oversikt over våre innspill til stortingsmeldingen om dyrevelferd, viser vi primært til vårt brev til LMD av 15.09.23, men også til brevene til LMD i tidligere innspillsrunder (01.09.22, 28.04.23, 15.05.23).

God dyrehelse – forutsetning for dyrevelferd

Stortinget bør prioritere tiltak som ivaretar god dyrehelse ved å styrke Mattilsynet med tilstrekkelige ressurser.

Generelt god norsk dyrehelse og svært lav forekomst av smittsomme sykdommer har stor verdi både i seg selv og som forutsetning for god dyrevelferd. I dag er trusselbildet i endring. Å opprettholde den lave forekomsten av smittsomme sykdommer vil kreve økt innsats i tida framover. Dersom ikke den samlede innsatsen for å opprettholde vår svært gode helsestatus både fra det offentlige gjennom Mattilsynet og fra næringa økes, øker risikoen for at denne forutsetningen for god dyrevelferd vil utvikle seg i feil retning i åra framover. Et kompetent og helhetlig Mattilsyn, som ser helse og velferd samlet, har tilstrekkelige ressurser og kan gi arbeidet med smittsomme sykdommer prioritet, er en avgjørende faktor.

Dyrevelferdstiltak må ikke gjøre utfordringene som følger av et endret trusselbilde større. God biosikkerhet er en forutsetning for vår gode dyrehelse og mattrygghet. Generelle krav om utedrift eller tilgang til utearealer for svin og fjørfe vil medføre økt risiko for og forekomst av smittsomme sykdommer og zoonoser. Type utedrift, dyregruppe og sykdomssituasjonen i faunaen i området vil ha betydning for hvor stor risikoen vil bli. Men eksponering for fauna, som alltid vil følge av utedrift, vil også alltid medføre økt risiko.

Kompetanse

Kompetanse er en av meldingens seks overordnede strategier for bedre dyrevelferd, men Stortinget bør foreslå konkrete tiltak.

Det bør innføres krav til formell kompetanse om dyrevelferd og krav om jevnlig etterutdanning for hold av produksjonsdyr. Det bør også innføres krav om jevnlig etterutdanning i dyrevelferd for veterinærer som driver produksjonsdyrpraksis, helse- og velferdsrådgivning i produksjonsdyrbesetninger eller offentlig forvaltning i denne typen dyrehold.

Kompetanse og holdninger hos den som eier og steller dyra er en avgjørende faktor for dyrevelferd i alle produksjoner. Kompetanse og praksis påvirker effekten av alle andre tiltak. Kunnskap om og krav til god dyrevelferd vil alltid være i endring. Alle produsenter er ikke like bevisste på og like deltakende i denne utviklingen. En systematisk tilnærming til kompetanseutvikling er derfor et viktig og generelt tiltak for dyrevelferd. Det har relativt liten kostnad, men kan ha stor effekt.

Et formelt krav om kompetanse og jevnlig etterutdanning kan bidra til både å forebygge og fange opp kronisk dårlige dyrehold.

Areal til storfe

Stortinget bør tydeliggjøre målet om å innføre krav om økt areal i fellesbinger. Tiltaket vil ha stor betydning for dyrenes velferd, særlig for ungdyr og kalver.

Økt areal vil bidra til bedre velferd gjennom mulighet for økt naturlig adferd, bedre forutsetninger for lek, bedre forutsetninger for unnvikelse fra konfrontasjoner og dermed mindre aggressiv atferd. Bedre plass gir også lavere smittepress og potensielt bedre helse og tilvekst.

Dagens veileder til holdforskrift for storfe inneholder detaljerte anbefalinger som tar hensyn til atferd og behov hos voksne storfe i løsdrift. For kalver og ungdyr er det lavere og mindre detaljerte krav til oppstalling og areal. En økning på 20 prosent tilgjengelig areal i fellesbinger vil gi stor velferdsmessig gevinst for disse dyregruppene.

Et krav om økt areal har store økonomiske konsekvenser. En tilstrekkelig overgangsperiode og investeringsvirkemidler er forutsetninger for at tiltaket ikke skal få betydelige negative konsekvenser for produksjonsomfang, økonomi og besetningsstruktur.

Areal til svin

Stortinget bør tydeliggjøre målet om å forskriftsregulere nye og økte arealkrav for purker i fødebinge, smågris og slaktegris.

Tiltakene vil ha stor betydning for dyrevelferden for disse dyregruppene. Arealer av tilstrekkelig størrelse og god kvalitet er viktige faktorer for grisenes helse og velferd. Forskning viser at en økning av arealer utover dagens krav kan være positivt for grisene. Samtidig er det vist at større grupper kan være positivt. Dermed er større tilgjengelig totalt areal viktigere enn arealkravet per individ. Ved å tilby en gruppe griser et større tilgjengelig areal, vil grisene vil ha større mulighet til å tilpasse atferd etter situasjon. Utformingen av bingen har stor betydning. Innredninger som tillater grisene å fjerne seg fra andre griser og har tydelige liggearealer og gjødslingsarealer vil øke dyrevelferden.

Areal til sau

Stortinget bør tydeliggjøre målet om å innføre definerte minimumskrav til areal per vinterfôra sau som tar hensyn til plassbehovet for høydrektige søyer.

For å ivareta sauens velferd i innefôringsperioden, er det viktig med nok plass til å bevege seg fritt i bingen, ligge komfortabelt og ivareta sosiale behov. Sauen ønsker å holde en viss individualavstand til andre sauer og ha mulighet til å trekke seg unna for å unngå sosiale konflikter. Sau har stor grad av synkronisert atferd og foretrekker å spise og hvile samtidig. De foretrekker også å ligge inntil vegg/bingeskilte. En norsk studie viser at det å øke areal per søye fra 0,5 til 1m² fører til mer synkronisert hvile i tråd med sauens behov og reduserer aggressive interaksjoner mellom søyer.

Arealkrav må settes ut fra kunnskap om sauens behov, praktiske forhold og økonomiske vurderinger. Det bør vurderes om kravet skal differensieres mellom ulike raser eller sauetyper. Arealkravet bør også ses i sammenheng med tilgang på uteareal i innefôringsperioden.

Økt areal koster

Stortinget bør konkretisere en plan for økonomisk bærekraftige velferdsreformer.

En bærekraftig økonomi i alle ledd i verdikjeden er nødvendig for å opprettholde norsk matproduksjon og -sikkerhet. Begrenset betalingsvilje i markedet for bedre dyrevelferd, og økt konkurranse fra import ved høyere kostnadsnivå, er viktige premisser for utformingen av en økonomisk bærekraftig innfasing av nye velferdstiltak.

Velferdsreformer må ha nødvendige overgangstider, følges opp med investeringsvirkemidler og permanente økonomiske tiltak der reformene medfører varig endret driftsøkonomi. Bare på denne måten kan matproduksjon og økonomi i primærproduksjonen opprettholdes.

Tidligere større reformer, som innføringen av løsdriftskravet for purker i 2000 og utfasingen av tradisjonelle bur i eggproduksjonen i 2012, medførte et sterkt fall i antall driftsenheter i årene forut og særlig i overgangsåret. Det medførte en tilsvarende økning i gjennomsnittlig besetningsstørrelse. For å opprettholde en mangfoldig bruksstruktur, må både overgangsordninger og investeringsvirkemidler tilpasses for å avdempe denne virkningen.

For dokumentasjon av økonomiske konsekvenser av ulike større velferdstiltak, viser vi til NIBIO-rapporten *Utrekning til dyrevelferdsmelding – kostnader ved ulike dyrevelferdstiltak for svin, fjørfe og småfe* og notater om økonomiske konsekvenser av ulike tiltak i den enkelte produksjon utarbeidet av AgriAnalyse (publikasjoner, Agrianalyse.no).

Norsk Fjorfelag

Stortingsmelding 8 (2024/25) Dyrevelferd erklærer at Norge skal ha en dyrevelferd i verdenstoppen. Det er et syn vi i fjorfebransjen deler. Etter å ha jobbet systematisk med dyrehelse og dyrevelferd i en rekke år, er Norge nå blant de beste, eller trolig det beste, landet i verden når det gjelder fjorfevelferd. Det er likevel ingen sovepute for norsk fjorfenæring. Bransjen tar stadig initiativer til ytterligere forbedringer.

Bonden er viktigste enkeltfaktor

Vi er glade for å se at stortingsmeldingen vektlegger betydningen dyreeierne har for dyrevelferden. Dette er i tråd med våre innspill til utarbeidelsen av meldingen: Fjorfebonden er den viktigste enkeltfaktoren for å ivareta dyrenes velferd. I den videre behandlingen av meldingen oppfordrer vi til å ruste fjorfebonden til å ivareta denne oppgaven på best mulig måte.

Vesentlige faktorer er at bonden må ha akseptabel arbeidsbelastning og tilstrekkelig økonomi i driften, samt være kompetent og motivert for å ta vare på dyra sine. Tiltakene må være praktisk og økonomisk gjennomførbare. En kompetent fjorfebonde vil ha bedre forutsetninger for å sikre god dyrevelferd, uavhengig av fysiske rammevilkår som luft, lys, miljø, etc.

Et aktivt og kompetent produsentmiljø bidrar også til motivasjon, kunnskapsdeling og god bondevelferd, som igjen påvirker dyrevelferden.

En fremoverlent næring

Stortingsmeldingen anerkjenner initiativene som fjorfenæringen har tatt / er i ferd med å ta for å ytterligere forbedre dyrevelferden i norsk fjorfeproduksjon.

Kyllingprodusentene var de første til å ta i bruk dyrevelferdsprogram med systematisk dokumentasjon og forbedring av dyrenes velferd, i 2013. Dyrevelferdsprogrammet er forskriftsfestet og har blitt jevnlig revidert og utvidet med nye parametere, senest i januar 2025.

Andre dyrevelferdstiltak i bruk i norsk fjorfeproduksjon

- Gårdsklekking av slaktekyllinger eller å gi dem tidlig tilgang på vann og fôr i rugeriet
- Bruk av miljøberikelser. Det startet opprinnelig i spesialproduksjonene, men er nå standard i alle fjorfehus.
- Lavere dyretetthet enn EU (30 eller 36 kg/m² vs. 42 kg/m²).
- Overgang til sakterevoksende slaktekyllinghybrider
- Innfasing av ny teknologi for kjønnsortering av rugeegg som skal klekkes til verpehøner, som gjør at avliving av daggamle hanekyllinger kan fases ut
- Eneste land i verden som har faset ut koksidiostatika, som f.eks. narasin, fra fôret til kyllingene og monensin fra fôret til kalkuner. Disse preparatene ble brukt for å sikre god tarmhelse hos dyrene, men hadde samtidig en svak antibiotikaeffekt.

- Forskriftsfestede krav til kompetanse hos kyllingbøndene og krav om regelmessige tilsyn fra veterinær for alle fjørfebesetninger.

Dette bidrar til at norsk fjørfeproduksjon bl.a. har

- Lave tall for sykелighet og dødelighet for alle kyllinghybrider
- Dyr med friske føtter (høy andel med lav tråputescore)
- Til tross for narasinfritt fôr, har vi et ekstremt lavt antibiotikaforbruk (kun 2 av 4299 kyllingflokker ble behandlet med antibiotika i 2023)

Miljøberikelser

Miljøberikelser er ting som settes inn i fjørfehuset for å imøtekomme dyrenes naturlige atferdsbehov. Det er dokumentert at tilgang på gode miljøberikelser har en rekke målbare positive effekter for dyrene, som forbedret beinhelse gjennom økt aktivitet, færre tråputeskader, redusert forekomst av skadelig fjørhacking, mindre fryktsomhet og økt forekomst av ønsket aktivitet som strøbadning, lek og utforskning.

Eksempler på miljøberikelser som brukes

- fôrrelaterte hakkeobjekter: flis-, høy- og halmballer, hengende maiskolber eller rotgrønnsaker, pappgjenstander, hakkestein, helkorn og grener
- lekerelaterte hakkeobjekter: plaststrips, tråder, baller, CD'er og plastbokser
- atferdsrelaterte miljøberikelser: vagler, plattformer av plastkasser, plastbroer, pappkasser og strøbad med torv eller sand

Avles for god dyrevelferd

Både verpehøns- og kyllinghybridene som brukes i Norge avles for god dyrevelferd. I de fleste andre land avles fortsatt hurtigvoksende kyllinghybrider med mål om rask tilvekst og stor kjøttfylde. I Norge er god dyrevelferd det viktigste avlsmålet, etterfulgt av god forutnyttelse og gode reproduksjonsegenskaper. For Ross 308-kyllinger utgjør dette til sammen 84 % av avlsmålene.

Denne satsingen på dyrevelferd har gitt en betraktelig økning i andelen dyr med friske tråputer, friske bein (ingen skjevstillinger i beina) og godt ganglag («gait score») de siste tiårene. Siden det tar 3-4 år fra avlsforskerne gjør en utvelgelse, til dyr med den egenskapen er å finne i våre kommersielle fjørfehus, vet vi med sikkerhet at den positive utviklingen også kommer til å fortsette de neste årene.

Imøteser utredning om dyrebaserte velferdsindikatorer og ny holdforskrift

Stortingsmeldingen anbefaler å utrede om flere dyrebaserte indikatorer kan inngå i overvåkingen av dyrevelferd og legges til grunn for fastsettelse av dyretetthet i/gjennom dyrevelferdsprogrammet for slaktekylling. Dette er vi positive til. Det er svært viktig at denne type vurderinger baseres på forskning og fagkunnskap.

Meldingen legger også opp til utvikling av regelverk for kommersielt hold av and, gås og vaktel. Basert på tidligere erfaringer, vil dette innebære et ytterligere løft for å sikre dyrevelferden i disse produksjonene.

Ris bak speilet

Vi verdsetter at stortingsmeldingen fremsnakker den pågående prosessen i kyllingbransjen med overgang til sakterevoksende hybrider, men opplever samtidig ordlyden «...dersom ikke omleggingen gjennomføres som planlagt vil regjeringen vurdere strengere regulering» som et tydelig ris bak speilet.

Viktig med tilstrekkelig tid

En slik overgang vil kreve betydelig utvidelse av husdyrrom. AgriAnalyse har beregnet at det vil kreve 64 – 80 000 m² økt areal, uavhengig av hybrid, for å legge om den resterende andelen på ca. 60 % av norsk kyllingproduksjon. Det vil samlet koste fjørfebøndene 600-750 millioner kroner i husdyrrom. I tillegg kommer annen infrastruktur og støttefunksjoner i fjøsene. I følge AgriAnalyse vil dette redusere arbeidsvederlaget til mindre enn 40 % av det opprinnelige.

For å bevare en akseptabel økonomi for fjørfebøndene, er det derfor avgjørende at det gis tilstrekkelig med tid til disse hybridbyttene.

Behov for investeringsstøtte

Norsk fjørfeproduksjon er en svært markedsbasert produksjon. Konsumeggprodusenter får 5-7 % av inntektene fra offentlige tilskudd, basert på hvor de bor. Kylling- og kalkunprodusenter får kun avløsertilskudd. Mer enn 98 % av inntektene til kalkun- og kyllingprodusenter hentes dermed fra markedet.

Flere av de foreslåtte dyrevelferdstiltak i meldingen er svært kostbare og vil øke investerings- eller produksjonskostnadene betydelig. Signalene fra varemottakerne er at det er begrensede muligheter for å ta ut kostnader knyttet til dyrevelferdstiltak i form av økte priser i markedet.

Derfor blir investeringsvirkemidler svært viktig fremover. Det må være *nok tilgjengelige midler, med høy nok støttegrad*, til at det er mulig å innføre de foreslåtte tiltakene, som innføring av sakterevoksende slaktekyllinghybrider, utfasing av miljøbur i eggproduksjon eller å bygge vinduer i nye kyllingfjøs.

Unngå å importere dårlig dyrevelferd

Det er avgjørende for den *fremtidige konkurransekraften* til norsk fjørfeoppsluttning at det *stilles like krav til dyrevelferden ved produksjonen av importprodukter som norske varer*.

Dersom Norge skal ta en ledende rolle innen dyrevelferd og ha strengere kriterier enn EU og andre land, må fordyrende tiltak i produksjonen kompenseres på andre måter enn gjennom bondens oppgjørpris, ellers taper vi konkurransekraft mot importvarer i butikkhyllene.

Vi er også avhengig av et *godt tollvern*.

Uten gode ordninger for finansiering av kostnadsdrivende dyrevelferdstiltak, viser erfaringer fra andre skandinaviske land at vi kan risikere redusert nasjonal produksjon samtidig som forbrukerens etterspørsel dekkes av importerte egg og fjørfekjøtt fra dyr som er produsert under mye dårligere produksjons- og dyrevelferdsforhold enn vi har i norsk landbruk.

Norsk Kylling AS

Strengere krav til kyllingtype, lavere tetthet i fjøs, og revisjon/merkeordning for dyrevelferd

Når regjeringen ønsker at dyrevelferden i Norge skal være i verdenstoppen, og landbruksministeren ved flere anledninger har kommunisert at det er lovverket som skal sette standarden for dyrevelferd i Norge, er det tankevekkende at regjeringen, i forslag til ny dyrevelferdslov, ikke viser høyere ambisjoner for dyrevelferden i kyllingproduksjon.

Som eneste store aktør i Norge (20 % av norsk slaktekyllingproduksjon), har Norsk Kylling over 7 års erfaring med produksjon av saktevoksende slaktekylling, i fjøs med lavere tetthet og tilgang til dagslys. Med utgangspunkt i internasjonal forskning og egne erfaringer, har vi følgende innspill til ny dyrevelferdslov.

1. Tydeligere krav om overgang til mer saktevoksende kyllinghybrider

«Regjeringen vil følge med på bransjens planlagte omlegging til mindre hurtigvoksende slaktekyllinghybrider, og vurdere strengere regulering dersom ikke omleggingen gjennomføres som planlagt.»

Dyrevelferdsmeldingen anerkjenner at det er særskilte utfordringer ved bruk av hurtigvoksende hybrider i slaktekyllingproduksjonen. Dette er viktig. Norsk Kylling mener allikevel at det i dyrevelferdsmeldingen må gis tydeligere retningslinjer med krav til bruk av, og overgang til, kyllinghybrider med bedre dyrevelferd. Kravet til overgang må også inkludere en frist for gjennomføring.

Norsk Kylling brukte 15 måneder på sin overgang i 2017/2018, og mener en frist for gjennomføring på 2-4 år er gjennomførbart

2. Krav om lavere tetthet i fjøs – 30 kg/m²

«Utrede hvordan flere dyrebaserte indikatorer skal inngå i overvåkingen av dyrevelferd, og legges til grunn for fastsettelse av maksimal dyretetthet gjennom dyrevelferdsprogrammet for slaktekylling.»

Inkludering av flere dyrebaserte indikatorer i overvåkingen av dyrevelferd er viktig. Norsk Kylling mener imidlertid at det bør settes et tydeligere mål om redusert dyretetthet basert på eksisterende litteratur (van der Eijk et al., 2023; Vas et al., 2023).

Maksimal tillatt tetthet i Norge på slaktedagen er 36 kg/kvm, og ytterligere nedsatt tetthet vil bidra til bedre dyrevelferd (Forslind et al., 2021; Vas et al., 2023). Også her har EFSA i sin *Scientific Opinion on welfare of broilers on farm* gitt en klar anbefaling om vesentlig redusert dyretetthet (EFSA, 2023).

Norsk Kylling sine erfaringer viser at tetthet på 30 kg/m² gir økt aktivitetsnivå, lettere tilgang til vann og fôr, jevnere vekter på kyllingene, mindre sårskader, bedre oversikt over enkeltindividet.

Lavere tetthet i fjøs er ikke bare viktig for dyrevelferden, men også for matberedskapen i Norge.

Streiken i Mattilsynet våren 2024 er et godt eksempel på risikoen og sårbarhet ved uforutsette hendelser, der kyllingene kan bli stående i fjøset lenger enn planlagt. Med lavere tetthet og kyllinghybrid med bedre dyrevelferd, har kyllingene både helse og plass til å stå lengere i fjøs.

Sveits har allerede innført denne tettheten som krav, i tillegg til krav om naturlig lys.

3. Krav om merkeordning og revisjon av dyrevelferd

«Regjeringen ønsker ikke å etablere en offentlig merkeordning knyttet til dyrevelferd»

En merkeordning for dyrevelferd gjør det enklere for forbruker å velge produkter med høyere dyrevelferd. En lovpålagt merkeordning vil også gjøre kravene til god dyrevelferd tydeligere, og løfte oppmerksomheten/kunnskapen om hva som bidrar til god dyrevelferd i samfunnet.

Danmark innførte en slik merkeordning i 2018, med tre nivå (hjerter) for dyrevelferd. Erfaringene fra merkeordningen viser at danske forbrukere har tatt godt imot merket og har tillit til det (7 av 10 går opp i dyrevelferd, 77% av befolkningen kjenner itl merket og 76% har tillit til merket).

I tillegg bør det, som et minimum, stilles krav til tredjeparts revisjon av dyrevelferd. Det eksisterer en slik revisjon i dag, i form av Etisk regnskap, som gjennomføres av Animalia. Etisk regnskap omfatter revisjon av alle ledd i verdikjeden, både på gård, rugeri, slakteri og transport. Revisjonen bør være offentlig tilgjengelig, der åpenhet og transparens bidrar til å bygge tillit til bransjen.

4. Innføre krav om at alle nye slaktekyllinghus skal bygges med mulighet for naturlig lys

Krav om mulighet for naturlig lys i alle nye slaktekyllinghus er et svært viktig tiltak for dyrevelferden. I 2022 innførte Norsk Kylling retningslinjer om at alle nye fjøs skal bygges med vindu, og at alle eksisterende fjøs skal ha LED-lys med dagslysaspekter.

Fjørfe ser et bredere spekter av lys enn det vi mennesker gjør, og forskning viser at kyllinger som har et valg foretrekker å tilbringe tid i dagslys. De er mer aktive, og viser mer naturlig atferd ved tilgang til dagslys (Sans et al., 2021).

Erfaringene våre viser at LED-lys med dagslysspekter i fjøs har svært positiv effekt på kyllingenes velferd i eksisterende bygninger der det ikke lar seg gjøre å installere vinduer, og som et supplement til vinduer i den mørke årstiden.

5. Midler til forskning og utvikling

Den første doktorgraden om forskjellene mellom kyllingtyper med ulik veksthastighet kom i 2024, og for å sikre at eksisterende og nye tiltak bidrar til bedre dyrehelse, er det behov for mer forskning.

For å sikre at dyrevelferden i Norge utvikler seg til å bli enda bedre, trenger vi mer kunnskap om:

- Positive velferdsparametre, med fokus på utøvelse av naturlig atferd
- Bruk av teknologi som kan gjenkjenne atferd, og gi tidlig varslings ved avvik og dermed gir bonden mulighet til å gå raskt inn med korrigerende tiltak.
- Nye hybrider gir økt behov for ny kunnskap også om helse, der man for eksempel bør kartlegge dødsårsaker hos de ulike hybridene, samt tarmhelse, for å sikre optimalisering av fôr, men også kunnskap om hvordan fjørfetarmen responderer på og skiller ut fjørfepatogene og zoonotiske agens.

6. Krav om tilgang til miljøberikelser

«Innføre krav om at slaktekylling skal få tilgang til miljøberikelser i form av stimulerende innredning og spiselige/manipulerbare elementer.»

I dag har stort sett alle slaktekyllinger tilgang til miljøberikelser som stimulerer til naturlig atferd. Det er positivt at dette blir et krav.

Litteraturliste:

EFSA, 2023. Welfare of broilers on farm. EFSA Journal 21 e07788.

Forslind, S., Blokhuis, H.J., Riber, A.B., 2021. Disturbance of resting behaviour of broilers under different environmental conditions. Applied Animal Behaviour Science 242, 105425.

Sans, E.C.O., Tuytens, F.A.M., Taconeli, C.A., Pedrazzani, A.S., Vale, M.M., Molento, C.F.M., 2021. From the Point of View of the Chickens: What Difference Does a Window Make? Animals (Basel) 11.

van der Eijk, J.A.J., van Harn, J., Gunnink, H., Melis, S., van Riel, J.W., de Jong, I.C., 2023. Fast- and slower-growing broilers respond similarly to a reduction in stocking density with regard to gait, hock burn, skin lesions, cleanliness, and performance. Poultry Science 102, 102603.

Vas, J., BenSassi, N., Vasdal, G., Newberry, R.C., 2023. Better welfare for broiler chickens given more types of environmental enrichments and more space to enjoy them. Applied Animal Behaviour Science 261, 105901.

Fødearestyrelsen, Merkeordning for dyrevelferd i Danmark:

<https://foedevarestyrelsen.dk/kost-og-foedevare/alt-om-mad/gaa-efter-maerkningen/bedre-dyrevelfaerd>

REITAN RETAIL ingen innsendte høringsnotat

Sjømat Norge

Sjømat Norge mener:

- Sjømat Norge mener at det må være størst oppmerksomhet rundt et system for kontinuerlig forbedring av dyrevelferd, i næringen og i Mattilsynet, knyttet til risikostyring og internkontroll.
- I dialog med næringen må det bli en faglig gjennomgang av dagens regelverk for å bedre dette, der det er nødvendig.
- Gjennomføring av risikostyring og internkontroll er næringens ansvar, og det må også legges til rette for bruk av velferdsindikatorer.
- Vi støtter forslaget om å ha en ambisjon for overlevelse for akvatiske produksjonsdyr, men med fokus på overlevelse.
- Foreslåtte ambisjon på 95% overlevelse, bør primært knyttes til selskapsnivå, og bør faglig vurderes og beskrives for felles forståelse gjennom hele verdikjeden og for den enkelte fiskeart.
- Regelverksfastsatte grenser for dødelighet frarådes, og tilsvarende vurdering må bli gjort gjeldende i kommende stortingsmelding om tillatelsessystemet for havbruk. En uakseptabel grense for dødelighet er heller ikke hensiktsmessig som indikator i trafikklyssystemet.
- Det frarådes å innføre et krav om tiltak som effektivt forebygger påslag av lakselus. Håndtering som gir uakseptabel påkjenning på produksjonsdyr, skal korrigeres som resultat av risikostyring og internkontroll.
- Det må utredes sertifiseringsordninger og et mer effektivt system der en skiller mellom ulike faser for utvikling av ny teknologi og metoder som har helse- og velferdsmessige konsekvenser for akvatiske produksjonsdyr. Dette bør være tilpasset behovet for storskala uttesting der det er nødvendig under gitte forutsetninger, som sikrer ivaretagelse av fiskevelferd ved begrenset bruk av fisk.
- Sjømat Norge er skeptisk til den foreslåtte økning av overtredelsesgebyr for overtredelser av dyrevelferdsloven. Vi forventer en god faglig utredning av sentrale forhold for bruk av overtredelsesgebyr, spesielt i kombinasjon med etablering av et prikkssystem.

Dyrevelferdsmeldingen (Meld. St. 8, 2024–2025) markerer en milepel i arbeidet med å styrke dyrevelferden i Norge, også for akvatiske produksjonsdyr. Hovedtrekkene i meldingen, herunder velferdsutfordringer for akvatiske produksjonsdyr, kjenner næringen seg igjen i. Stortingsmeldingen setter klare rammer og ambisjoner for akvakulturnæringen. Det er et klart behov for forbedring, og overlevelsen hos akvatiske produksjonsdyr må økes. Potensialet er til stede. Gjennom implementering av foreslåtte tiltak og oppmerksomhet på ansvarlig drift, kan Norge styrke sin posisjon som verdensledende innen dyrevelferd og bærekraftig havbruk. Dette vil også øke forbrukertilliten og styrke norsk sjømat sin posisjon i internasjonale markeder.

For å lykkes med kontinuerlig forbedring, er det alltid klokt å ha et mål å strekke seg etter. Slike mål må selvfølgelig tilpasses all animalsk matproduksjon. Regjeringen ønsker en overordnet og tallfestet felles målsetting for alle akvatiske produksjonsdyr, der dødelighet ned mot fem prosent foreslås som et slikt mål. Sjømat Norge mener at en målsetting er fornuftig,

men at tallfesting gjøres på selskapsnivå, slik som flere allerede gjør. Resultater hos enkelte oppdrettere viser at så høy overlevelse som 95% kan være mulig å oppnå.

For en eventuell tallfesting må det uansett gjøres en bred faglig vurdering, og en klargjøring for hvordan målet skal forstås gjennom hele verdikjeden og for den enkelte fiskeart. Samtidig bør det redegjøres for hvorfor en konkret målsetting, og herved en aksept for risikonivå for dødelighet i stortingsmeldingen, er ulik for produksjonsdyr på land og akvatiske produksjonsdyr.

I stortingsmeldingen er det vurdert innføring av en øvre grense for akseptabel dødelighet. Basert på disse vurderingene, ønsker regjeringen ikke å innføre en grense for uakseptabel dødelighet. Sjømat Norge vil sterkt oppfordre til at samme vurderinger blir hensyntatt i den kommende stortingsmeldingen om tillatelsessystemet for akvakultur, fordi en uakseptabel grense for dødelighet heller ikke er hensiktsmessig som indikator i trafikklyssystemet. Vi vil presisere at det er en betydelig forskjell mellom konsekvensene av en ambisjon om 95% overlevelse, og en forskriftsfestet grense for akseptabel dødelighet. Det siste vil bidra negativt til formålet med å ivareta velferd gjennom risikostyring og internkontroll. Videre vil det være viktig å være helt klar i kommunikasjon om forskjellen mellom et mål for dødelighet, og en forskriftsfestet innføring av en grense for akseptabel dødelighet.

Mange oppdrettere tar grep gjennom hele verdikjeden for å forbedre fiskevelferden, og dette vises i disse selskapenes resultater. Ved bruk av gode prinsipper for risikohåndtering gjennomføres et systematisk arbeid, der produksjonsmetoder, utstyr og håndtering kartlegges for å identifisere kritiske punkter som kan utfordre dyrevelferden. Etter ferdigstilt produksjonssyklus gjennomføres en evaluering, og nødvendige korrigerende tiltak innføres for å sikre kontinuerlig forbedring. En kan se for seg en type velferdshjul, der systematisk arbeid med velferd blir tydeliggjort. Dette vil også i større grad synliggjøre nettopp forskjellen på det som kan oppfattes som akseptabel eller uakseptabel ivaretagelse av fiskevelferd. Denne felles forståelsen er helt sentral. En slik beste praksis for risikohåndtering knyttet til fiskevelferd må næringen selv ta ansvar for.

For god risikohåndtering og kontinuerlig forbedring av fiskevelferden, er det viktig med et godt regelverk som er hensiktsmessig å etterleve, og effektivt å håndheve. Klare retningslinjer som bidrar til forbedret fiskevelferd, må utarbeides.

Det er over flere år utviklet et sett med velferdsindikatorer gjennom forskningsaktivitet, og disse må få en sentral plass i det risikobaserte internkontrollsystemet.

Som et mulig virkemiddel vil regjeringen øke overtredelsesgebyr for overtredelser av dyrevelferdsloven. Sjømat Norge er skeptisk til dette forslaget. Vi forventer en god faglig utredning av sentrale forhold for bruk av overtredelsesgebyr, spesielt i kombinasjon med etablering av et prikksystem.

I meldingen er det foreslått å innføre krav om tiltak som effektivt forebygger påslag av lakselus både på lokalitetsnivå og i områder. Sjømat Norge er helt enig i at forebyggende tiltak mot lus er riktig vei for bedret fiskevelferd. Vi er imidlertid uenig i at det skal innføres som et krav i forbindelse med oppdatering av dyrevelferdsregelverket. Endringer i tiltak og metoder som gir uakseptabel påkjenning på akvatiske produksjonsdyr, må skje som følge av bedre risikohåndtering og internkontroll, slik regjeringen foreslår.

Dyrevelferdsmeldingen peker på utfordringer ved utvikling av ny teknologi og metoder som har helse- og velferdsmessige konsekvenser for akvatiske produksjonsdyr, og at det mangler sertifiseringsordning. Dette er et viktig område å få videre utredet, og Sjømat Norge har i dialog med Mattilsynet utformet forslag til hvordan dette kan gjøres. Det er viktig å skille mellom ulike faser i utvikling av ny teknologi og metoder, der en kontrollert utprøvningsfase med dokumentutvikling før kommersialisering bør ha andre krav enn større feltutprøvinger og videre oppfølging og videreutvikling for kontinuerlig forbedring. Dette vil blant annet bidra til å redusere antall forsøksdyr, bidra til en mer effektiv utvikling av ny teknologi og metoder, og sikre tilgang på relevant dokumentasjon.

Regjeringen foreslår innføring av krav til fiskevelferd ved godkjenning av servise fartøyer og andre mobile anlegg, krav til velferdskompetanse for slakterier og tilvirkingsanlegg, og krav om sertifisering eller godkjenning av bedøvelses- og avlivningsutstyr. Det mener vi er fornuftig, men at det må gjøres på solide faglige grunnlag i dialog med næringen slik at intensjoner oppnås effektivt.

Sjømatbedriftene

Å produsere mat i sjøen er utfordrende og verdikjeden er kompleks, og i de siste årene har eksempelvis høyere sjøtemperaturer medført enda flere utfordringer. Særlig var fjorårets sommer urovekkende, spesielt i nord, hvor sjøtemperaturene i hele Nord-Norge var rekordhøye.

Men selv om lusetallene var svært høye, kan vi se tilbake på et år hvor næringa har håndtert det høye lusepresset godt. Det kommer som et resultat av de tiltakene som næringen setter inn for å håndtere lusa, at vaksinene fungerer, og at det er kompetente mennesker som står på hver dag, for å ta vare på dyrene sine.

For Sjømatbedriftene oppleves dyrevelferdsmeldingen som et steg i riktig retning for å bedre forholdene for dyrene i fiskeri- og havbruksnæringen.

Vi er glade for at regjeringen deler vårt syn på at; fokus på god fiskevelferd, en konkret målsetning om redusert dødelighet og økte, mer treffsikre konsekvenser for aktører som ikke opprettholder god fiskehelse og -velferd er viktig, for å sikre at Norge fortsatt er verdensledende når det gjelder bærekraftig matproduksjon.

Sjømatbedriftene er glade for at regjeringen er enige med oss om at det er ingen quick-fix for bedre fiskehelse og -velferd.

Samtidig er det viktig å påpeke at dyrevelferden i norsk oppdrettsnæring er for dårlig og den gjennomsnittlige dødeligheten i næringen er for høy. Som en konsekvens av dette bruker næringen enorme ressurser for å utvikle nye produksjon- og driftsmetoder, kompetanseheving hos de som behandler fisken, og vaksiner for å styrke fiskens helse og velferd i hele livsløpet.

Sjømatbedriftene deler regjeringens målsetning om at dødeligheten skal ned mot 5 prosent. For å nå dette er det likevel viktig at det iverksettes konkrete tiltak med reelle insentiver til å produsere på en måte som styrker fiskens helse og velferd. Det er derfor det er viktig at vi får på plass en miljøfleksibilitetsordning som faktisk legger til rette for å flytte volum over i lukkede merder, gode vilkår for utdanning og videreutdanning, samt at både Storting og regjering viser styrket innsats på forskning og utvikling, både på fôr og vaksiner.

Det er følgelig viktig at de konkrete tiltak som foreslås innført er teknologinøytrale og funksjonsbaserte, som legger til rette for at næringen selv finner de løsningene som gir best fiskehelse- og velferd på sine lokaliteter. Sjømatbedriftene vil på generelt grunnlag advare mot å legge opp til et detaljstyrende regelverk, som sjeldent fører med seg innovasjon, og vil medføre at Norge sakker akterut som verdensledende i bærekraftig matproduksjon.

Sjømatbedriftene mener samtidig at det er et økt potensiale for et styrket samarbeid mellom næringsaktører og myndighetene. Sjømatbedriftene har merket seg at det innen havindustrinæringen er etablert et samarbeidsforum, hvor formålet blant annet er kunnskapsdeling knyttet til regelutvikling og sikkerhetsstyring.

Oppdatert og tilgjengelig kunnskap er en forutsetning for videre utvikling av kystnær oppdrett og vil kunne bedre sameksistens mellom næringsaktører, myndigheter og andre aktører som

benytter havet vårt. Samtidig bidrar dette til å styrke forvaltningens planarbeid for havområdene.

Bedre fiskehelse og -velferd kommer bare som en følge av langsiktige og forutsigbare rammer for næringen, som legger til rette for mer forskning og utvikling, gjør det mer lønnsomt å drive godt enn ikke, god samhandling og kunnskapsdeling, samt tydelig ansvarsfordeling og samhandling mellom myndigheter og aktørene.

Norske Lakseelver

1: Første setning i Dyrevelferdsmeldingen fastslår at Norge skal ha en **dyrevelferd i verdenstoppen**.

2: Hvis dette skal bli mulig, **må det skje store endringer i fiskeoppdrett** som er Norges største husdyrproduksjon, med om lag 450 mill oppdrettslaks i åpne merder langs norskekysten, og der dødeligheten var 16,7 % i gjennomsnitt for alle produksjonsområdene i 2023.

3: I **åpne merder** er det **fri utveksling av parasitter, virus og bakterier** mellom vannet inne i merdene og vannmiljøet utenfor, og dette fører til **dårlig fiskehelse og fiskevelferd hos både oppdrettslaks og villfisk**. De siste årene har også trusler som perlesnormaneter påført oppdrettslaksen i åpne merder store lidelser, og dødelighet på flere millioner fisk.

4: Lakselus er den viktigste enkeltårsaken til den høye dødeligheten hos oppdrettslaks, og i tillegg den største negative påvirkningsfaktoren for villaks og sjørøret.

5: **Flere hundre tusen villaks og sjørøret lider hvert år en smertefull død på grunn av lakselus og andre infeksjonene de blir påført fra oppdrettslaksen i åpne merder.**

6: Nærings- og fiskeriministeren, Mattilsynet og Veterinærinstituttet har over flere år uttalt at 15 % gjennomsnittlig dødelighet for oppdrettslaks i merdene er helt uakseptabelt. I forlengelse av dette, er det **dyrevelferdsmessig helt uakseptabelt at myndighetene gjennom Trafikklysordningen tillater en menneskeskapt tilleggsdødelighet på inntil 30 % for villaks**. Norske Lakseelver krever at grensen for når oppdretterne må redusere produksjonen senkes kraftig, i tråd med anbefalinger fra Myklebustutvalgets rapport fra 2024.

7: Oppdrettsselskapene er fullt klar over at postsmolten som settes ut i åpne merder vil bli infisert med lakselus, virus og bakterier, og at fisken må gjennom **gjentatte avlusningsoperasjoner som er stressende og smertefulle**. De er også klar over at smittepresset fra egne husdyr vil påføre store lidelser for villaks og sjørøret, særlig fra lakselus

8: Produksjon av oppdrettslaks i åpne merder fører derfor til brudd på §3 i Lov om dyrevelferd, som bl.a. sier at «...Dyr skal behandles godt og **beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger**» Oppdrettslaks i åpne merder beskyttes ikke mot unødige påkjenninger og belastninger, og oppformeringen av smittestoffer i åpne merder fører som nevnt til dårlig velferd for villfisken i miljøet utenfor merdene.

9: **Klimaendringene, som allerede har gjort seg gjeldene, vil forverre lakselusproblemene ytterligere hvis oppdrett fortsetter i åpne merder.**

Havforskningsinstituttet (Sandvik mfl 2021) har publisert en studie som viser at lakselus vil doble reproduksjonsraten ved en økning i vanntemperatur fra 9 til 11 grader. Oppdrettere i de nordligste fylkene fikk føle dette i 2024. I september var sjøtemperaturen ca 2 grader høyere enn normalt i PO10. Dette førte til en 8x økning i produksjon av lakseluslarver, fra «normalt» 10 millioner luselarver per time, til 90 millioner luselarver per time.

10: Lakselus, som er roten til de største dyrevelferdsproblemene i åpne merder, har vist seg vanskelig, eller nesten umulig å kontrollere med behandling. Det finnes imidlertid oppdrettere som driver oppdrett uten lakselus - i såkalte nullutslippanlegg - i praksis lukkede merder i sjø. Dette viser at **en endring i driftsform, bort fra åpne merder og over i nullutslippanlegg, kan få en effektiv slutt på dårlig fiskevelferd hos oppdrettslaks, villaks og sjørret.**

11: Norske Lakseelver hadde håpet på en tydeligere strategi i Dyrevelferdsmeldingen for hvordan dyrevelferdsutfordringene i Norges største husdyrnæring skal forbedres. **Oppdrett i nullutslippanlegg har vist seg å kunne eliminere lakselusproblemet, som er rotårsaken til den dårlige dyrevelferden i næringen og som forårsaker store lidelser hos vill laksefisk.** Dyrevelferdsmeldingen henviser til den kommende Havbruksmeldingen for regulering av oppdrettsnæringens påvirkning, herunder på vill laksefisk. Det blir derfor ekstra viktig at myndighetene sørger for en havbruksmelding med en tydelig strategi for konvertering av åpne merder til anlegg som ivaretar dyrevelferd og miljø på en god måte - løsningen heter nullutslippanlegg.

12: Dyrevelferdsmeldingen inneholder et kort avsnitt om hensyn til dyrevelferd ved produksjon av energi. Der forsøkes det å skape et inntrykk av at dyrevelferden til fisk og andre vannlevende organismer blir ivaretatt gjennom krav om konsesjoner i vannressursloven eller vassdragsreguleringsloven, og fastsatte vilkår om avbøtende tiltak for å begrense de negative påvirkningene på arter ved vannkraftutbygging.

13: Sannheten er at energiproduksjon i norske vassdrag fører til store og unødvendige lidelser for laksefisk som bryter med viktige bestemmelser i dyrevelferdslovens §3 som sier at «...Dyr skal behandles godt og **beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger**»

14: Norske Lakseelver gjør oppmerksom på at det er svært mange kraftverk som drives under eldre konsesjoner uten slike vilkår. Der er ikke hensynet til frie vandringsveier for anadrome arter som laks og sjørret hensyntatt, og det er regulerte vassdrag uten krav til minstevannføring. Det finnes også flere konsesjonsfrie kraftverk i norske vassdrag.

15: Norske Lakseelver mener at utfordringen med menneskeskapte lidelser hos fisk som følge av energiproduksjon i norske vassdrag ikke synliggjøre på en god måte i **Dyrevelferdsmeldingen. Meldingen sier f.eks. ingen ting om omfanget av vannkraftreguleringer uten konsesjon og uten minstevannføring, hvor fisken strander og dør når vannføringen strupes raskt. Det samme gjelder for effektkjøring av kraftverk, hvor vannstanden senkes så raskt at fisk fanges i grunne små kulper og dør av oksygenmangel. Dyrevelferdsmeldingen unnlater også å nevne at mangel på tilrettelagte nedvandringsmuligheter forbi elvekraftverk tvinger fisk til å svømme i døden gjennom kraftturbiner, eller at de klemmes til døde mot varegrinder.**

16: Norske Lakseelver hadde ønsket at Dyrevelferdsmeldingen var mer ærlig på dagens utfordringer med påvirkning på fisk ved energiproduksjon, og at meldingen inneholdt sterke oppfordringer til å utbedre forholdene der dette kreves.

Universitetet i Oslo

Dyrevelferd er en viktig etisk og samfunnsmessig utfordring, spesielt i forbindelse med forskning og legemiddelutvikling. Tradisjonelt har dyreforsøk spilt en sentral rolle i utviklingen av medisiner og sikkerhetstesting av kjemikalier, men dette har ført til lidelse for utallige dyr. Samtidig er resultatene fra dyreforsøk ikke alltid direkte overførbare til mennesker, noe som har skapt et økende behov for alternative metoder. Ny teknologi, som organoider og "organ-on-chip", kan revolusjonere forskningsfeltet og samtidig forbedre dyrevelferden, samt skape spennende muligheter innen næringsliv.

Teknologiske alternativer til dyreforsøk

Organoider er små, tredimensjonale cellekulturer som etterligner funksjonene til menneskelige organer som lever, hjerne og tarmer. De kan dyrkes fra stamceller og gir forskere mulighet til å studere sykdommer og teste medisiner i en menneskelignende modell. Dette reduserer behovet for dyreforsøk og gir mer presise resultater, ettersom dataene stammer fra menneskelige celler. I tillegg kan organoider brukes til å skreddersy behandlinger for individuelle pasienter, noe som kan øke sjansen for suksess og redusere bivirkninger.

Organ-on-chip-teknologi kombinerer organoider med mikrofluidikk, som simulerer blodstrøm og andre fysiologiske prosesser. Disse små, chipsbaserte modellene kan etterligne komplekse interaksjoner mellom ulike organer, noe som gjør dem ideelle for å studere effekten av legemidler og sykdomsforløp. Eksempler inkluderer "lunge-on-chip" for testing av behandlinger mot luftveissykdommer og "hjerne-on-chip" for evaluering av legemidlers effekt på hjertet. Disse metodene gir mer nøyaktige resultater enn dyreforsøk og kan akselerere utviklingen av trygge og effektive medisiner. Et nylig studie (Franzen *et al.*, *Impact of organ-on-a-chip technology on pharmaceutical R&D costs*. Drug Discovery Today 2019) konkluderte med at forsknings- og utviklingskostnadene for legemidler kan reduseres med 10-26 % ved bruk av organ-on-chip-teknologi, noe som understreker potensialet for både økonomiske og etiske gevinster.

Bredere samfunnsnytte av organoider og chip-teknologi

I tillegg til å redusere bruken av dyr i forskning, har organoider og chip-teknologi bredere anvendelsesområder. I akvakultur kan teknologien potensielt benyttes i vaksineutviklingsprosjekt og dermed kraftig redusere bruken av forsøksdyr i Norge. Innen matproduksjon kan organoider brukes til å studere næringsstoffer og utvikle mer bærekraftige alternativer til tradisjonelt kjøtt, inkludert laboratoriedyrket kjøtt. Dette kan redusere presset på landbruket, senke klimagassutslipp og forbedre dyrevelferden betydelig.

Behov for satsing og regulering

Både legemiddelindustrien og matindustrien investerer betydelige ressurser i utviklingen av organoider og chip-teknologi. I Norge er det økende aktivitet innen feltet, med et Senter for Fremragende Forskning dedikert til dette temaet, samt flere lovende oppstartsbedrifter som har utspring fra innovasjonsprogram som SPARK Norway. Likevel er det behov for økt politisk fokus og satsing for å sikre at Norge holder tritt med den internasjonale utviklingen. Dette inkluderer:

- Økt offentlig finansiering til forskning og utvikling av alternative metoder til dyreforsøk.
- Styrking av samarbeidet mellom academia, næringsliv og myndigheter for å fremme innovasjon innen feltet.
- Måltrettet informasjonsarbeid for å øke bevisstheten om alternative forskningsmetoder blant beslutningstakere, forskere og befolkningen.

Konklusjon

Bruken av organoider og organ-on-chip representerer et teknologisk paradigmeskifte som kan redusere behovet for dyreforsøk, forbedre presisjonen i medisinsk forskning og bidra til en mer bærekraftig matproduksjon. Norge har en unik mulighet til å være en foregangsnasjon innen dette feltet, innen forskning og næringsliv, men det krever politisk vilje, økt finansiering og regulatorisk tilrettelegging. Vi oppfordrer Stortinget til å inkludere støtte til utvikling og implementering av disse teknologiene i dyrevelferdsmeldingen.

Norwegian University of Life Sciences (NMBU)

Innspill til Dyrevelferdsmeldingen

Dyreiere, forvaltning, akademia og allmenheten har ventet på Stortingets dyrevelferdsmelding fordi dyrs helse og velferd er et tema som engasjerer bredt. Ved NMBU veterinærhøgskolen utdanner vi dyrehelsepersonell i form av veterinærer og dyrepleiere og vi etterstreber høy faglig kvalitet i begge utdanningene. Tilstrekkelig mange studieplasser til å dekke samfunnets behov for kvantitet, altså antall veterinærer, er videre viktig for å sikre at vi produserer neste generasjon av dyrenes advokater.

Vi er takknemlige for å få taletid i Næringskomiteen og setter pris på at Regjeringen har som uttalt mål at dyrevelferden i Norge skal være i verdensklasse. Meldingen inneholder mange gode og viktige elementer, men vi har følgende konkrete innspill på fem områder som vi ber om at tas med i det videre arbeidet:

Forsøksdyr

NMBU støtter fullt ut opprettelse av et 3R senter. Organiseringen av et 3R senter må være et samarbeid mellom akademia og forskningsfinansierer for å sikre faglig legitimitet. Et senter trenger bred representasjon fra forskningsmiljøer, næringsaktører og interesseorganisasjoner. Det må være full åpenhet i rekrutteringsprosessen for medlemmer og et tydelig mandat som er i tråd med intensjonene i EU-direktivet om forsøksdyr, der formålet er å beskytte dyrene. Målet om å bruke så få dyr som mulig må ikke stå i veien for drive forskning som bedrer helse og velferd hos dyr og mennesker.

Fisk

Vi stusser på utsagnet i Stortingsmeldingens innledning om at mange forsøksdyr i Norge brukes for å forebygge, lindre og helbrede sykdom hos mennesker. Hovedandelen av forsøkene som benytter dyr er knyttet til aktivitet for å bedre helse og velferd hos matfisk i akvakultur, og 95% av individuelle forsøksdyr er laks. For å sikre en bærekraftig akvakulturnæring og nå målet om maksimalt 5% dødelighet trenger vi kunnskap, og forsøk med fisk er en del av dette kunnskapsgrunnlaget.

Viltlevende dyr

Verden står i en natur- og habitatkrise. Vi trenger forskningsbasert kunnskap om konsekvenser av naturinngrep og klimaendringer, og det vil fortsatt være behov for forsøk som medfører merking av viltlevende dyr - inkludert villfisk. I denne sammenhengen gjelder det å beskytte ville dyr som merkes, men dette må balanseres slik at vi får nødvendig kunnskap om naturinngrep og konsekvensutredninger kan foretas.

Landbasert husdyrproduksjon

Husdyrproduksjon er en sentral del av et bærekraftig norsk landbruk og viktig for matsikkerheten i en tid preget av geopolitisk usikkerhet. Det satses på forskning på nye, bærekraftige føreidler og reduserte klimagassutslipp. Samtidig er krav om god dyrevelferd for matproduserende dyr et tema som får økende oppmerksomhet. Regjeringens ambisjonsnivå for dyrevelferd er høyt og det understrekes at Norge skal være verdensledende

på området. Fagmiljøene på NMBU skulle gjerne sett flere konkrete tiltak for å nå dette målet. I mange tilfeller har vi kunnskapen som trengs, men det kan være utfordrende å omsette den til endringer i praksis. Fortsatt godt samarbeid mellom næringsorganisasjoner, forvaltning og academia er nøkkelen til å danne kunnskap som skaper handlinger. Åpen deling av data om helse og velferd hos produksjonsdyr fra ulike kilder er sentralt i dette samarbeidet.

Hund og katt

Hobby- og selskapsdyr er viktige for menneskers helse og velferd, men det er forsvinnende lite midler tilgjengelig til forskning på deres egen helse og velferd. Samfunnet er opptatt av velferd hos hund, jamfør Høyesterettsdommen om etisk hundeavl. Kjøledyrsektoren har vært i stor vekst de siste 20 årene og omsetter i dag for store beløp. Dyreeiere forventer høy kvalitet i behandlinger av sine firbente familiemedlemmer og da trenger vi forskningsbasert kunnskap. Dette faller per i dag utenfor utlysninger fra Norges forskningsråd (NFR) og det er vanskelig å finansiere klinisk forskning hos hobby- og selskapsdyr. Vi ønsker øremerkede midler til klinisk forskning på helse og velferd hos hund og katt.

NMBU ønsker:

- Et faglig forankret 3R senter med tydelig mandat, bred involvering fra fagmiljøer og transparent organisering.
- Samarbeid og datadeling mellom næringsaktører, forvaltning og academia for å sikre at ny kunnskap frembringes og tas i bruk i husdyrproduksjon til lands og til vanns.
- Gode kost-nytte vurderinger ved forsøk som innebærer merking av viltlevende dyr for å kartlegge konsekvenser av naturinngrep.
- Øremerkede forskningsmidler til helse og velferd hos hund og katt.
- Tilstrekkelig veterinære studieplasser ved NMBU til å dekke samfunnets behov.

For NMBU,

Ane Nødtvedt, Cand Med Vet, MSc, PhD

Instituttleder ved NMBU veterinærhøgskolen

Rådet for dyreetikk ingen innsendte høringsnotat

TYR

TYR er en landsomfattende avls- og interesseorganisasjon. TYR har nasjonalt ansvar for avl på fem definerte kjøttferaser (Angus, Hereford, Charolais, Limousin og Simmental). I tillegg har organisasjonen ansvar for import og salg på fem øvrige kjøttferaser (Blonde D'Aquitaine, Tiroler Grauvieh, Highland Cattle, Galloway og Dexter). TYR har omkring 2000 medlemmer, 14 lokallag og 10 raselag. TYR ble etablert i 1975 som Norsk Kjøttfeavlslag, og har senere byttet navn til TYR.

TYR har en betydelig rolle i forhold til storfekjøttproduksjon, og vil derfor gi innspill på de områder som i hovedsak gjelder storfe og produksjon av norsk storfekjøtt.

TYR og ammekuprodusentene er opptatt av dyrevelferd, og jobber kontinuerlig for å bli enda bedre på dyrevelferd. TYR bidrog i utarbeiding av Dyrevelferdsprogram for Storfe, og har bidratt i implementeringen. God dyrevelferd er positivt for både dyr, røkter og økonomi. Det er derfor bra at Stortinget legger fram en stortingsmelding om dyrevelferd.

Stortingsmeldingen setter høy standard på krav til dyrevelferd i Norge, og dette støtter TYR. Det er likevel viktig at dyrevelferd balanseres med hensyn på hva som er økonomisk og praktisk mulig, og ikke basert på følelser og menneskelig behov. Det mener vi denne Stortingsmeldingen ivaretar for storfe. Det er helt nødvendig at økonomien i næringen styrkes slik at denne standarden kan opprettholdes. Det forventes at Regjeringen følger opp dyrevelferdsmeldingen med hensyn på at det vektlegges «forutsigbarhet og prioritere tiltak med størst mulig effekt innenfor akseptable økonomiske rammer».

Gjennom tidligere vedtak er det slått fast at det skal være et landbruk over hele landet. Beitende dyr, og norsk storfeproduksjon spesielt, er viktig med hensyn på å oppnå disse målsettingene. Det er viktig at næringen sikres forutsigbare rammevilkår, og at eventuelle nye dyrevelferdskrav følges opp med nødvendige virkemidler.

Oversikt og utvikling av dyrevelferd

TYR støtter at bruk av data som allerede finnes hos tilsynsmyndighetene og i næringene om det enkelte dyreholdet, brukes i overvåking og kontroll. Varemottakerne og andre har allerede systemer som kan brukes til overvåking av dyrevelferd og helse. Det er derfor ikke behov for å bygge nye systemer, som stiller økte krav til registreringer.

Merkeordning

Det er etablerte sertifiserings- og merkeordninger i landbruket. TYR mener det er viktig at disse ordningene videreføres og styrkes. TYR er derfor fornøyd med at det ikke er ansett som hensiktsmessig at det innføres egne offentlige merkeordninger knyttet til dyrevelferd.

Humanhelse og dyrevelferd

TYR erfarer at brudd på dyrevelferd og videre dyretragedier ofte er forårsaket av sykdom hos den som har ansvar for dyrene. Situasjoner har som oftest utviklet seg over lengre tid. Det er derfor bra at Regjeringen i dyrevelferdsmeldingen foreslår å innhente mer systematisk kunnskap om årsaker til alvorlig vanskjøtsel av dyr, og hvordan dette kan forebygges. Det er

viktig at situasjoner med vannskjøtsel oppdages tidlig, og at data fra både Mattilsyn og varamottakere er tilgjengelig for overvåking. TYR ber om økt tilsyn, og støtter forslag om å gjennomføre kartleggingstilsyn for å forebygge og fange opp saker under utvikling. Dyrevernsmennene må bestå av personer med landbruksfaglig innsikt, og rammene til dyrevernsmennene må styrkes.

Mål og tiltak for storfe

TYR støtter Regjeringens forslag om at løsdriftskravet opprettholdes med krav om løsdrift innen 2034. Dette er viktig dyrevelferdsmessig tiltak, og det er negativ oppmerksomhet knyttet til dyr bundet på bås. TYR understreker at det fortsatt er en stor andel ammekyr som står på bås i perioder av året. Det er derfor viktig at rammene for investeringsvirkemidler tilpasses behovet, og behovet i den spesialiserte kjøttproduksjon inkluderes.

Bingeareal og liggeunderlag til storfe

TYR er fornøyd med at det foreløpig ikke er foreslått vesentlige endringer i krav til areal og liggeunderlag for okser og ungdyr. I TYRs innspill til arbeidet med ny dyrevelferdsmelding oppfordret TYR til at arealkrav og liggeunderlag utredes nærmere. TYR støtter derfor Regjeringens initiativ til at det utredes hvordan arealet og kvaliteten på arealet i fellesbinger til ungdyr, kviger og okser kan økes. Dette gjelder også utredning om mykere liggeplass for alle dyregrupper.

Eventuell innstramming i regelverket om tett liggeunderlag vil få store konsekvenser for mange i næringen. I de fleste distrikter er det tradisjonelle fjøs med okser og ungdyr på fullspaltebinger. Forslag om tett liggeunderlag frarådes derfor. Å stille nye og absolutte krav på disse områdene vil være svært omfattende investeringer, spesielt i eksisterende driftsbygninger. Eventuelle nye krav, som følge av utredningene, må derfor følges opp med betydelige investeringsmidler. Nye skjerpede krav bør i størst mulig grad gjelde ved nybygg, eventuelt en lang framtidig frist for ombygging

TYR ber om å bli involvert i det utredningsarbeid som eventuelt blir iverksatt som følge av ny dyrevelferdsmelding.

Oppsummering

TYR støtter hovedlinjene i forslag til ny dyrevelferdsmelding. Det er viktig at dyrevelferd og dyrehelse har høy prioritet. Kravene som stilles er innenfor det som er nødvendig for å ivareta god dyrevelferd. TYR understreker imidlertid at det er helt nødvendig at rammer for investeringsvirkemidler økes, slik at målene nås. Det er viktig at næringen involveres i det utredningsarbeid som er beskrevet angående krav til areal og liggeunderlag for ungdyr av storfe. Dette kan ha store økonomiske konsekvenser, og da er det viktig at tiltakene er forankret i næringen. Tiltakene må balanseres mellom hva som er økonomisk og praktisk mulig, og ikke basert på følelser og menneskelig behov. TYR ber derfor om å bli involvert i dette arbeidet.

Med hilsen

Anders Schanche Rettedal /s
Nestleder TYR

Norsvin

Hva er god dyrevelferd?

God dyrevelferd for gris innebærer at grisen er frisk og mestrer miljøet den lever i. Det betyr at den får nok mat, vann, har en komfortabel plass og får utløp for sine naturlige adferdsbehov.

Positive sider ved dyrevelferdsmeldinga

Det er bra at dyrevelferdsmeldinga bygger på kunnskapen om dyrs behov og legger vekt på tiltak som er praktisk gjennomførbare. Norsvin deler regjeringens syn på at bonden er en viktig faktor for god dyrevelferd, betydningen av bondens kompetanse og at økonomisk bærekraft er en forutsetning. Norsvin er positiv til regjeringas forslag om forbud mot fiksering av purker i fødebingen med en overgangstid på ti år for eksisterende driftsbygninger.

Foruten dette har Norsvin tre hovedbudskap:

1. Unikt god dyrehelse gir god dyrevelferd

- God dyrehelse, at grisene får dekt sine artsspesifikke behov og balansert avl er viktige forutsetninger for god velferd:
- Opprettholdelse og videreutvikling av den unikt gode dyrehelsestatusen norske griser har, er vesentlig for dyra, folkehelsen og mattryggheten. Dette innebærer å stimulere til friskere gris med Spesifikk Patogen Fri-status (SPF) i norske svinebesetninger og utrydde villsvin i Norge for å hindre afrikansk svinepest.
- Balansert avl som vektlegger helse og adferd gir robuste dyr og god velferd.

2. Økonomi og konkurransekraft for norsk svinenæring

- Svineprodusenter er fremtidsrettede bønder som innfører nye tiltak så lenge det følger med økonomiske virkemidler eller tiltakene kan forsvares økonomisk. Investeringsmidler vil muliggjøre oppgraderinger som vil bedre dyrevelferden.
- Nye tiltak for å forbedre velferden hos gris i Norge må ikke påføre svinenæringa økte kostnader som kan svekke konkurransekrafta til norsk svineproduksjon. Norske griser lever under bedre forhold enn i de fleste andre land og sett i internasjonal sammenheng er norsk regelverk strengt.
- Forslag til nye tiltak som kan løfte dyrevelferden må tallfestes og verdsettes i kroner. Det er avgjørende at det er god økonomi i næringa slik at politisk ønskede endringer kan gjennomføres i praksis. Tiltak for utbedringer i eksisterende driftsbygninger, som går utover bondens og gårdens økonomiske bæreevne, må finansieres gjennom tilskudd dersom det ikke dekkes i markedet.

3. Nye tiltak må stå støtt i faglig grunnlag, kompetanse og gi reell dyrevelferd

- Det er viktig at forslag til endringer konsekvensutredes. Utredningene må innebære økonomiske og driftsmessige forhold, reell påvirkning på dyrevelferd, konsekvenser for bonden og for verdikjeden som helhet.
- Norsvin støtter behovet for mer forskning av signifikant verdi og utprøving med mål om at tiltakene skal være praktisk gjennomførbare, og ikke svekke andre sider ved dyreholdet. Forslag til tiltak må vurdere ut fra hvilken mervelferd forslaget gir og så veies opp mot kostnaden tiltaket medfører.
- Norsvin imøteser regjeringas varslede utredning på hvordan areal kan utvikles for å oppnå bedre velferd. Utredningen må inneholde vurderinger av ikke bare økt areal, men også alternativ utforming av arealet. Arealets størrelse påvirker dyrevelferden, men det er kostbart å utvide. Økt areal gir ikke tilsvarende lineær økning i dyrevelferd. Utredningen må se på faktorer som gruppestørrelse, totalareal, bingeutforming og miljøberikelse, som alle kan påvirke velferden. Kostnader og finansieringsløsninger må tas med i vurderinga. Norsvin ber om at en slik utredning må foregå i samarbeid mellom næringa og forskningsmiljøer, slik at kunnskap om praktisk svineproduksjon blir vektlagt og utvikling av nye løsninger kan realisere kunnskapen fra utredningene.
- Mattilsynet bør få tilført økte ressurser slik at de kan prioritere tilsynsvirksomhet for å avdekke og følge opp bønder som ikke følger regelverket.

Om Norsvin

Norsvin er et internasjonalt anerkjent avlsselskap eid og styrt av 1150 norske svineprodusenter. Norsvin driver avls- og forskningsarbeid på den norske grisen og selger svinegenetikk både nasjonalt og internasjonalt.

Norsk Sau og Geit

NY OG RETT VERSJON

Norsk Sau og Geit (NSG) har ca 10 000 medlemmer og er den viktigste interesseorganisasjonen for folk med sau, geit og gjeterhund. NSG er den einaste avlsorganisasjonen for småfe.

Norsk matproduksjon

Sett i eit globalt perspektiv er me etisk forplikta til å bidra til matproduksjon på eigne ressursar. I Noreg har me lite dyrkbart areal. At me i Noreg har lite dyrkbart areal gjer at beitenæringa har ein viktig plass i norsk matproduksjon. Matproduksjon i heile landet er difor ein føresetnad og i framtida.

Eit velferdsgode under rett tilhøve

Mattilsynets rapport «SMÅFE OG TAMREIN PÅ UTMARKSBEITE I 2023» konkluderer med at ein i større deler av Noreg har vi tap av dyr på utmark som er over det som Mattilsynet har definert som dyrevelferdsmessig akseptabelt. Skal me sikre velferd for beitedyra samstundes som me sikrar matproduksjon i Noreg, er me fullstendig avhengig av at det offentlege legg til rette for beitenæringa, og at me har ei langsiktig og føreseieleg forvaltning. Dyrevelferdsmeldingen vil «Føre en restriktiv rovviltpolitikk i tråd med Stortingets føringar, som bidrar til reduserte tap av sau og lam på utmarksbeite.». Dette punktet er noko me ser på som naudsynt for sauen si velferd, og for at sauebønder skal kunne drive innanfor det Dyrevelferdslova krev av dyrehalderar.

Kartlegging naudsynt, men tiltak og styring enda viktigare

Dyrevelferdsmeldinga vil «Arbeide for reduserte tap av småfe på utmarksbeite og bidra til bedre oversikt over tapsårsaker som grunnlag for målrettede tiltak.». Dette er me svært positive til. Samstundes veit me allereie no om ein del enkeltårsaker der me treng regelavklaring og at statlege instansar tek eit større ansvar.

Norsk Sau og Geit meiner landbruksforvaltinga og Mattilsynet må sterkare inn som fagmyndigheit med fokus på gjerdehold for å sikre god dyrevelferd. Dette er nødvendig for å sikre ro i beiteareala og unngå at beitedyr ender som konfliktobjekt. Norsk Sau og Geit ber om at landbruksmyndigheitene utarbeider en rettleiar for oppsett og bruk av lettgjerdar og at seljarar blir pålagt ei informasjonsplikt ved sal av gjerdene.

Norsk Sau og Geit meiner vidare at ei lovendring der eigar av farleg verksemd har ansvaret for sikring, ville medført ei klar forbetring for velferda til beitedyra.

Norsk Sau og Geit meiner Politiet sitt ansvar må gjerast meir tydeleg gjennom eigen forskrift til hundelova. Beitedyra sin rettssikkerheit må gjerast meir tydeleg slik at dei vert sikra mot angrepet av hundar.

Organisert Beitebruk fungerer!

Norsk Sau og Geit har saman med resten av saueneinga formalisere kompetansen om beitedugande dyr i samband med kursa i Dyrevelferdsprogrammet (DVP) for sau. Norsk Sau og Geit vil arbeide for at alle som heldt sau, uavhengig av dyretal, skal måtte gjennomføre Dyrevelferdsprogrammet. Vi vil fortsette arbeidet med å sørge for at alle sauehaldere i Norge kjenner sitt ansvar og har kunnskap nok til å vurdere kva dyr som kan beite i utmark.

Det er naudsynt at krava til tilsyn med sau og geit på beite må oppretthaldast slik dei er. Norsk Sau og Geit ønsker å bygge vidare på ordninga Organisert Beitebruk. Her kan langsiktige mål vera å bygge kompetanse og økonomi til å kunne ha kontinuerleg tilsyn i beitelaga. Skal ein få til dette må ein legge til rette for å halde talet på beitebrukarar oppe, og unngå utestenging av nye beitebrukarar.

Produksjonstilpasning og forskyving av velferdsutfordringane

Dyrevelferdsmeldinga vil «Utrede hvordan løsninger som i større grad ivaretar dyrs atferdsbehov, kan fases inn i fremtidige driftssystemer.». Utgreiinga må vurdere om tiltaka fører til produksjonstilpasning i form av ekstensivering av drift, og at det kan resultere i at moglege endringar ikkje får noko som helst reell verknad på dyra si velferd. Ein ser ulike velferdsproblem i ulike driftsformer, slik som nemnt med velferd hos utegangerar i Dyrevelferdsmeldinga, og det er viktig å merke seg at for sauene er det ikkje slik at dagens ekstensive driftsform nødvendigvis gjev betre velferd hos dyra. Dette må ein må ta høgde for i ei slik utgreiing både med tanke på areal og liggeunderlag.

Norsk Sau og Geit ønsker at ein set eit krav til eit minimum areal som sikrar at alle dyr kan ligge samtidig. I framtidigedriftssystem bør kravet til minimum liggeareal ligge på det som har vore norsk standard, og til ei kvar tid følgje innretninga av husdyrtilskotet, som per no er likt for alle sauer uavhengig av storleik og produksjon. Dette er viktig for å gje ein heilskapleg politikk og sørge for at ikkje velferdstiltaka reduserer produksjonen og forskyv velferdsutfordringane til eit område nye forskrifter ikkje dekker

Arealkrav og økonomisk bereevne

Agri Analyse skriver i sin rapport «Kostnader ved dyrevelferdstiltak i norsk saueneing» følgende: «Våre beregninger tilsier at dekningsbidrag per sau fratrasket fjøskostnader blir desimert til nesten null allerede ved en arealendring fra 0,9 m² til 1,2 m² per sau i et fullisolert fjøs.» og «Dersom et arealkrav på 1,2 m² per søye skal oppfylles via nybygg, anslår vi at dette vil medføre en investeringskostnad på 3 milliarder for norsk saueneing.». Samtidig syner driftsgranskingane frå 2023 at vederlag til familiens arbeid og eigenkapital per årsverk låg på 199500kr. Saman vider dette tydeleg at eit arealkrav utover 0,9 m² er ei kostnad norsk saueneing ikkje har økonomisk bereevne til å dekke. Dette gjer at eit rigid arealkrav eller ei kostbar endring i krav om liggeunderlag vil føre til ei reduksjon i matproduksjon på norsk ressursar.

Fleksibilitet og uteareal ei mogleg løysing

Norsk Sau og Geit meiner at ein må utgreie om uteareal kan dekke arealbehov utover eit minimumsliggeareal. Me treng meir kunnskap om dyra korleis ein best kan løyse dette under dei ulike klimatiske tilhøva i Noreg. I dei områda ein ikkje kan nytte uteareal på ein god måte, må ein sjå på eigne og målretta tilskot til bygg (jamfør stønad til bygging av lausdriftsfjøs til mjølkeku).

I staden for eit rigid arealkrav bør ein søke å finne meir fleksible løysningar. Eit slikt forslag er ein velferdsplan, som i ei form er nemnt i meldinga. Norsk Sau og Geit meiner at også ei skildring av løysningar for arealbruk må inkluderast i denne planen, og at kvar enkelt bonde må skildre korleis ein sikrar dyra sine behov på garden med vekt på sårbare periodar. Sauenæring vil svært gjerne være med i arbeidet i den vidare prosessen.

Helsetjeneste for geit

Dyrevelferdsmeldinga anerkjenner behov for etablering av Helsetjeneste for geit. Dette ser Norsk Sau og Geit som svært positivt, og det er eit godt utgangspunkt for vidare arbeid med velferd hos geit.

Norsk Sau og Geit stiller seg positive til hovudlinjene i Dyrevelferdsmeldinga, men vidare arbeid vil vera avgjerande for fremtida til norsk småfehold. «Den nordiske modellen» med et samarbeid mellom næring, forvaltning og akademia meiner og næringa at er konstruktivt. Me ønskjer å vertainvolverert i det vidare arbeidet. Me sit på viktig kunnskap om dyra og gode praktiske løysningar, og meiner at me og i det vidare arbeidet kan bidra positivt.

Me vil til sist legge vekt på at dersom me skal sikre dyra si velferd er det avgjerande å anerkjenna bonden som nøkkelen for god velferd, og lage eit rammeverk rundt han/ho som gjer at ein kan lykkast.

Økologisk Norge

Økologisk Norge ønsker å takke for muligheten til å kommentere Stortingsmelding nr 8. Dyrevelferd.

ØN er enige i at Norge skal være verdensledende på dyrevelferd. En god økonomi i bunn gjør det mulig for bonden innføre tiltak for å bedre dyrevelferden. God dyrevelferd må lønne seg for bonden. Vi mener derfor det bør settes av statlige midler for at kostnaden ikke skal gå utover lønnsomheten til gårdbrukeren. Innføring av et dyrevelferdstilskudd mener vi bør vurderes.

Vi leser meldinga og tenker at den står som et bevis på at økolandbruket trengs! Her synliggjøres at husdyrene mangler dagslys, sysselsetning og at fiksering av purker fremdeles er tillatt. Vi tror ikke forbrukeren tenker på dette når matvalgene tas i butikken. De fleste kunder er fjernt fra hvordan matproduksjonen skjer i praksis.

Økologene viser vei

I økologisk drift følges økologiregelverket. Det er utarbeidet for å fremme dyras helse. Arealkrav, mosjon, dagslys, grovfôr og oppholdstid ute, er sentralt. Dyrene profiterer på det.

Økobøndene har praksisen og erfaringer som hele landbruket kan dra nytte av. Vi savner en tydelig fremheving av spydspissfunksjonen som økologisk husdyrproduksjon har for bedre dyrevelferd.

Innføring av nye regelverk problematiseres i meldinga.

For eksempel manglende arealkrav for sau, og mangel på tett liggeareal. I 2017 ble det implementert i norsk økoregelverk. Flere ytret da at økobønder ville gå ut av kontrollordninga. Det som ble gjort da var at næringa, forskning og utvikling samarbeidet. Det resulterte i at bøndene fant praktiske og rimelige løsninger for å få til fast liggeunderlag for sauene sine. Og det ble ikke et frafall av økologiske sauebønder som man i forkant fryktet. I 2023 var det 42000 norske sauer

som fikk nyte godt av kravene som stilles i økologi regelverket.

Tilsyn og merking

Nesten 2000 økobønder kontrolleres årlig med et fysisk tilsyn av Debio. Dette er en sikkerhet for dyra, bonden og forbrukeren som skaper tillit. Derfor mener vi det er mulig å løfte det økologiske Ø- merket, som et offentlig og tredjepartsertifisert godkjent merke som gir en garanti for et strengere regelverk for hold av husdyr. Dette vil kunne gi de forbrukerne som faktisk ønsker å velge produkter med strengere dyrevelferdskrav et reelt valg uten å innføre et eget merke.

Tallfestet mål for økologisk

Regjeringen skal i vår komme med en revidert strategi for Økologisk landbruk i Norge. Et tallfestet mål og en aktiv økologisk produksjon over hele landet er noe landbruksnæringa selv

ønsker. Økolandbruket bør stå i front med sine erfaringer med strengere regelverk for husdyrholdet. Erfaring, og praktiske løsninger som vil kan overføres til det konvensjonelle landbruket.

God dyrevelferd er et verdivalg. Skal vi hevde at vi har verdens beste dyrevelferd, må vi bruke og utvikle den kunnskapen og ressursene vi har. Vi vil gjerne bidra med å vise gode eksempler på hvordan økolandbruket løser bedre dyrevelferd i praksis!

Mvh

Kari Marte Sjøvik (daglig leder) og Stina Mehus (styreleder)